

Ген Z не е бъдещото поколение, което тепърва ще взима важните решения. Gen Z е тук и сега и е изправено пред множество предизвикателства, съмнения и промени. Възможностите са безкрайни, а изборът за младите е по-труден от всякога. Професионалният път за тях е като лабиринт, изпълнен със задънени улици и моменти на надежда. Затова и изграждането на кариера, особено в сферата на медиите, често прилича на скок в дълбокото – с постоянна адаптация, несигурност и стискане на зъби.

Нюзрумът е пространство на постоянна готовност, където темите и сроковете не се подчиняват на стандартен график. Студентите по журналистика често заменят купоните, излизанията и безцелните кафета с дежурства, стажове и преследване на следващия събеседник. Тази динамика ги поставя пред постоянния въпрос за смисъла и цената на избора им. От една страна стои удовлетворението от това да бъдат свидетели и разказвачи на важни обществени събития, а от друга - натрупващото се напрежение, ниското заплащане и силно конкурентната среда.

Днешният млад репортер обаче не се бори само с другите медии. Той се състезава с безкрайния скрол. В този непрестанен поток от информация качествената новина не е непременно най-важната. Търси се най-актуалната, най-кратката и най-удобната за консумация. Стремелството към все по-бързо отразяване на събитията често влиза в конфликт със същността на журналистиката. Тя продължава да изисква онова, с което кратките формати се затрудняват – задълбочена проверка на фактите и предоставяне на необходимия

контекст. Това поставя начинаещите автори в редакциите пред трудната задача: как да създават стойностни материали, когато вниманието на аудиторията е най-дефицитният ресурс.

Постоянните очаквания към новото поколение натежават безспорно. „Следваща задача, побързо, хайде, давай, трябва да си вземеш изпита, учи, излизай, работи, спортувай“ – всичко това сякаш звучи непрекъснато в главата на младите. Препускане от място на място, мултитаскуване и огромна тревожност.

Към това се добавя и постоянният натиск за успех. В социалните мрежи постоянно виждат връстници, които вече имат собствен бизнес, работят мечтаната професия или пътуват по света. Така сравнението се превръща в неизбежна част от ежедневието на Gen Z. За много от тях усещането, че изостават, идва не защото не се развиват, а защото непрекъснато наблюдават чуждите успехи. В подобна среда професионалният път често изглежда като състезание без финална линия.

Новото поколение вече има своя глас и влияние, но живее в свят на крайности. Бързият скрол срещу бавната проверка на фактите. Перфектните животи в интернет срещу вътрешните съмнения, които остават скрити зад екрана.

Младите трябва постоянно да се доказват и развиват, за да изплуват в морето от кадри, биха казали възрастните. Но може би понякога решението не е да плуваш по-бързо от всички останали. Може би е просто да намериш своята посока в лабиринта и да продължиш напред със собствено темпо.

Мирослава Георгиева

Криминална статистика по заповед на партията

Мрачната соц истина, за която цели поколения не са подозирали

На стр. 8

Кої режисира света?

От Токио до София битката вече не е за територия, а за образ. Едно видео може да доведе хиляди туристи, да промени квартал и дори да накара град да изчезне.

На стр. 10

Съдията, съдията...

Между професионализма в Европа и агресията у нас: има ли надежда за футболните съдии в България?

На стр. 20

На стр. 22

Диагноза „Промяна“

Как инсулиновата резистентност се превръща в началото на по-здравословен живот

На стр. 27

Интервю с група Sunblindes

Обърнахме се към някои от най-изявените български графити артисти, за да разкажат как се възприема творчеството им от обществото

Обрулените адаптации на 2026

Четеш някоя книга. Влюбваш се в персонажите и идва блестящата идея- „От това ще стане страхотен филм!“. Колко често обаче адаптацията отговаря на очакванията?

На стр. 29

Знаеш ли откъде идва дрехата на гърба ти?

Проследимостта е лакмус за устойчивостта на модната индустрия

На стр. 30

Култура на инат!

На инат. Така се случва изкуството в България. Често се налага творците да работят въпреки държавната политика, а не с нейната подкрепа. Изразът „Артист къща не храни“ сякаш е вкоренен в съзнанието ни. Приели сме, че истинските артисти трябва да са мъченици пред олтара на изкуството. Те са си избрали тази съдба, нека се оправят сами. Но защо трябва да е така?

Отделянето на 1% от държавния бюджет за култура все още звучи като наивна и много далечна мечта. Съвсем

скоро отминаха изборите, но въпросът за културата не намери място дори и в популистките предизборни обещания.

Вярно е, че досегът с изкуство не е жизненоважен. Можем да оцелеем без музика, без кино и театър, но не и без храна и подслон. Именно затова обаче изкуството е толкова необходимо. То ни изтръгва от ежедневието поне за малко. Припомня ни, че освен нашия ограничен свят съществува и свят извън нас.

Ако тоталитарните режими изобщо имат някаква позитивна страна, тя е, че разбират силата на изкуството. Това, естествено, не означава, че го оценяват или пък още по-малко – подпомагат. Но цензурата се ражда именно от страха, че изкуството притежава силата да засажда нови идеи в съзнанието на хората. Опасни идеи, които не биха били в полза на властта.

Въпреки че изкуството в България остава в периферията на държавната политика, то винаги намира начини да избуи, защото неговите корени са инатливи. То често е принудено да се развива посредством частни инициативи и независими сдружения, или просто от артисти, които са се отказали се да чакат подкрепа от държавата, за да осъществяват идеите си.

Истината е, че креативните хора не се нуждаят от държавата, но държавата се нуждае от тях.

Александра Славова

Спорт в бъдеще време

Бъдеще = предстоящо събитие, утрешния ден. В спорта това съществително звучи особено силно. Зад всяко едно отличие на пистата, терена или зала не стои само талантът, но и пътят, който е извървял. Още по-назад е системата, която го изгражда. Когато тя се колебае между кризи, реформи и

обещания, въпросът „Какво ще стане в бъдеще?“ е неизбежен.

Последните събития в родния спорт показват голямата картина – управленски проблеми, дебати за финансиране, разпределение на средствата и съдебни дела. Успехите въпреки това не липсват, защото България отново има едно много талантливо

поколение, което тепърва започва своя славен път. Дали започва и пътят на промяната, за да могат нашите бъдещи медалисти да се подготвят в най-добрите условия?

Желанието за модернизация, инвестиции в инфраструктурата, разглеждането на проблемите ги има, но за последователността предстои да разберем. Бъдещето

на спорта не започва от утре, а от днес – с изборите, които правят управляващите. Основният въпрос обаче е дали ще се създадат условия за пълноценна подготовка, или спортистите ни ще продължат да се борят сами с каквото разполагат.

Дали успехите ще се дължат и на помощта на държавата, или спортистите ще печелят награди въпреки нея.

Емилия Петрова

А сега добрата новина...

В България често сме свикнали да говорим за липси – липса на справедливост, липса на перспектива, липса на работещи институции, липса на вяра, че нещо може да се промени. Свикнали сме толкова дълго да чакаме добри новини, че понякога започваме да не вярваме, когато те наистина се появят. А най-опасното за едно общество сякаш не е бедността, не е кризата, не е дори политическият хаос. Най-опасното е примирението.

Затова днес темата за надеждата е обществено необходима. Защото надеждата не означава да стоиш и да чакаш някой да оправи нещата вместо теб. Надеждата означава да видиш хора, които започват да го правят.

Когато 23-годишната Анна Бодакова влиза в парламента с по-голям предпочитаностен вот от

съпредседателя на собствената си партия – Ивайло Мирчев, това не е просто новина за едно ново име. Това е знак, че младите хора не са изгубено поколение, както сякаш често са описвани. Това е поколение, което започва да разбира, че ако не участва, други ще решават вместо него. Дълги години слушахме, че младите не се интересуват от политика. Днес виждаме, че истината е по-различна, защото GenZ вече имат свой представител в парламента.

Когато модели на влияние, изграждани с години, започват да се пропукват, това също е знак. Слабите резултати на партии, изглеждали недосегаеми показват, че нито една власт не е вечна. Българската демокрация често е критикувана. Разбира се, с основание, но тя все пак има едно важно качество – рано или късно обществото наказва самозабра-

вянето. Видяхме какво се случи в Унгария. А това означава, че промяната е възможна и надежда има.

И когато фигури в системата като Емил Дечев и Георги Кандев започнат да вдъхват доверие не със скандали, а с действия, това също не е малко. В държава, в която „работеща институция“ понякога звучи като оксиморон, всеки пример за професионализъм е ценен. А когато срещу такива хора идват заплахи, натиск или опити за дискредитиране, обществото трябва да разбере нещо важно – щом вредните хора се опитват да те съборят, значи си вършиш работата.

Надеждата се вижда и извън политиката. В спорта тя често е по-чиста и по-разбираема. Левски е клуб, който беше на ръба на финансовия фалит, а днес говори за нов собственик, нов стадион и шампионска титла след 17 години чакане. По време на карантината, много хора напуснаха своите ра-

боти, други излязоха в неплатен отпуск. Въпреки това всички фенове събраха милиони левове, за да спасят отбора си. Това, което се случва днес, не е просто футболна история. Това е история за общност, която отказва да изчезне. За всички фенове, които спасиха този магически клуб с безкрайните си дарения и закупуване на артикули. За доказателството, че когато има принадлежност и постоянство, възраждането е реално.

Истината е проста – развитието никога не става изведнъж. То идва на малки стъпки с едно ново лице, с една работеща институция, с една спечелена битка, с един възроден клуб, с един човек, който отказва да се предаде. Затова надеждата не е празна дума. Тя е резултат от усилие. Тя е следствие от смелост. Тя е наградата за хората, които продължават, когато най-лесно би било да се откажат.

Мартин Русев

Оптимизъм ≠ wishful thinking

Дефиницията на „wishful thinking“ в Cambridge Dictionary гласи: „представянето на бъдещо събитие или ситуация, което е малко вероятно да се случи, но желаеш да е възможно“. Тук изниква въпросът: „Защо е необходимо да прибавяме доза скептицизъм дори и в надеждата си, дори и когато само си мислим за нея?“

И ако живеем в политически пейзаж, в който е сложно да отличиш добрите новини, можем ли изобщо да запазим оптимизма, или е по-лесно да заклеим добротото бъдеще като „wishful thinking“?

Преди всичко трябва да сме наясно, че надеждата не е wishful thinking, когато е придружена от критично мислене. Тук не говорим за слъпо доверие или преследване на месията, а за вяра, че има алтернатива – в политиката, в културата, в света.

В трудни политически времена най-големият риск не е wishful thinking, а отказът да си представим по-добро бъдеще.

Когато сме обградени от дезинформация, война и популизъм, сетивата ни се изострят. Започваме да възприемаме света оруелски. Вярата, че има и добра страна на монетата изглежда като наив-

ност, пропаганда или самоуспокоение.

Живеем в защитен режим от хората, които уж сами избираме да ни управляват. С много повече от едно наум. Скептицизмът ни се превърнал във филтър и щит, който да ни имунизира от поредното разочарование, карайки ни да живеем в непрестанна скопеност. В суеверия за тихо щастие и предпазлива хвалба.

Всичко това, разбира се, не е безпочвено, но е безперспективно. Проманата изисква оптимизъм, вяра, идеал – но и критичност, усилие, смелост

да надхвърлиш злободневното си недоволство. По-лесно е да наречем всяка добра перспектива wishful thinking, отколкото да поемем риска да се надяваме.

Без способността да си представим по-добро бъдеще, времето ни се превръща единствено в управление на разочарованието. А политиката в инструмент за мултиплицирането му.

Не е нужно да е така. Не е нужно да е радикално. Не е нужно да е печално. Не е нужно оптимизмът = wishful thinking.

Наско Фомев

Истина под въпрос

Беше достатъчно едно изречение, за да разберем, че светът се е променил: „Видях го с очите си.“ До скоро тази фраза прекратяваше всеки спор. Днес тя не доказва нищо.

Дийпфейкът не е технология на бъдещето — той е технология на тази сутрин. Видеото, което се върти в групата ви в момента. Гласовото съобщение, което звучи познато. Снимката, която изглежда неопровержимо. Всяко едно нещо от тях може да е създа-

дено за секунди от алгоритъм - без никакви специални умения, без следа. Броят на дийпфейковете в интернет се удвоява всяка година. Инструментите за тяхното разпознаване системно изостават.

Журналистиката е изградена върху едно просто обещание: да проверяваме преди да публикуваме. Но когато самата реалност може да бъде фалшифицирана убедително, проверката вече не е достатъчна. Нужна е нова грамотност — не само техническа, а

критическа. Способността да питаш „кой е направил това, кога и защо“ - преди да повярваш, преди да споделиш, преди да реагираш.

За това темата за дийпфейка е важна! Не заради сензацията, а заради близостта. Защото тази тема не е за политиците или знаменитостите, чиито лица се крадат най-видимо. Тя е за нас. За хората,

чиито снимки живеят в телефоните на десетки познати и непознати. За бъдещите журналисти, чиято работа ще зависи от способността да разграничат истинското от майсторски направеното фалшиво.

Истината не е изчезнала. Просто вече трябва активно да я търсим.

Магдалена Стоянова

Поредният спасител е тук

Поредните избори отминаха и възникна същият въпрос - „Ще се промени ли нещо този път?“. Има нещо различно, но в същото време познато, може би дори носталгично - появи се нов спасител. Румен Радев отстъпи президентското място, за да се хвърли в политиката или по-скоро в борбата с коруп-

ция. Ще успее ли Прогресивна България да изпълни своите обещания или отново ще станем жертви на същата приказка, която се разиграва от вече трийсет години?

След последните няколко динамични месеца народът има нужда от надежда. Опти-

мистично казано - България ще се отърве от корупцията, всички ще се хванат за ръце и ще минат под дъгата, подсвирвайки си щастливо. Реалистично казано - виждали сме тази история вече няколко пъти и промени няма. Ако се върнем назад във време-

то, когато всички „вярваха на този човек“, ще видим, че с възложените надежди в крайна сметка не се стигна доникъде.

Накъде ще ни отведе новият вятър на промяната предстои да видим - дали ще ни вкара в нов преход, или ще ни остави в същата кал, в която тънем от десетилетия.

Мария Иванова

Политиката – мръсната работа

Един пере пари, друг укрива данъци, трети е замесен в трафик на хора, за четвърти се въртят теории, че блудства с деца. Такива са ни политиците. Модерната политика не е мръсна, а е осквернена от нечисти хора. Докато световният елит се радва на политическите си привилегии, обикновеният човек губи връзката с истинския смисъл на политиката.

Политиката произлиза от гръцкия термин за граждан-

ско изкуство, т.е. е съвкупност от различни възгледи, крайни цели или най-подходящи средства за постигането им. Тя е пътят, по който хора с различни виждания изграждат общи идеи и постигат това, което е най-смислено за развитието на общността им. Политиката е средството, чрез което човечеството се развива и успява да оцелее.

Днес гражданското изкуство няма нищо общо с първоначалния си смисъл. Политиката носи тъмни и грозни

конотации в съзнанието на човека. Всъщност не виждаме „чисти“ политици, защото тези, за които чуваме в медийното пространство, са замесени в скандали, съдебни процеси, престъпления. Мръсните хора, участващи в политиката, са покварили значението ѝ. Днес тя не е средство за

осигуряване на прогреса на обществото, а е път за реализиране на личните цели на политиците.

Политиката не е мръсна. Тя е подчинена на хора, които се възползват от нейните принципи за благоденствие на обществото, за да угодят на себе си.

Ралица Нончева

Давам ти последна роза

Често животът ни поднася моменти, в които всичко изглежда окончателно загубено – отношения се късат, проекти се провалят, доверие се разрушава. Но точно в тези мигове се крие силата на втория шанс. Малък жест, нов избор или смелостта да прегърнем промяната могат да отворят врата към неочаквани възможности.

„Обещавам си, давам ти последна роза“ е символ

на тази надежда. Това е личното обещание да не се отказваме, да се изправим и да подадем ръка – както на себе си, така и на другите. В международната политика и в дипломатическите конфликти вторият шанс често е разликата между война и мир, между ескалация и диалог. В изборите, както и в личния живот, новото начало може да възроди доверието, да вдъхне смелост и да върне правилния път.

В света около нас всеки ден

носи своите „последни рози“, възможности да поправим грешки, да преосмислим решения и да започнем отново. В политиката, икономиката или в отношенията с другите хора вторият шанс не е просто шанс за успех, това е шанс за нова перспектива, за повече разбиране и за преодоляване на миналото.

В публичното пространство, в предаванията, интервютата и социалните мрежи вторият шанс има особено значение за известните личности и политици. Публичният образ може да се промени, критиките да

се преодолеят и доверието да се възроди. Последната роза в този контекст символизира възможността за обновяване на репутацията, за нови решения и за доказване на ценности, които може би са били загърбени.

Животът ни учи, че надеждата не е случайност. Тя е избор, избор да вярваме в промяната, да търсим решения и да приемем втория шанс, където и да се появи. Дори когато всичко изглежда загубено, последната роза е знак, че новото начало винаги е възможно.

Невена Георгиева

Социалната грижа

Социалната грижа е лакмус за състоянието на един народ. Ако не се грижим за бедните, болните, уязвимите групи в нашето общество, то целият ни технологичен, научен или какъвто и да е друг напредък, не струва и пукната пара. Свикнали сме да мислим, че е нормално държавните болници да са в окаяно състояние, правителство след правителство да не отделя средства за построяването на специализирана детска болница, старческите

домове да са учреждения, в които възрастните хора просто да чакат смъртта, а не да получават професионална грижа и най-вече обич. Признак на дълбока нравствена криза е презрителното пренебрежение към „различния“. Едно дете със специални потребности и близките му са във всекидневна борба за оцеляване, а повечето терапии

са непосилни като разход за семейството на детето. Достъпната и качествена социална грижа разделя цивилизацията от деспотизма и автократията.

Затваряме си очите за просящите, възрастните хора са ни в тежест, текаят дебати за съкращаване на майчинството, а средностатистическият човек става все по-самотен и изолиран. Политиците редят различни схеми,

с които да спечелят избори, партии и идеологии се борят за обществено одобрение. А междувременно над 400 възрастни баби и дядовци се редят за топъл обяд всяка събота при храм „Св. Илия“ в столичния квартал „Дружба 2“.

Кога държавата ни ще бъде по-справедлива, закрилница на уязвимите и болните? Когато проявяваме човечност един към друг! Всичко останало е коментар...

Маргарита Генчева

Жената зад Епстийн

Гилейн Максуел- съучастник по неволя или истинският кукловод

Представителка на британското висше общество, любимото дете на медийния магнат Робърт Максуел, трафикант на малолетни момичета, сексуална експлоататорка, жертва. Що е то?

Гилейн Максуел е родена на Коледа, 1961 г. със сребърна лъжичка в устата. Обезпокоителната склонност на представителите на хайлайфа към злоупотреба с властта и неспазване на законите, би могла да бъде предмет на изследване сама по себе си, но Гилейн със сигурност не е изключение от правилото. От любимката на международен измамник и агент на три разузнавания, какъвто е баща ѝ, след смъртта му през 1991 г., Максуел по зла участ се превръща в любимка на сексуалния пресътник, педофил и трафикант на хора Джефри Епстийн.

Неоспорим е фактът, че връзката ѝ с мъже от пресътния свят я съпътства през целия ѝ живот, но въпросът дали Гилейн е жертва на орисията си, или самата тя е активен участник в обграждащите я злодеяния, остава отворен.

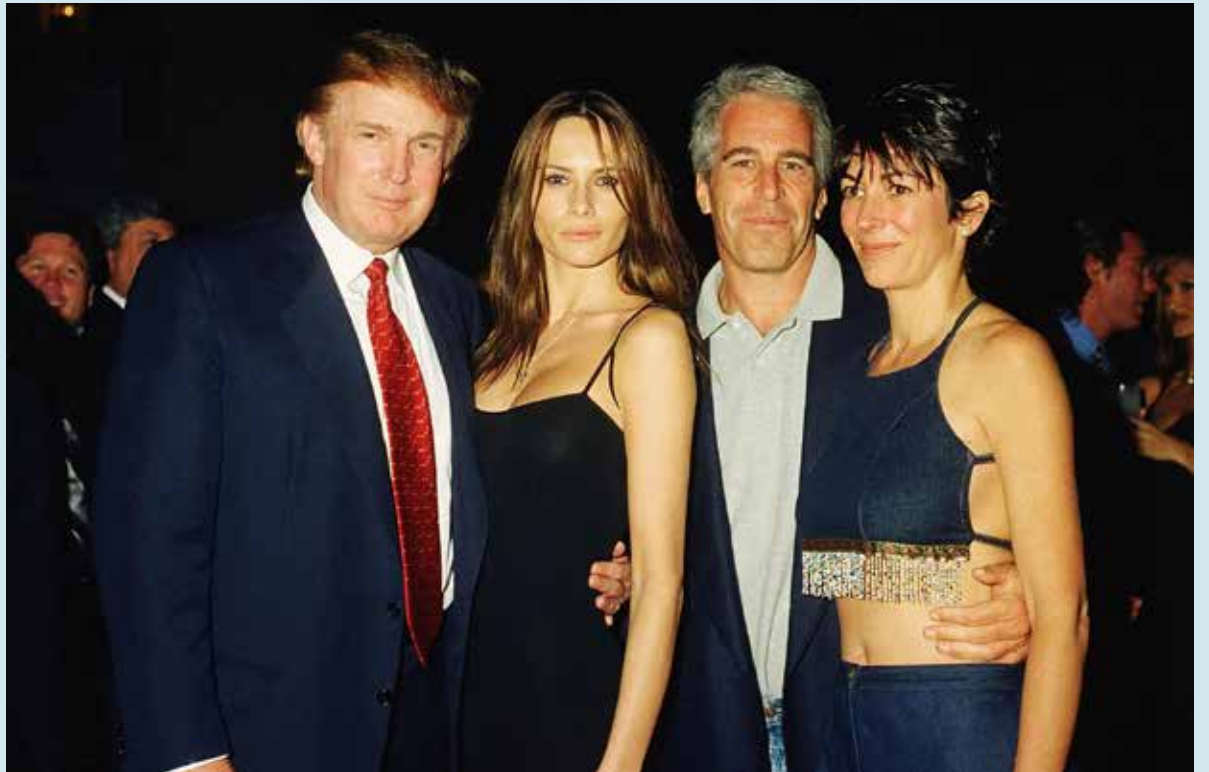
Определено взаимоотношенията ѝ с баща ѝ, които често танцуват около границата между такива на баща и дъщеря и на бизнес партньори, оказват много голямо влияние върху по-нататъшните ѝ отношения с хората. Робърт Максуел е един от най-влиятелните медийни предприемачи във Великобритания, а майката Елизабет Максуел е френска изследователка на Холокоста. Семейство Максуел, но главно Робърт, са описвани като строги, изискващи и доминиращи над деветте си деца, Гилейн бидейки най-младото сред тях. Този

Гилейн Максуел през 2003 г.

родителски авторитаризъм би могъл да бъде обоснован чрез средата, заобикаляща всички тези деца- от тях се е изисквало да бъдат примерни и възпитани пред политиките, бизнесмените и известните личности, които често са посещавали максуелския дом- огромно имение край Оксфорд.

Малко след раждането на Гилейн, домът е покосен от трагедия- един от братята ѝ претърпява тежка катастрофа и остава в кома до смъртта си. Близостта на тези две събития- раждането и смъртта, са причина за изключително ранното пренебрежение от страна на родителите към Гилейн, за което тя сякаш ще се опитва да компенсира с години след това. С израстването на младата Максуел обаче, тя успява да пречупи до известна степен железния си баща и се превръща в неговото най-слабо място, любимо дете и дясна ръка. След като завършва частно училище в Оксфорд, Гилейн започва работа в компании-

От ляво надясно: Доналд Тръмп, Мелания Тръмп, Джефри Епстийн и Гилейн Максуел в курорта Мар-а-Лаго във Флорида през 2000 г.

те на баща си като негов доверен помощник. Както чрез академичния, така и чрез професионалния си живот, тя набира все по-голям и по-голям социален капитал, който не се е славил само с количество, но и с качество- кръгът ѝ се е състоял главно от представители на британския интелектуален елит и висша класа. До ден днешен няма категорични доказателства, че Гилейн е участвала в незаконните финансови схеми на баща си, но като неговия най-голям довереник, тя е имала достъп до информация и управление, до които никой друг не е имал.

Това дава основание за множество спекулации относно намесата ѝ, но поне от тези обвинения е успяла да се измъкне чиста.

Непосредствено след смъртта на баща си и разкритието за неговите финансови схеми, името Максуел губи голяма част от влиянието и богатството си, което подтиква Гилейн да потърси ново начало в страната на неограничени-

те възможности. Ако живота ѝ в САЩ може изобщо да се нарече ново начало, то тя го намира в Ню Йорк. Там тя бързо успява да се интегрира във високите социални среди, търсейки компанията на бизнесмени и знаменитости. Поради тази причина преместването ѝ трудно може да се нарече ново начало- ежедневието ѝ отново се състои от елитни партита и събития, отново е обградена от светски личности, макар и далеч от дома, където е оставила последствията от семейния скандал.

Точно тогава в следствие на общата им социална среда, Гилейн Максуел се запознава с преуспяващия американски финансист Джефри Епстийн.

Точните обстоятелства около запознанството им не са ясни, но малко след това двамата декларират своите романтични отношения. Тази връзка обаче просъществува едва няколко години през ранните 90-години на миналия век, след което двамата решават да продължат вза-

имоотношенията си повече като приятели и бизнес партньори. Докато приближени до двойката твърдят, че Максуел е била влюбена в Епстийн до самия край, за финансиста Гилейн играе повече роля на мост между него и елита, отколкото романтичен партньор. Тя бързо го интегрира в социалната ѝ среда, организира му срещи с високопоставени личности и поддържа и разраства социалната му мрежа.

Свидетелствата за характера на Гилейн оформят една привидно противоречива картина между приятелите ѝ и жертвите на последвалите издевателства, но всъщност точно чрез противоречията се разгръща пълната епикриза на поведението ѝ. В документалната поредица „Коя е Гилейн Максуел?“ една от личностите от кръга на Гилейн и Джефри- британският журналист Кристофър Мейсън я описва като „животът на партито... изключително популярна и енергична“. Бивши служители в имението и на острова на Джефри споделят, че тя е управлявала къщата и всички са се съобразявали с нея. От друга страна, някои от жертвите на случващото се тогава говорят за Гилейн по следния начин: „Тя беше изключително манипулативна...“, „Тя ме накара да мисля, че това е нещо, което трябва да правя...“. Прокурори по делото и журналисти от разследванията споделят: „Тя беше хищник, който се представяше като приятел.“ и „Тя изглеждаше напълно лишена от разкаяние“. Всички тези показания изграждат образ на един изключително добре пресметнат в поведението си човек, който знае как и какво да каже, за да получи това, което иска.

Медийният магнат Робърт Максуел и дъщеря му Гилейн на футболен мач през 1984 г.

Осъдената Гилейн, отказвайки да отговаря на въпроси, свързани с Епстийн, по време на изслушване пред Конгреса през 2026 г.

Имиджови престрелки

Користност, Компромат, Корупция!

Крахът ѝ не се случва изведнъж

Той е един прекалено прото-чен процес, който започва с разкриването на престъпленията на Епстийн, за които има неизчерпаем извор на информация, продължава с неговото осъждане и загадъчната му смърт, настъпила под още по-загадъчни обстоятелства. Отнема почти година на властите да натрупат достатъчно доказателства за намесата на Гилейн в нехуманните занимания на Джефри, но най-накрая на 2 юли 2020 г., тя бива арестувана на база общо шест обвинения, като в последствие бива призната за виновна по пет от тях. Обвиненията, поради които в крайна сметка е лишена от свобода, са трафик на непълнолетни с цел сексуална експлоатация, съучастие и конспирация за сексуално насилие, примамване на непълнолетни, транспорт на жертви през щатски граници с цел злоупотреба и лъжесвидетелстване по по-ранни граждански дела. Защитата ѝ се опитва да вмени на журито, че тя е била просто „изкупителна жертва“, което не се оказва достатъчно убедителен аргумент. За всички тези престъпления Гилейн получава присъда от едва 20 години.

Естествено Максвел многократно се опитва да обжалва присъдата си като още по време на делото ѝ решава, че би предоставила информация за други замесени в случая лица в замяна на президентско помилване от Доналд Тръмп. Този бартер така и не се осъществява и до ден днешен Гилейн отказва да даде каквито и да е било допълнителни показания по случая. Днес тя излежава присъдата си в нискосигурностно съоразение във федерален затвор в Тексас.

Гилейн не е прецедент, нито последният случай на човек, успял за известно време да прикрие престъпленията си чрез статут, престиж и немалка сума пари.

Едва преди три години се разкриха провиненията на американския рап изпълнител Пи Диди, някои от които до известна степен припокриващи се с тези на Епстийн. Подобни случаи показват как зад блясъка, чара и парите може да се крие едно изкривено съзнание, лишено от всякаква емпатия и базова хуманност. Макар и единици, тези случаи са поучителни за общество, което често поставя известни личности на пиедестал, и служат като причини, поради които съмнителността към представителите на висшето общество не трябва да е изключение. ■

Калина Чехларова

Ръкавицата е хвърлена. В новия сезон на шоуто „Дивият избор“ ще се сблъскаме с новите бисери в политиката. Имиджът ще бъде уронен, а гражданинът крайно объркан. Нито един проблем няма да бъде решен, но егото ще пръска пленарната зала по шевевете.

Каубоите на българската политика са готови да защитават честта си в джентълменски дуели. Но куршумите не са от олово. А от компромати.

Барутът е желанието за разкриване на „истинското“ лице на опонента, а зад спусъка стои дребна душа с огромно его. В арсенала има скандали от праисторията и „факти“ от тъмните мазета. Въпросът е - кой ще поддаде?

Новите мишени са най-апетитни. Малена Малчева вече отпразнува първия си компромат. Наследницата на петролен крадец от ОПГ „Шей-

ховете“ в Бургас падна под ударите на хорското недоволството в интернет пространството, но не се покри, въпреки че това може да погребее чистия ѝ имидж.

Facebook – бойното поле за себеуважаващите се политици

Докато джентълменът залага живота си на полето и прави десет крачки с гръб към врага, нашият месия си е наел тролове в социалните мрежи. Facebook е бойното поле за политика, но вместо крачки са нужни само десет клика с левия бутон на мишката. Страници рязко сменят имената и ракурса си, а в потока селфи с #чувства се благоденстват. Клетият избирател вярва в партията, тъй както възхвалява спорта и неговите лица. А спортистите са тук. За спорта.

в полза на криворазбраната теза, а истината - безочливо заобиколена. Меката за едни е кошунство за други, а писмата на Граф Игнатиев - все така користоно тълкувани. И до края на света ще се чешат пръсти по клавиатурите, докато обществото се разпада, а нацията - атомизира(по К. Костадинов). А истинските членове на партиите ще грабят с пълни шепи от народните блага.

Спортист за политиката или политик за спорта?

Спортистите изскачат като лица на кампании. Уви, политическите лаици само уронват авторитета си. До колко са подготвени да представяват идеалите на групировката? Това няма значение! Парламентът има нужда от повече законотворци, а те не се чувстват подготвени да творят закони. Но пък е хубаво човек да опитва от всичко. Цял живот трансфери между отбори по света и у нас, та сега един трансфер и към Министерски съвет, какво му е работа. А в интервюта свободно може да се говори за майчинството, пенсиите и държавния бюджет, да се изтъква магистратура по финанси, а професията под снимката за Народното събрание е спортист/ волейболист/ журналист/ финансист. След това, както е напълно естествено, трябва да се отречем всеки един извод като грешно тълкуване на журналист. Дали ще забиеш топката в аута, или ще направиш олимпийския си скок на дъното на политическото море е напълно еднозначно и също толкова незначително. Клетият избирател вярва в партията, тъй както възхвалява спорта и неговите лица. А спортистите са тук. За спорта.

Скандалът е валутата!

Щатският долар отстъпва влиянието си пред скандала при политическите престрелки. Да се разпени един политик пред камерата или да се изложи в социалните мрежи е тънкоостта на професията. Все пак трябва да

се предизвика интереса на избирателите. Трябва да се бие в гърдите, че е историк, докато ръси сол в най-дълбоката рана на българина. Трябва да се присъедини към листата на партията, която го е бутала през цялото време, докато е бил начело на БОК. Трябва да създаде сияйна партия на гърба на тъмната загуба на най-милото си. А най-добре ще е да е партиен номад. Ако е сменил 3-4 партии - перфектно! Това ще превземе алгоритъма и ще го издигне до месията на сезона.

Политиката като гражданско изкуство

Политиката от край време си е гражданско изкуство. Вярно, при гърците се е търсело благото на обществото и са се подбирали най-интелигентните на едно място, за да обсъдят най-добрият изход от ситуацията. Днес, красотата е другаде. Бивши пожарникари, криви шоумени и самозабравили се висшестии се събират край лагерния огън и обсъждат кой кара Хелю Кити и кой използва неправомерно охрана от НСО. А гръмките обвинения в корупционни схеми са само светкавични думи, тътенът от гръмотевино разследване още закъснява. Но пък пичовете отговарят на въпроси за любовта и живота, а не за произхода на парите за предизборните си кампании. Защо любовта е останала на заден план в живота им и дали са НЕхомосексуални? Важно е да се изчисти имиджът и да се покаже крехката душа зад твърдата маска на политик.

Шоуто „Дивият избор“ обещава само качествени сеири в този сезон, а престрелките на политическия фронт ще си продължават, докато мръшляците са съгласни да ги гледат. Докато политиците се стрелят с компромати, клетият избирател остава в недоумение от случващото се. А въпросите остават. Кой е истинският месия на сезона и чий имидж ще се запази непокътнат? ■

Ралица Нончева

В студиото на БНТ Владимир Николов заяви, че в Народното събрание трябва да има повече законотворци, а той не се чувствам подготвен за това.

Преди изборите, в поредицата „Портрети на властта“ в YouTube канала си Мон Дьо представи редица политици извън тяхната професионална роля

Да сложиш държавен печат върху човечността

Законът за доброволчеството: необходимост или каприз?

Доброволчеството в България често се рисува с цветовете на спонтанния идеализъм и емоционалния порив. То е протегнатата ръка в калта на наводнените села, безсънна нощ в борба с горските пожари или просто жест на човечност към някого в нужда. В тези моменти никой не мисли за параграфи, застраховки или трудов стаж. Но когато прахът се улегне и камерите угаснат, доброволецът често остава в една правна „ничия земя“, където липсата на регламентация го прави уязвим, а трудът му остава невидим за държавната администрация. Историята на Закона за доброволчеството у нас е дълга и изпълнена с фалстартове, като през последните дванадесет години са внасяни общо девет законопроекта, нито един от които не успя да стигне до финалната права. Днес темата отново е в дневния ред, след като три нови проекта бяха обединени и вече очакват второ четене. Този пореден опит за нормотворчество ни изправя пред фундаменталния въпрос дали законът е реална социална необходимост, или просто поредният административен каприз, който рискува да задуши гражданската енергия.

В сърцевината на новите предложения стои опитът да се даде ясна дефиниция на доброволчеството като дейност, в която се влагат време, усилия и знания в полза на другите без очакване на материално възнаграждение. Законотворците се опитват да вкарат в рамка ценности като солидарност, свобода и справедливост, като същевременно декларират, че държавата ще подпомага този процес чрез данъчни и финансови облекчения. Една от основните иновации е разграничаването на краткосрочно и дългосрочно доброволчество, като последното се дефинира като дейност над тридесет дни в годината. Тази граница обаче вече предизвиква дискусии, тъй като остава неясно дали става дума за тридесет календарни дни или за пълни работни часове, което може да създаде сериозни затруднения при отчитането и регламентирането на труда.

Аргументите в подкрепа на закона са свързани най-вече с правната сигурност. В момента организациите често се чудят как да застраховат своите доброволци, как да покрият разходите им за храна и транспорт, без това да бъде разчетено като „скрита заплата“. Законът би трябвало да реши тези проблеми, като въведе официални договори и валидиране на опита, което би било изключително полезно за младите хора, търсещи своята първа професионална реализация. От друга страна обаче, скептиците се опасават от създаването на „административно чудовище“. Въвеждането на Национален регистър на доброволците и задължителни договори може да се превърне в непосилно бреме за малките неправ-

Доброволци по време на теренна акция. Подобни инициативи често се оказват първата помощ там, където институциите закъсняват

вителствени организации, които нямат административен капацитет да попълват таблици и да подават декларации. Съществува и риск от нелоялна конкуренция, при която големите общини и държавни институции ще разполагат с ресурса да „административат“ доброто, докато малките сдружения ще бъдат задушени от бумашина.

За да разберем как изглежда този дебат през погледа на хората, които са на терен в най-тежките ситуации, разговаряме с Васил Гурев. Той е основател на Университетския аварийно-спасителен отряд, организация с над 35-годишна история, която е била част от почти всяко голямо бедствие у нас. За него законът не е просто текст, а въпрос на оперативна яснота и реална подкрепа.

Г-н Гурев, защо според Вас след толкова години все още нямаме действащ закон за доброволчеството и какви са основните препъникамъни в този процес?

- Това е деликатен въпрос, който изисква внимателен анализ на политическата и социалната среда. От 1912 година досега са внесени девет законопроекта, които са стигали до различни нива в парламента, но работата по тях никога не

е довършвана по добър начин. Причините са комплексни, но най-важното е, че държавата би могла да помага с една ясна рамка само ако тя е направена качествено. Ако законът създава само административни тежестки, той ще играе отрицателна роля и ще пречи на работата ни, вместо да я стимулира. Проблемът е, че често текстовете се пишат от хора, които нямат реален досег с практиката на терен.

В новите законопроекта се предлага създаването на Национален регистър на доброволците. Как гледате на тази идея и крие ли тя рискове за хората, които искат да помагат анонимно?

- Тук трябва да се действа изключително предпазливо. Моето лично мнение е, че такъв регистър не трябва да бъде задължителен. Не всеки човек иска името му да фигурира в списъци, поддържани от държавни органи. В него трябва да се вписват само онези, които изрично са поискали това. Има риск да създадем един „централен мозък“ с данни, без да е ясно защо те се събират и как ще се ползват. Доброто често се прави в тишина и насилственото му регистриране може да отблъсне много хора.

Една от спорните точки е дефиницията за „дългосрочно доброволчество“ като дейност над 30 дни в годината. Как това би се отразило на малките организации и на спонтанните доброволци?

- Това е пример за недомислена формулировка. Не е ясно какво означават тези тридесет дни. Дали ако някой помага по десет минути на ден в продължение на месец, той вече влиза в категорията на дългосрочен доброволец и трябва да му се сключва сложен договор? Това е абсурдно. Подобни неясноти ще натоварят организациите с огромна административна работа. Малките сдружения нямат щатен персонал, който да се занимава само с попълване на регистри. Ако законът ги принуди да го правят, те просто ще спрат да търсят доброволци, за да си спестят главоболията.

Ще помогне ли този закон за по-добрата координация между доброволците и държавните институции при бедствия, или по-скоро ще се превърне в пречка?

- За една организация като нашата, която работи успешно от 35 години, ползата от подобен закон в сегашния му вид е минимална. Ако законът просто ни натовари с нови

изисквания за регистрация на умения и квалификации, без да ни носи реална защита или достъп до ресурс, той е излишен. Важно е законът да не се отнася до спонтанните доброволци, които решават да помогнат в момента на кризата. Те трябва да останат свободни в своя жест. Организираното доброволчество е друго нещо, но и там рамката трябва да е гъвкава.

Разговорът с Васил Гурев подчертава един важен парадокс в българското законодателство. Почти 90% от текстовете в различните партийни предложения са идентични, което показва, че на думи всички са съгласни с необходимостта от регулация. Проблемът е в детайлите и в липсата на реални подзаконови актове, които да кажат как точно държавата ще „насърчава“ доброволците. Ако законът бъде приет само като формалност, без да се предвидят механизми за облекчаване на застраховките и признаване на разходите, той ще остане само „мъртъв текст“.

В крайна сметка, Законът за доброволчеството е тест за зрелостта на нашето гражданско общество. Той не трябва да бъде каприз на шепата политици или неправителствени организации, които търсят легитимност, а инструмент за защита на най-ценния ни капитал – човешката солидарност. Истинската зрялост означава държавата да припознае доброволците като равностойни партньори, като им осигури сигурност, без да отнема тяхната свобода. Ако новата правна рамка успее да балансира между защитата и бюрокрацията, тя ще даде на доброволчеството онзи дом, в който то си е чувства сигурно. Лесно да си герой за един ден пред телевизионните камери, но е изключително трудно да бъдеш доброволец в държава, която не те вижда, докато не се наложи да те вика на помощ. Регламентацията не трябва да убива духа, тя трябва да му служи, за да може енергията на доброто да се трансформира от хаотичен порив в устойчива сила, която променя обществото ни в дългосрочен план. ■

Ния Гогужева

Доброволчеството трудно може да бъде сведено само до административна процедура

Парадоксът на кризисното законодателство

Според Васил Гурев, новият Закон за доброволчеството няма да реши проблемите на специализираните спасителни отряди. Големият абсурд се крие в сегашния Закон за управление при кризи. Той урежда специална глава за доброволните формирования, но само ако са създадени към общините. За тях държавата отпуска директен бюджет за застраховки, екипировка, обучение и дейност при акции.

В същото време, неправителствените организации, развиващи същата високорискова дейност, са оставени изцяло „за собствена сметка“. Те могат да правят абсолютно същото на терен, но без финансова подкрепа от държавата.

Това поставя опитните сдружения в неравностойно положение и лишава обществото от готов, висококвалифициран ресурс. Вместо да се създава ново „административно чудовище“ с регистри и договори, Гурев смята, че е далеч по-естествено да се променят само две изречения в Закона за управление при кризи, за да бъдат всички спасители равнопоставени пред лицето на бедствието.

Бежанки на помощ

Жени, намерили закрила в България, на свой ред помагат на търсещите убежище

Често гледаме на бежанците като на някакъв чужд елемент, който се върти като досадна муха около нас и ни пречи. В социалните мрежи можем да намерим стотици коментари от типа на „Какво правят тук тези хрантутници“, „Да се връщат там откъдето са дошли“ и „За тях има, за българите няма“. Съществуват обаче организации, които независимо от стереотипите за бежанците, им помагат безкористно. Подобни сдружения нерядко се ръководят от хора, които в миналото си са били бежанци. Именно защото са изпитали на собствения си гръб какво е да бягаш от война и да знаеш, че вероятно никога няма да се върнеш отново в родината си.

„Съветът на жените бежанки в България“ е една от организациите, които помагат на бежанците у нас. Офисът им се помещава на ул. „Струма“ 1 в центъра на София. Въпреки това изглежда сякаш нарочно е скрит от погледите на минавачите, за да помага на търсещите убежище без много шум или светлина от прожекторите.

Един ден реших да отида да разбера повече за дейността на организацията. Посрещна ме Линда Ауанис, която е основател и председател на неправителствената организация. За да стана доброволец и да сортирам и раздавам дрехи в техния склад, първо трябваше да попълня бланка с личните ми данни, което да официализира процедурата.

Линда идва от Ирак в България за първи път през 1994 г. Сблъсква се с всички предизвикателства на бежанския живот и така започва да помага на други като нея. От 2015 г. тя вече е българска гражданка.

Сдружението е създадено през 2003 г. – значи е старо, колкото мен. Една от насочките, в която доброволците

В „Съвета на жените бежанки в България“ помощта започва от най-практичните нужди – разговор, превод, ориентация и подкрепа в непозната държава

Търсещите убежище хора бягат от едни и същи неща, а войната е голяма трагедия, независимо къде е по света

работят е интеграцията на бежанците, които търсят закрила и убежище в България.

„Най-много от бежанците, които идват при нас говорят арабски. Затова социалните работници и културните ни медиатори са арабоговорещи. Допреди две години имахме и фарси, но в момента сме ограничени, поради липса на финансиране“, обяснява Линда за работата на организацията.

Линда Ауанис ме насочва към склада им за хуманитарна помощ, който се намира на ул. „Искър“ 51 – отново в центъра на София.

Складът им е сравнително малко помещение, разделено изкуствено на два етажа. Той е претрупан с най-различни дрехи, които очакват да бъдат сортирани и раздадени на пристигащите бежанци. Там всеки вторник и четвъртък

се раздават дрехи, посуда, обувки, спално бельо и други вещи.

Пред склада виждам забулена млада жена с количка и дете в ръка. Влизам и срещам възрастна доброволка, на която обяснявам за какво съм дошла. Оставам да сортирам дрехи под ръководството на две момичета от доброволческия клуб към Софийската математическа гимназия. Докато работим, децата ми разказват за мечтите си, за СМГ и какво ги вдъхновява да бъдат доброволци в свободното си време.

„Много са активни. Обожавам ги. Особено младите хора, често идват при нас, търсят доброволчеството“, споделя ми Линда. Тя пояснява, че обича да вижда българи да доброволстват, защото по този начин се създава директен контакт и отношение с бежанците, като се разбиват стереотипните представи за тях.

На втория етаж на склада се сортират даренията. До него се стига по една метална стълбичка. Пълно е с кашони, закачалки и големи черни чу-

вали с най-различно облекло, пристигнало от всички краища на страната, за да послужи на нуждаещите се. Сортирането се състоеше в разделяне на детски дрехи от дрехи за възрастни и поставянето им в различни кашони и торби. По-голямата част от дрехите изглеждаха добре запазени, а някои от тях – направо като нови.

Повечето от бенефициентите на хуманитарния център са многодетни семейства. „Имаме самотни родители, хронично болни, както и доста групи от уязвими семейства“, добавя Линда Ауанис.

„Много добре ни е познато какво преживява човек, който е влизал в конфликт, война. Не делим хората по пол, религия, социална група, държава на произход. При нас няма разлика в отношението“, уверява ме председателката на „Съвета на жените бежанки“.

На въпрос от какво се нуждаят най-много бежанците, които идват при тях за помощ, Линда е категорична, че проблемът е достъпът до институциите заради езиковата бариера.

Бежанците имат нужда от много неща, но най-големият им проблем е достъпът до институциите заради езиковата бариера

„Много малко курсове са организирани от НПО-тата по български език и не са достатъчни да включат повече хора, които да се интегрират. Затова ние успяхме да организираме групи по говорим български език. Учителите са доброволци. Имаме групи с жени, една група за уязвими мъже, която се събира след работно време, както и онлайн обучение по български език“, обяснява Линда.

След всичко преживяно излизам с чувството, че не оценяваме това, което имаме. Не е даденост нито синьото небе над главите ни, нито животът, прекаран без постоянно тичане към бомбоубежища, разрушени сгради, училища и болници...

Дали осъзнаваме, че и ние някой ден може да се озовем в същата ситуация, като тези, които сега презираме? И тогава ще очакваме добро отношение от държавите, които ще ни приемат. Но как да го получим, ако самите ние сме били жестоки към чуждата болка и страдание?

Търсещите убежище хора в крайна сметка бягат от едни и същи неща. Войната си остава голяма трагедия, независимо къде е по света.

Когато правиш добро в свят, в който все повече преобладават мракът, смъртта и болката, си като блещукаща звезда на небослона в тъмна нощ. В лицата на хората, които се занимават със социална и доброволческа дейност, има нещо, което не може да се сбърка. Има състрадание, грижа и любов. И тази любов към страдащите се усеща във всичко, което те правят. Такива бяха и хората в центъра за хуманитарна помощ към Съвета на жените бежанки в България. ■

Маргарита Генчева

Понякога най-важната помощ идва от човек, който вече е минал по същия труден път

Дарения, храна и дрехи стигат до нуждаещите се благодарение на мрежа от доброволци

Спокойствие по заповед

Как социализмът излъга цели поколения, че престъпност няма

Вероятно сте чували думите „едно време не си заключвахме вратите“ от по-възрастни членове на семейството. Същевременно този ваш близък е имал между 2 и 2,5 пъти по-голям шанс да бъде убит умишлено. Тази фраза е една от многото, целящи да култивират сигурния образ на социалистическия строй. Някои от тях се повтарят и разпространяват на високо държавническо ниво, други са влезли в речниците на обикновения гражданин. Но истина ли са те всъщност?

Спокоен народ, спокойна държава

В основата на комунистическата идеология стоят сигурността и стабилността. Това са част от най-силните аргументи, които авторитарният режим опитва да използва, за да води постоянната борба с капитализма. Наред с огромното влияние, което той упражнява върху икономиката, физическата неприкосновеност на индивида цели да „докаже“ дори на противниците на управлението, че то успява да се грижи за своето население. За да бъде постигнато това обаче, автократията си служи с методи за ограничаване и манипулиране на информацията. Не е важно дали едно събитие е настъпило, важно е дали има кой да разкаже за него.

В този дух държавният апарат предприема строги мерки срещу най-големия враг на всяка власт, боравеща с неистини – пресата. Във времена без социални мрежи, без интернет и без изкуствен интелект, знаещ отговора на всеки наш въпрос, основен инструмент за масово осведомяване е печатът. А той всъщност е особено лесен за контролиране чрез репресии и дори насилие, когато е необходимо.

Мълчанието убива

Имаме ярки примери за това. Широко известна е димната завеса на Съветския съюз, който с дни скрива мълвата за Чернобилската авария. Най-разрушителната и зловеща ядрена катастрофа в историята на световната атомна енергетика все едно не съществува. А последните от решенията на властимащите са за всички онези, които разчитат, че режимът ги пази. За жалост същият този режим излага милиони души на опасна радиация, отнема му 36 часа да евакуира жителите на Припят, (най-близкия град до централата в Чернобил), а почвите в огромен радиус от мястото на експлозията са дълбоко заразени. С тях и добитъкът, хранещ се

Много българи си спомнят с носталгия за реда и контрола през социализма, защото в съзнанието им това са били по-спокойни времена. Статистиката обаче показва съвсем друга картина.

от растенията от същата тази почва. Накрая всичко това достига до едно и също място – нашата трапеза.

С падането на комунизма започват да излизат най-вече повече данни, които в голямата си част не са стигали до обществото. Четивото на българския историк и преподавател Стефан Иванов „От кражби до убийства“ е едно от най-сериозните изследвания на архивни данни у нас. Неговият фокус – да разкрие било ли е по-спокойно по времето на строя.

Този, който е разчитал на спокойствието, създадено му от нахвърлянето на пропагандни тези, и не е заключвал вратата си е имал между 2 и 2,5 пъти по-голям шанс да бъде станe жертва на умишлено убийство. Поне във втората половина на социалистическия режим. Умишлените убийства се движат от порядъка на около 200 годишно. Кое се равнява на приблизително между 2 и 2,5 убийства на 100

000 души население. За сметка на това България в момента регистрира между 70 и 90 умишлени убийства годишно. Коефициентът е сведен до исторически ниски нива – между 1 и 1,1 за България през последните няколко години. В днешно време обаче информацията е изключително достъпна. Заключение – архивът на МВР ясно показва повече тежки престъпления, отколкото обществената памет възпроизвежда десетилетия след падането на режима.

Убийствата далеч не са единствената статистика. Вниманието заслужават регистрираните изнасилвания. Те са между 300 и 400 годишно. В края на режима, в периода след 1980 г. броят им се увеличава, а случаите стават по-жестоки. Коефициентът на извършени изнасилвания е около 4 на 100 хил. души. За сравнение Eurostat показва, че днешна България е сред държавите с най-ниска опасност от изнасилвания – близо 1 на 100 хил. души.

Срам и страх да влезеш в статистиката

Важно е да се отбележи и основен фактор, влияещ на обективната преценка на числата. Към тях трябва да се гледа с критично око, защото е силно вероятно да не представят досущ картината, каквато е била тя, особено в зората на репресивния модел. Това е време, в което абортът по желание е все още официално забранен (разрешава се през 1956 г.), а доминиращото чувство у голям брой у жертвите е срамът. Често потърпевшите от това тежко престъпление избират да не подават жалби. Често такива актове се извършват в малките населени места, което предполага, че извършител и жертва се познават. Изводът – в днешно време случаите намаляват между три и пет пъти в сравнение с НРБ.

Според Иванов кражбите са едно от най-масовите явления в периода 1944-1989 г. Кражбите са се превърнали в разнообразие. Те са свързани с ниските

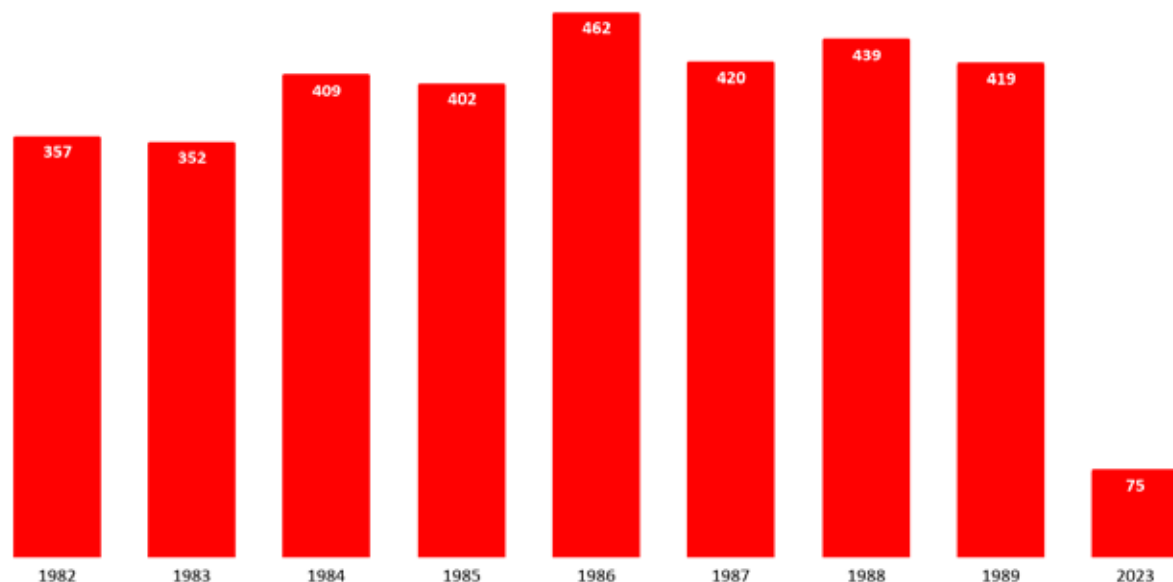
Ниските заплати и същността на комунизма превръщат кражбите в едно от най-масовите явления в периода 1944-1989 г.

В днешна България на година се регистрират между 70 и 90 умишлени убийства, докато преди 1989 г. годишният им брой е около 200

заплати и със същността на комунизма. Общата собственост бързо се превръща в нищия. Малките кражби са просто начин да подсигуриш нещо допълнително в икономика, в която още труд не ти носи още приходи. Свидетелство на обикновен човек, живял по онова време, е: „Аз не виждам някой човек, който да стане като мен, на 64, с 40 години стаж, и да се тупне в гърдите: „Аз не съм крал“. Няма такъв. В ТКЗС-тата хората работеха за жълти стотинки. На ден!“

Престъпността излиза на светло

Годишите в зората на демокрацията превръщат България в благоприятно място за организирана престъпност. В условията на държавна разруха, слабо управление, смяна на режима и разклатени институции с ниско обществено доверие, престъпността в България безнаказано процъфтява. Да сравняваме обаче сегашното състояние на страната ни с това отпреди 30 години не би било обективно. С всички минуси на сегашната политическа и икономическа обстановка у нас, е редно да се отчете устойчивият спад на престъпността в последните две десетилетия. Той обезсмисля пропагандни тези, повтаряни десетилетия наред и изисква разговорът по тези теми да се базира на фактология, а не носталгични усещания. Ако някой предпочита да не заключва вратата си, би било по-логично това да е в днешна България, а не в която и да е България от последните 80 години. А за максимално спокойствие на четящия, най-добре да си стои на заключена врата, затова е измислен звънецът. ■ Ангел Гяуров

Регистрирани изнасилвания в България през 80-те години на миналия век и сега

Традиционните ценности отново на мода

„Старите“ идеи през погледа на новото поколение

Безкрайно скролване в телефона и живот на бързи обороти е всекидневие за милиони хора по целия свят. Съвременният бит се отличава от този преди 20 години, коренно различен е от онзи преди 50, и несравним с началото и средата на миналия век. Според статистиките животът ни се е подобрил във всякакви аспекти, но „старото“ съвсем не е добре забравено, а все по-често търсено и желано.

„Традиционните ценности“ са универсалното словосъчетание, подходящо както за публичен дебат и политическа кампания, така и за тренд в социалните мрежи. Интерпретацията му е свободна и започва от намирането на ново хоби - от плетене или отглеждане на зеленчуци на терасата, до „мястото на жените е в кухнята“. В интернет пространството трендовете, акаунтите и съдържанието, които възхваляват радикално завръщането към „традициите“, имат своята значителна аудитория. Въпреки очакването тя да е съставена от по-възрастни хора с консервативни възгледи и носталгия по миналото, всъщност поколението Z оглавява класациите със своя собствена идеализирана представа.

Да бъдеш традиционна съпруга в TikTok

Стереотипите, свързани с половете и половите роли, не са останали в държавите от третия свят, възрастното поколение или крайно консервативните общества. Напротив, завръщат се достъпни, привлекателни и с обещания за по-добър живот. Почти толкова добър колкото американските пропагандни реклами през 50-те и 60-те години. Усмехнати домакини и тичащи деца, които посрещат изморения след дълъг работен ден съпруг и баща. тази утопия се опитват да покажат и tradwives или „традиционните съпруги“ в TikTok и Instagram. Но докато чистят, готвят, отглеждат деца и посрещат съпруг пред камера, те не са обикновени домакини, а инфлуенсъри с хиляди последователи и спонсори. Финансово независими са. Продават фантазия. Зад видеата за готвене на усмихнати жени в красиви рокли, с дребен шрифт е подсказана идеята, че това е правилният път към щастлив и безгрижен живот – живот по предназначение, такъв какъвто е бил някога.

Може би това движение не намира много свои преки последователи сред младото поколение в България и ни се струва, че остава в пределите

Маносферата е термин за онлайн общности, които проповядват тесногърди и агресивни идеи за това какво означава да си мъж

на САЩ. Всъщност, форматът е различен, но посланието - еднакво. Затова пък у нас всяка трета жена търси „изгубената“ си женска енергия под дърво и камък. Дали чрез някои от стотиците курсове на терапевти и гурута, чрез книги или инфлуенсъри. А крайностите в наратива не липсват: жените са се отдалечили от „задачата“ си, дадена от природата - да бъдат красиви, слаби и раними и да създават живот. Стремешите и предпочитанията извън тази рамка обикновено попадат под категорията „мъжка енергия“, която по презумпция е запазена за другия пол, а да се „намираш“ в нея е почти противоестествено.

Мускули, пари и власт

Оформянето на общности с радикални идеи, маскирани под утопията за „традиционни ценности“, има дори по-изразено представителство сред мъжете. И ако на жени-

те е обещан щастлив, безопасен и лесен живот, то сред мъжете целите са богатство, висок стандарт на живот и мъжественост. За постигането им са нужни няколко онлайн курса, видеа на инфлуенсъри и сплотена общност с ясни идеи. В подкрепа на това твърдение е и съществуването на „manosphere“ – мрежа от общности, която твърди, че се занимава с предизвикателствата, пред които са изправени мъжете в днешния свят. Но докато съдържанието може да изглежда фокусирано върху самоусъвършенстването на мъжете, много от тези групи насърчават мизогиния, агресия и нормализиране на насилието над жени.

Консервативни ли са Gen Z?

„Маносферата“ има свой кодирани език, в който мъжете са разделени на категории спрямо успехите си с жените и матери-

Една от многото американски реклами от средата на миналия век, в които жените са „главни герои“

алното си положение, а „всички жени са еднакви“ е универсална фраза за членовете на общността. Зад голяма част от съдържанието отново стои идеята за завръщане към нещо „традиционно“, което е изгубено през времето и ни е отдалечило от естествения път. Проучване на Ipsos и Global institute for Women's Leadership показва, че 31% от мъжете и момчетата от поколението Z смятат, че жените трябва да се подчиняват на мъжа си. Според доклад на генералния секретар на ООН разширяването на „маносферата“ съвпада с нарастващия консерватизъм сред младите мъже, които виждат усилията за постигане на равенство между половете като дискриминация спрямо мъжете.

Политиката ръка за ръка с традиционните ценности

Популизмът предлага система от вярвания, играе с емо-

ции, култивира носталгия и се стреми да накара хората да мечтаят. Там намира удобно място и идеята за „традиционните ценности“. Тя често е главен герой в реториката на крайнодесните партии, които постигат завидни резултати на избори в Европа. Така те се представят като последните защитници на семейството, религията, националната идентичност и културното наследство. Посланията им започват да звучат все по-близки до хората, които се чувстват несигурни във времето, в което живеят или пренебрегнати от политиките, водени до момента. В битката за електорат социалните мрежи са най-сигурният помощник – с кратки, но емоционални видеа и популистски идеи, които предизвикват бурна реакция. Тук е редът на алгоритмите на социалните мрежи, които насърчават такова съдържание. Представата за различното и новото като нещо „модерно“, което носи само негативи и е заплаха за обществото, стига до крайности. Но пък привидно обещава сигурност и спокойствие с „традиционното“, което поне вече познаваме.

Поляризирано. Такова е обществото на нашия век, описано накратко. От световната политика до ролите в семейството, всеки защитава собствената си гледна точка с усещането, че друга не съществува. Технологиите и социалните мрежи са средство да достигаш до хиляди хора за секунди, но и да си част от тези хиляди, които ще чуят само посланията, които алгоритъмът реши. ■

Мария Димитрова

Темата придоби особена популярност след документален филм на Netflix, който изследва влиянието на общността и бизнес модела зад съдържанието.

Страна по поръчка

Как социалните мрежи превръщат градовете в митове, а хората — в статисти на алгоритъма

Октомври 2025 г. Американката Алиса Студбейкър, позната в YouTube като Oriental Pearl, качва видео „What is happening to Japan?“ Не е познатият на всички Токио. А другият. Скрытият. Графити в Накамегуро. Бездомни в Кабукичо. Боклук по тротоарите. Видеото удря половин милион гледания за дни. Реакцията е яростна — не защото снимките са лъжа, а защото са истина. Крис Броуд, британец с 3 млн. абонати и канал, посветен на перфектната Япония, отговаря незабавно. Заглавието на неговия клип: „What is Happening to Japan?“. Същите седем думи, същият ред — различава ги само една главна буква. Обвинението му към нея: „сензационализъм“. Видеото му вече минава 3,8 млн. гледания. Тя на своя страна го обвинява, че е „gatekeeper“ — и разкрива, че конфликтът тлее вече пет години. Японски зрители избират страна. Коментарите горят.

Двамата не спорят дали Токио има проблеми. Спорят кой има право да ги покаже на място, чийто образ е станал по-важен от самата му същност.

Запознайте се с „Ефектът Япония“ — феноменът, при който надписът върху снимката е по-силен от самата снимка. Работи така: слагаш „Токио, Япония“ под снимка на Пловдив и тя изведнъж изглежда по-красива. Нищо не се е променило, освен очакването. Вайръл TikTok предизвикателство, от което идва и самото наименование, го доказва: две идентични снимки, едната с японски надпис — зрителите неизменно намират „японската“ за по-есте-

Алгоритъмът превърна една будка Lawson в задължителна спурка, а градчето — в декор за чужд Instagram.

Слагаш надпис 'Токио, Япония' върху снимка на Пловдив — и тя изведнъж изглежда по-красива. Не се е променило нищо, освен очакването

тична. Един коментар го казва директно: „Гледах толкова много такива видеа и осъзнах собствената си пристрастност към Япония.“ TikTok и Instagram не показват света такъв какъвто е. Те просто затвърждават вече съществуващите идеализирани образи. Разликата е огромна.

Кайл Чайка го е нарекъл „Filterworld“ — свят, в който платформите са стеснили всяка разлика до едно и също усещане. Медията не е прозорец. Медията е стена с изрисувани прозорци.

Токио е градът, чийто образ е построен от държавата. „Cool Japan“ не е случайност — японското правителство е вложило десетки милиарди йени в аниме, мода и туризъм като дипломатически инструменти. Работи. Твърде добре. Градчето Фуджикавагучико, 10 000 жители, плаща цената: бързо разпространяваща се снимка на Фуджи зад магазин Lawson, резултат — лавина от туристи, пресичащи опасна магистрала за този един кадър. Общината вдига двуметрова черна мрежа срещу собствения им пейзаж с подкрепата на жителите, уморени от боклук, нарушена частна собственост и ношен шум в четири сутринта. Туристите пробиват дупки в нея с телефони. Мрежата е подсилена, свалена при тайфун, издигната отново. Гион — кварталът на гейшите в Киото — въвежда забрани и глоби след вълна от „гейша папараци“, преследващи реални хора по реални улици, вдъхновени от TikTok пост. Шибуба глобява фирми без кошчета, защото туристите я превръщат в сметище след Хелоуин. Японската дума за всичко това

е „kankō kōgai“ — туристическо замърсяване. Не метафора — официален административен термин.

Стереотипът за немската пунктуалност продължава да живее паралелно с доказателствата за обратното, защото алгоритъмът е решил кое е истина. „Този влак не съществува.“ Това е обявлението в TikTok видеото на @ohkaikaiiii — докато авторът буквално седи в „несъществуващия“ влак. 2,8 милиона харесвания. Шегата работи, защото реалността я прави правдоподобна: Deutsche Bahn приключва 2025 г. с 60,1% точност — най-лошото от над 20 години. Плащат 197 милиона евро обезщетения само за 2024-та. Официалният акаунт използва нетипична игра на думи с вечните закъснения, написана от маркетингов екип. И докато светът се шегува, реалните пътници плащат цената: на Евро 2024 нидерландският отбор няма влак до полуфинала и се налага да летят. Самият организатор Филип Лам закъснява за мач заради влак. „Точен като германски влак“ — поговорка, станала антоним на самата себе си.

Париж е клинично доказан случай. Японският психиатър Хироаки Ота описва „Парижкия синдром“ през 80-те: туристи, хоспитализирани с халюцинации и паник атаки, защото реалният Париж не съвпада с медийния. Японското посолство поддържа извънредна линия. Двадесет случая годишно. Не метафора — диагноза с код. Днес TikTok активира синдрома за нова аудитория: видеата с „dirty Paris“ достигат десетки милиони гледания. Образът устоява десетилетия. Реалността прониква бавно.

Сан Франциско е различен случай — не идеализиран, а разцепен надве. В Instagram: залез над Голдън Гейт, кабелни трамваи, брънч в Долорес Парк. В TikTok: десет блока в Тендерлойн — наркотици, палатки, хаос. И двата образа са верни. Обратът — Супербул LX, февруари 2026 г.: хиляди фенове пристигат с очаквания за апокалипсис и намират красив крайбрежен град. Журналисти от ESPN и Barstool Sports публично се извиняват. Алгоритъмът е създавал град, който не принадлежи, нито на едната, нито на другата реалност.

Детройт е по-старата история. „Ruin porn“ е термин, измислен от самите жители — с послание към фотографи и инфлуенсери: „Спрете да превръщате нашата мизерия в продукт!“ Instagram акаунти със стотици хиляди последователи, арт инсталации, фотоалбуми — всичко без контекст. Критикът Джон Патрик Лиъри пише: „Руинната фотография естетизира бедността, без да пита за причините ѝ“. Детройт има 700 000 жители, а светът го снима сякаш е призрак.

Рокарасо, Италия — градче с 1500 жители: едно TikTok видео, 10 000 туристи и 220 автобуса за един уикенд. Провинцията вика армията.

И това ни води до Балканите, защото следващата опашка е нашата. Алгоритъмът има стандартен маршрут за региона: пренебрегване, откриване, hidden gem, лавина, джентрификация, поскъпване, изтласкване на местните. Албания: търсенията за „почивка в Албания“ растат с

Туристът не вижда града — вижда композицията, която алгоритъмът вече е одобрил.

Сан Франциско, който Instagram обича: Golden Gate в златния час.

Реалността в Сан Франциско, която не е съвместима с Reels.

„Празен перон в здрача“ — естетиката, която алгоритъмът подрежда под „немска точност“, а реалните пътници познават като „Verspätung ca. 45 Minuten“

387% за две години; 11,7 милиона туристи при 2,7 милиона население. Местен журналист споделя: „Беше нещо диво. Сега е като Монако. Няма място за местни.“ Западни туристи естетизират нашата постсоциалистическа архитектура като „Sovietcore“ — блоковете и сивотата като естетика, без да се запитат какво е да живееш в тях.

Ефектът обаче работи и в обратна посока. 60% процента от младите българи вярват, че в Западна Европа всички живеят добре — по данни на Eurofound. Точно така, както светът вярва, че Токио е чист и перфектен. Ние прилагаме „Ефекта Япония“ към Берлин и Амстердам: виждаме само идеализираната лента, но не и закъснелите влакове, мръсните улици, наемите, за които хората работят три смени. Стереотипизирането не познава посока. Действа навсякъде. Правим го всички.

Японско градче вдига мрежа срещу собствения си пейзаж. Германия плаща 197 милиона евро, докато светът я свързва с точност. Сан Франциско съществува едновременно като рай и апокалипсис. Едно видео мобилизира армия в Италия. Всички те се борят с един и същ противник — платформи, чийто бизнес модел зависи от опростяването.

Следващия път, когато видите „перфектния Токио“ или „евтина-та София“ във „For You“ страница ви — кой е направил този избор вместо вас? И чий град всъщност гледате тогава — техния, вашия, или този на алгоритъма? ■

Магдалена Стоянова

Култура в алгоритъма

Кой избира вместо нас?

Днес културният ни вкус все по-малко се формира от лична препоръка или критика и все повече от алгоритмите на платформи като TikTok, Netflix или Spotify. Те не просто отразяват интересите ни - те ги моделират. Преди години, когато е нямало социални мрежи, обикновено хората по „старомодния“ начин са обсъждали книгите, песните и филмите, които харесват. Препоръчвали са ги един на друг лично. А сега времената са малко по-различни - алгоритъмът е този, който изследва вкуса ни и предлага съдържание, което уж би ни паснало на предпочитанията. Само че как би могъл алгоритъмът да ни познава по-добре от нас самите?

Ние ли изграждаме алгоритъма, или той нас?

Тези от вас, които са си правили регистрации в платформите TikTok, Netflix и Spotify, вероятно знаете как започва процесът: избиране на любими артисти и жанрове. Това дава представа за предпочитанията ни и оформя feed-а ни. Съответно, по този начин ни се предлага подобно съдържание. Алгоритъмът работи с база данни, които включват публикации, които харесваме, споделяме и запазваме. Дори продължителността на гледане играе важна роля. Той се нагажда по нашия вкус и би следвало да ни показва всичко, което е в наш стил. Все пак оставя малко място за избор и на нас - имаме опцията „Not interested“. Това е добре, кара ни да се чувстваме така, все едно движим нещата. Но алгоритъмът си казва по-голямата дума.

Алгоритъмът според хората

Проведох разговор с няколко души, с цел да разбера дали според тях алгоритъмът си върши работата. Разбира се, „извадката“ не може да постави всички хора под общ знаменател. И все пак ще дам примери - както техни, така и лични. Габриела е на 32 години, не е привърженик на социалните мрежи, но ги използва за развлечение. Нейното хоби е да чете книги и обикновено това ѝ излиза като съдържание. Така нареченият „BookTok“ е нейната ниша и оттам се информира какво ново може да прочете. Попада както на любимите си книги, така и на нови, които ѝ грабват интереса. Сподели ми, че се влияе от това, което ѝ се предлага в „Препоръчани за вас“ и рядко остава разочарована. За нея алгоритъмът изпълнява функцията си и ѝ нацелва вкуса. Друг пример е Мартин (20-годишен студент), който е футболен фен. При него преобладава футболното съдържание и то на любимия му отбор. Естествено, не му попадат само такива публикации. Той редовно репоства, лайква и запазва съдържание, свързано с отбора и следователно алгоритъмът знае от чия фенбаза е.

Аз от друга страна, виждам както негативните, така и положителните аспекти на алгоритъма. Съдържанието, на което попадам, е свързано с филми и музика. Това, което виждам като проблем е, че не научавам нищо ново. Предлагат ми се еднотипни публикации и като че ли не мога да изляза от зоната си на комфорт. От много време насам, не ми се е случвало да попадна на нова група или артист. Макар че Spotify ми изготвя всяка седмица плейлист уж с нови песни, които биха ми харесали, повечето от тях съм ги слушала. В Netflix рядко попадам на филм или сериал, който да ми грабне вниманието и затова обикновено гледам нещо вече познато. В Instagram виждам едни и същи публикации, а в TikTok попадам най-често на AI съдържание. Предполагам се сещате какво. Дори и песните, които стават вайръл, ми звучат почти идентично. Все едно вече сме неспособни да създадем нещо ново и оригинално. Още един негативен аспект е това, че понеже ни се предлагат вече популярни постове на известни личности или артисти, тези, които в момента се

опитват да изградят кариера или да дадат гласност на идеите си, сякаш са ошетени. И за тях няма сцена, на която да покажат уменията си.

„Балонът“ - изолация в интернет или пестене на време

Разширява ли ни се хоризонта - не мисля. Алгоритъмът в социалните мрежи създава „балон“, от който трудно се излиза. Попадайки на съдържание, което така или иначе вече харесваме, се изолираме от това да видим други гледни точки и мнения. Това определено не влияе добре на критичното мислене на човек. Освен това се набляга на силната ангажираност, а до нея водят само публикации, които предизвикват емоции на гняв, страх и нещо сензационно. Това от своя страна може да доведе до лесно разпространяване на дезинформация.

Из всички отрицателни аспекти, няма как да не се открие и нещо положително. Макар че алгоритъмът може да се разгледа като нещо, което ни затваря в „балон“, не е изключено да ни предложи и нещо ново, което да ни хареса. Възможно е да открием някоя книга, която не сме чели, благодарение на постове с цитати. Да дадем шанс на някой нов филм в Netflix и да се окаже, че ни е по вкуса. Да изслушаме песен на непознат артист и да му станем фен. Не изключвам варианта алгоритъмът да е полезен именно с това, че персонализира съдържанието. Спестява ни и много време в търсене на информация, защото сам я подрежда и филтрира. Алгоритмите улесняват дигиталния свят и правят времето ни онлайн по-приятно.

В крайна сметка алгоритъмът влияе в оформянето на културния ни вкус. Безспорно улеснява достъпа ни до съдържание, но има риск да ни ограничи и затвори в рамката на вече познатото. Решението не е да изтрием платформите като TikTok, Netflix или Spotify, а да ги използваме по-осъзнато. Трябва да се стремим да търсим автори, артисти, гледни точки и съдържание извън това, което вече харесваме. Така ще запазим критичното ни мислене и ще разширим интересите си. Не трябва да забравяме, че алгоритъмът е просто инструмент, не избира вместо нас. ■

Рая Добрева

Алгоритъмът в социалните мрежи създава „балон“, от който трудно се излиза

Ходенето на живи концерти е един от начините да откриеш нова музика, без да разчиташ на алгоритъма

Поколение на скрол

TikTok генерацията: забавление или скрита зависимост?

Часът е почти два през нощта. В стаята свети само телефонът. Едно видео приключва и веднага започва следващото. Танци, рецепти, новини, мемета, грим, подкасти, интервюта, скандали. Пръстът продължава да скролва нагоре почти автоматично. Подобна картина вече е напълно нормална за голяма част от младите хора. TikTok отдавна не е просто приложение за забавление. За много потребители платформата се е превърнала в част от всекидневното — място, в което прекарват часове, научават новини, следят популярни личности и дори изграждат собствена кариера. Все повече млади хора започват деня си с TikTok и го завършват по същия начин. В университетските коридори, в градския транспорт, по кафенетата и дори по време на лекции телефоните почти не изчезват от ръцете на студентите. Кратките видеа постепенно се превръщат в фон на ежедневието.

Поколението, което живее „на скрол“

TikTok е една от най-бързо развиващите се социални мрежи в света. Според различни международни изследвания голяма част от потребителите между 16 и 24 години използват платформата всеки ден, а някои прекарват в нея между четири и шест часа дневно. Причината е в начина, по който работи приложението. Алгоритъмът постоянно предлага ново съдържание според интересите на потребителя. Така човек почти не усеща колко време прекарва онлайн. Все повече млади хора научават новините именно от TikTok вместо от телевизия, сайтове или вестници. Информацията е кратка, бърза и лесна за възприемане. Само за няколко секунди потре-

бителят може да премине от политическо видео към рецепта, после към концерт или интервю. Но точно тази постоянна смяна на съдържание постепенно променя начина, по който хората възприемат информацията и задържат вниманието си.

Без TikTok ми става скучно

Мария е на 19 години и учи маркетинг. Тя използва TikTok ежедневно и признава, че прекарва средно около пет часа на ден в приложението. „Сутрин още като се събудя, първо проверявам TikTok. После го отварям в автобуса, между лекциите и вечер преди да заспя“, разказва тя. Мария признава, че често влиза „само за малко“, но остава много по-дълго. „Понякога започвам да гледам едно видео и след това изобщо не усещам как е минал час или два. Случвало се е да си кажа, че ще уча, а вместо това просто да скролвам цяла вечер.“ По думите ѝ платформата я разсейва от напрежението в университета, но понякога започва и да ѝ пречи. „Когато гледаш постоянно кратки клипове, мозъкът свиква всичко да е бързо и интересно. После ти става трудно да седиш дълго време над нещо по-сериозно.“ Мария смята, че TikTok влияе и върху самочувствието

на младите хора. „Всички изглеждат красиви, успешни и щастливи. Започваш да се сравняваш с тях, дори без да искаш.“

Когато TikTok се превърне в работа

Докато едни просто гледат съдържание, други се опитват да изградят популярност чрез платформата. Иван е на 21 години и публикува видеа от близо две години. Профилът му има около 18 хиляди последователи, а някои от клиповете му достигат над 100 хиляди гледания. Той снима основно комедийно съдържание и кратки видеа от ежедневието си. Според него TikTok дава възможност човек да стане популярен много по-бързо, отколкото в други социални мрежи. „Понякога едно случайно видео може да направи човек известен буквално за една вечер“, казва той. С времето обаче приложението започва да се превръща не само в хоби, но и в напрежение. „Постоянно мислиш какво да качиш, какво ще събере повече гледания и как алгоритъмът ще реагира. Започваш непрекъснато да проверяваш статистиките.“ Иван разказва, че вече е получавал предложения за реклами на дрехи и аксесоари срещу публикуване на видеа. „Не са много пари,

но има хора, които реално печелят от TikTok. Това кара много млади хора да искат да станат известни.“ Според него обаче популярността в платформата често е свързана и с напрежение, хейт и постоянна нужда от внимание. „Когато едно видео не тръгне добре, започваш да се чудиш какво си направил грешно. В един момент започваш да мислиш повече за гледанията, отколкото за самото съдържание.“

TikTok в Кумай и САЩ

Интересен е начинът, по който платформата функционира в различните държави. В Китай приложението съществува под името Douyin и има по-строги ограничения за непълнолетните потребители. Част от съдържанието е насочено към образование, наука и развитие на умения, а времето за използване при деца се контролира по-стриктно. В САЩ ситуацията е различна. Там TikTok многократно се превръща в тема на политически спорове. Американските власти изразяват опасения относно сигурността на личните данни и влиянието на платформата върху младите хора. Въпреки това приложението продължава да бъде едно от най-популярните сред младото поко-

ление. Все повече анализатори дори определят TikTok като една от най-влиятелните медии за хората между 16 и 24 години.

Между забавлението и зависимостта

TikTok безспорно променя начина, по който младите хора общуват и получават информация. Платформата дава възможност за творчество, популярност и бърз достъп до съдържание. В същото време обаче създава усещане за непрекъсната нужда от нови видеа, внимание и постоянно присъствие онлайн.

Днес не е трудно човек да забележи колко силно социалните мрежи присъстват във всекидневното. В кафенета, университети и градски транспорт много хора мълчат, докато скролват телефоните си. Понякога дори по време на разговор някой несъзнателно посяга към екрана. Може би точно затова въпросът дали TikTok е просто забавление или скрита зависимост няма еднозначен отговор. За едни платформата е начин да се разсеят след дълъг ден. За други — място за работа, популярност и доходи. А за трети тя постепенно се превръща в навик, без който всекидневното изглежда скучно. ■

Ханна Тодорова

TikTok в числа

- Прогнозният обхват през 2026 г. е **2.14 млрд.** потребители
- Средното дневно време, прекарано от потребителите в TikTok е **58 минути и 24 секунди**
- При бизнес профили те ангажираността е **3,80%**
- Приходите на TikTok от реклама през 2025 г. са около **33 млрд. щ.д.**
- Делът на жените сред TikTok създатели на съдържание е **55,3%**

Приходи от реклама в TikTok (в млрд. щ. долари)

Ограбва ли изкуственият интелект естествения?

Измерена 55% по-ниска активация на мозъка при потребителите на AI повдига въпроси

Двадесетте години на миналия век са наречени „Бурните двадесети“, заради бурното икономическо и културно развитие след края на Първата световна война. Ако трябва да кръстим двадесетте години на този век, словосъчетанието би било нещо подобно на „Алгоритмичните двадесети“. Когато голяма част от мисленето вече е отговорност не на индивида, а на модел за подкреждане на думи, въпросът не е дали са полезни в работата, а дали са полезни за когнитивното мислене на тези, които го използват.

Какво точно представлява изкуственият интелект в момента?

Въпреки че в името си имат „интелект“ днешните езикови модели не са интелигентни, защото те не мислят, не прилагат критично мислене, а само подкрепят думи в определен ред. Езиковите модели като ChatGPT, Gemini, Claude и т.н. са тренирани на огромни бази от текстови данни, създадени от хора. Моделите използват наученото от тези масиви данни, за да генерират текст спрямо това коя дума е най-вероятно да следва.

За да може един езиков модел да се използва като чат бот, той също бива трениран чрез разговори между истински хора, за да може да „разбере“ как двама човека водят разговор и да може да го имитира. Защото най-важното за езиковия модел е създаде текст, който максимално много прилича на нещо, написано от човек, често се получават така наречените „халюцинации“, където моделът създава смислен текст, който обаче е напълно неверен от фактологична гледна точка, защото няма достатъчно информация. Днес обаче повечето по-големи модели имат предпазители,

Леснотата в използването на изкуствения интелект ни спира от това да развиваме креативните си способности

които им позволяват да кажат, че нямат информация за нещо, вместо да генерират измислен текст.

Какви ефекти може да има прекомерното използване на изкуствен интелект?

Според изследване на Наталия Космина от Масачузетския технологичен институт прекомерното използване на изкуствен интелект може да доведе до „атрофиране“ на мозъка. В изследването тя възлага на три групи ученици създаването на есе, като първата група не използва никакви технологии, втората използва интернет търсачки, а третата използва само езиков модел, за да генерира текста си. Изследователите следят активацията на различни части от мозъка и на трите групи, като откриват, че групата, която използва езиковия модел има до 55% по-ниска активация на мозъка от групата, която не използва технологии. Освен това, за тях е много по-трудно да възпроизведат детайли от текста си,

защото не са ги запомнили.

Преди се смяташе, че интернет търсачките възпрепятстват ученето и критичното мислене, като дават информация „наготово“, като впоследствие се въведе термина „Ефектът на Гугъл“, според който интернет потребителите са склонни да забравят факти, които могат лесно да намерят в интернет по-късно. Като запамятаването на информацията се отстъпва на интернет, мозъкът има повече енергия за дългосрочна памет и когнитивни функции като разсъждение и критично мислене. В този смисъл, фокусът е върху уникалната човешка способност да се аргументира, да открива и създава причинно-следствени връзки и да създава креативни решения на проблеми.

Когато всяка от тези функции - намирането и събирането на информация, анализирането ѝ и създаването на аргументи, както и решаването на проблеми чрез нея, се отдаде на езиков модел, мозъкът губи главните си функции.

Когато изкуственият интелект се превърне от инструмент за търсене на информация в заместител на естествения интелект и човешките когнитивни способности, мозъкът свиква с това да не използва енергия за аргументация, а за търсене на по-точни заявки за езиковия модел.

Изкуствено генерираната креативност

Според изследване на Microsoft внедряването на изкуствения интелект променя и начина, по който подходяме към изпълнението на работните си задачи. Тук отново се връща въпроса, че ако допреди сме търсели креативни решения на работните ни задания и проблеми, сега се търси просто интерпретиране на решенията на изкуствения интелект. По думите на изследователите, промяната се изразява в „преминаване от изпълнение на задачите до „стюардиране“ на решенията“.

Във връзка с креативността, процесът е подобен - мо-

зъкът се нуждае от постоянно практикуване на уменията за генериране на идеи. Ако тази функция се предаде изцяло на външен инструмент, се губи уменията за създаване на оригинални концепции. От друга страна, когато постоянно четеш един и същ стил на писане и изразяване на идеи, започваш да повтаряш идеи в този стил - еднакъв, клиширан и предвидим. Когато почти всички хора използват инструменти, обучени върху едни и същи бази данни, програмирани да използват и наподобяват един и същ „човекоподобен“ стил, признаци от него започват да влизат в речниците им.

Текстовете, генерирани от ИИ, често включват думи и фрази, които целят да го правят по-изчистен и професионален, но звучат неестествено и са ясен индикатор, че даден текст е създаден от чатбот. Такива например са: „Това не е просто x, а у“; „Първо. Второ. Накрая“. Освен фразите, други индикатори са използването на множество подточки, дълги тирета, както и липсата на мнение и невземането на страна. Всичко това може да бъде практически за бързо обобщение на информация, но когато от някого се очаква да се аргументира и след това да даде информирано мнение, използването на повтарящи се паразитни фрази и обобщения, без решения, води до свят, в който всички обобщават информация, никога не са категорични и не приемат рискове в хипотезите си, е свят, в който човешката креативност е изгубена и иновацията е забравена концепция.

Въпреки че изкуственият интелект е удобен инструмент за улесняването и автоматизирането на тягостни задачи, е от изключителна важност да не му позволяваме да ни ограби от това, което ни прави хора - уменията да се аргументираме, да генерираме идеи и да не се придържаме към стандартизиран модел на мислене, говорене и съществуване. ■

Виктор Видев

Според изследователи тенденцията към по-ниска мозъчна активност заради употребата на AI тепърва ще се влошава

От ляво
надясно: Йоан
Запрянов,
Константин
Джаркин,
Паола
Смоличка,
Кристиян
Юлзари

Младите в нюзрума - живот на оцеляване или приказка?

Липса на сън и свободно време, постоянен стрес, минимална заплата и нездравословна работна среда: това ли е реалността за начинаещите в журналистиката?

Професия, захранвана повече от инат, отколкото от плюсовете на занаята. Представяме ви четирима млади журналисти - някои мотивирани и утвърдени в медиите, други, изправени на кръстопът и имащи нужда от няколко месеца почивка от редакцията. Те ще свалят розовите ви очила за така идеализирания свят на репортера с микрофона в ръка и ще ви покажат многото препъникамъни зад обектива. Въпреки всичко никой от тях не говори за журналистиката без страст, защото искрата вече е запалена у тях и пълното отказване е почти невъзможно.

Кои са нашите герои?

Досегът с професията на първия ни герой - Йоан Запрянов - започва още в 12-ти клас. Докато връстниците му се вълнуват от балове и дискотеки, той отговаря на имейл за стаж във Forbes, предназначен за съвсем друг човек.

„Един приятел на сестра ми беше получил покана за стаж във Forbes, но я отказа. Вместо него аз отговорих на имейла“, спомня си Йоан.

Това го хвърля в дълбокото под менторството на главния редактор на Forbes Веселин Димитров, който за кратко време го превръща в журналист и го учи как се пишат основните медийни текстове. Благодарение на него Йоан се озовава в „Капитал“ и преминава тримесечната стажантска програма на вестника, след която подписва и първия си договор. Днес, 10 години по-късно, той е този, който обучава младите как да пишат качествени и достоверни материали.

От „най-възрастния“ журналист в нашата селекция преминаваме към най-младия - Кристиян Юлзари. Той започва още по-рано от Йоан - на 16 години. Като част от първия випуск на националната платформа sCOOL Media,

той бързо разбира, че не иска просто да отразява събития, а да разследва причините за тях. Тази ранна ориентация го отвежда до Антикорупционния фонд и Factcheck.bg, където упражнява дейността си на свободната практика - позиция, която му носи независимост, но и огромна отговорност към платформите, за които работи.

Разследванията са съществена част от журналистиката и привличат много млади кадри в медиите. Спортът обаче не остава по-назад, а напротив. Сферата прелива от желаещи, които обаче не знаят какво наистина ги очаква. Константин Джаркин се намира пред обектива на камерите на Българската национална телевизия, където динамиката не спира. Там той вече е преминал през сайта на БНТ, студия за Световното първенство по футбол и коментирал на Зимните олимпийски игри - моменти от неговата кратка кариера, които не са за пренебрегване.

Последният от младите журналисти, с които ще ви срещнем, но не на последно място, е Паола Смоличка - тя започва в Bulgaria ON AIR с ясното съзнание за тежестта на телевизионния ефир. Поли е не само единствената дама сред младите журналисти, които сме подбрали. Тя е и реалистът, който за една година се е сблъскал с много от трудностите в телевизията - от менталното натоварване до системните проблеми в сферата. Точно заради безкрайния списък от негативи я намираме далеч от нюзрума, преосмисляйки пътя си след завършването на Факултета по журналистика и масова комуникация.

Първата жива връзка - много въпроси, малко отговори

Доказването като добър медийен кадър още в началото често изисква един скок в дълбокото. За Паола този момент идва още на третите й сним-

ки в Bulgaria ON AIR, когато искат да се включи на живо.

„Имах малко травматичен момент, защото на третия ми репортаж решиха да ме изпратят с жива връзка. Без преди това да съм имала никакъв опит, никакво фалшиво живо, абсолютно нищо. Имах желание, амбиция, но в някакъв момент просто забих и спрях да говоря. Много трудно го преживях след това. Не знаех как ще се завърна в работата, не знаех как ще се върна при ръководството. Те разбира се ме приеха супер нормално, тъй като знаят какво е, те са минали сами по този път и много ме насърчиха“, разказва стажантката за запомнящото се първо включване.

Грешките, които те карат да отрезнеееш

Първата грешка на Кристиян Юлзари като млад журналист идва още в ученическите му години, когато участва в конкурс по журналистика и трябва да направи интервю с кмета на Русе. Липсата на критичен подход води до разговор, изпълнен с твърде общи и удобни въпроси, които дават възможност на събеседника свободно да насочва темата, накъдето иска. Впоследствие неговият ментор му дава ценна обратна връзка, подчертавайки, че политическите интервюта трябва да се базират на конкретни факти и добре подготвени въпроси.

„Не го спечелих този конкурс по очевидни причини, но оттогава си казах, че всяко едно интервю, което правя с властимащ, ще бъде максимално критично така, че да извади наяве недъзите на дадено управление. И може би заради това съм поддръжник на този по-хаплив стил журналистика“, разказва Кристиян.

Йоан Запрянов, който също започва доста рано с по-сериозната журналистика, се сблъсква с последствията от ранния успешен старт и за малко се превръща в тези, които днес критикува.

Между учебната среда и реалната редакция винаги има разстояние — част от професионалните навици се изграждат едва под натиска на срокове, аудитория и конкретна медийна култура.

„Първата ми грешка беше да се правя на важен. Ти като си млад, си мислиш, че си супер готин заради това, че пишеш в „Капитал“. Същевременно ти в самата редакция си, разбира се, стажант или много, много младши репортер. И когато смесиш двете и в един момент объркаш къде да се правиш на важен и къде не, правиш грешка. Примерно бях направил забележка на доста по-опитна от мен журналистка за някакъв неин материал, което от днешна гледна точка ми се струва безумно. Тя много се беше обидила, защото аз едва ли не я бях обвинил, че е взела чужда тема. Не бях прав, рядко си прав, когато си на 20“, признава си Йоан.

Трябва ли журналистиката да се учи в университет?

Йоан Запрянов, завършил „Журналистика“ в Софийския университет през 2019 година, е по-скоро критичен към системата във Факултета по журналистика и масова комуникация. Той разказва за абсурдни според него задачи, които той смята за нерелевантни спрямо същината на журналистическата работа: „Трябваше буквално да меря с рулетка по колко внимание е обърнато по отделните теми във вестник „Земля“.

Поли, която е на края на обучението си в същата специалност, вижда и някои плюсове в преподаването. Практическите дисциплини в профил „Телевизия“ като „Поведение пред камера“ и „Експериментално студио“ например са с реално отношение към занаята, тъй като симулират истинска работна среда и дават възможност за създаване и представяне на авторски материали. Тя обаче не лети в облаците, а напротив - осъзнава важността от инициативност и нуждата от опит в медия. „Просто е различно усещането да си на място. Нашата професия си е основно практическа и докато не

Телевизионното студио във Факултета по журналистика и масови комуникации е част от учебната база, която помага на студентите по-бързо и лесно да се адаптират в професионалния си път, но няма как да ги подготви за пълната професионална динамика зад кадър. Летните стажове допълват представата за работата в нюзрума и на терен, но има неща, които се учат единствено в реална среда, включително уроците от гафове и стресови ситуации.

отидеш на терен и не се впуснеш във всички тези ситуации, няма как да изградиш уменията, които се искат от теб”, допълва Поли.

Според Поли и Йоан разминаването между образователните институции и действителната среда идва от факта, че много от университетските преподаватели не са активни журналисти.

„Страх ме е да попитам“

Йоан, който започва още от 19-годишен в „Капитал“, разказва за трудностите и притесненията в началото: „Имах проблеми в първите месеци, година, две, защото бях дете и се притеснявах. Когато Доналд Тръмп стана президент за първи път, бях направил една шега, че на моя първи работен ден ме беше страх да си наляя вода, докато Доналд Тръмп на първия си ден на работа си поръча стена между САЩ и Мексико“

За разлика от първоначалните притеснения на Йоан, Константин и Кристиан споделят по-скоро положителен опит, като подчертават важността от подкрепящата среда.

Константин Джаркин, който работи активно в спортната редакция на БНТ от началото на 2026 година, отбелязва, че мотивиращата работна обстановка и отзивчивостта на колегите са му помогнали изключително много при напасването: „Вниманието, което получавах от всеки един, без значение дали от по-опитен или от по-млад колега, е безценно“

Според него старата школа на спортната редакция, изискваща желазна психика за оцеляване, вече отстъпва място на един по-съвременен подход, при който се залага на комфорта и сигурността на екипа.

Кристиан допълва това усещане за колегиалност, като разказва, че редакторите, с които е работил и работи все още, винаги са насреща да го свържат с важни източници. Той обаче подчертава, че тази подкрепа

Зад привлекателната представа за журналистиката младите репортери често срещат ниско заплащане, стрес и липса на лично време, но и възможност да разказват истории, които имат значение.

изисква лична проактивност, тъй като в конкурентната среда на медиите ти трябва да попиташ, за да разбереш дали някой изобщо има контакти и дали е готов да ги сподели с теб.

Без стандартно работно време = без почивка

За някои журналистиката се оказва професия, която поглъща социалния живот и превръща ежедневието в деенонощен поток от информация. Натоварването не е толкова физическо под формата на 12-часови работни смени, а главно психологическо, тъй като емоционалният ангажимент към темите изтощава много повече.

Кристиан, който постоянно работи по различни разследвания към Антикорупционния фонд, ни признава, че източниците често звънят в късните часове или през уикенда, а отговорът, независимо от заниманието му в момента, е въпрос на дълг към доверието им. Поради тази причина той има нуждата да разпуска чрез пътувания и пълно откъсване от работата: „Всяка година си намирам повод да ме няма за няколко месеца, най-вече летата, за да разтоваря“

Тези дълги пътувания са възможни именно защото работи на свободна практика и разполага с този „лукс“.

Поли също описва високата цена на забързания и тежък професионален ритъм. Тя разказва, че ѝ е било

Отвъд негативните новини

Поли днес може да е далеч от телевизията, но не и изцяло извън журналистиката. Тя е съосновател на студентската медия „БГ Позитив“, създадена с идеята да се противопостави на преобладаващия негативизъм в новинарската среда и да се насърчи по-балансиран поглед към случващото се в България. Тя подчертава, че проектът не игнорира проблемите, а търси място за добрите примери и смислените истории, които често остават на заден план. Материалите им излизат на сайта на медията, както и в социалните мрежи, където залагат на кратки видеоформати, с амбицията да достигат до по-широка аудитория.

изключително трудно да се откъсне от постоянните мисли как да направи материала си по-интересен или как да бъде полезна в отразяването на следващото събитие. Още през първата ѝ година в телевизията е изпратена на командировка в Израел след началото на войната. Налага ѝ се да се укрива с екипа си в бомбоубежища, което описва като „изключително травматично преживяване“. Въпреки раната, която оставя престоят ѝ там, тя отбелязва, че благодарение на работата може да погледне на света през други очи и да срещне хора, които да разкажат от първо лице какво са преживели.

Липсата на време за семейството и близките ѝ обаче днес я карат да пресмисли работата си в медиите. Едва сега Поли си дава сметка, че докато е била в активния процес на работата, никога не е успявала да се възстанови пълноценно. Дори в почивните си дни тя е оставала психически ангажирана с репортажите си и не е могла да си отпочине наистина.

Много знания, ама малко пари

Заплатите в журналистиката винаги са били тема табу. Работата се върши по-скоро от любов и сякаш парите са бонус. Често има нужда от втора работа и съществува опасността журналистиката да стане странично и доброволно занимание.

Йоан Запрянов си спомня, че първият му договор през 2016 г. е бил със заплата за едва 700 лева, а Поли признава, че без финансовата помощ на родителите си не би могла да покрива разходите си. За нея това е системен проблем на сферата, който прави планирането на семейство и бъдеще с една журналистическа заплата почти невъзможно.

Крис е активен в няколко платформи, а именно Factcheck.bg и Антикорупционният фонд, благодарение на което успява да си докара достатъчно доходи.

Константин е нашият лъч надежда, казвайки, че макар и на този ранен етап в телевизията парите му стигат, за да се справя с нуждите си. Йоан пък подчертава в същата връзка, че с годините и изграждането на име чрез силни материали (като неговото разследване за Нехо), тежестта на журналиста в медията расте, което логично води и до по-добро заплащане на труда му.

И в крайна сметка - защо продължават?

Въпреки всички минуси защо нашите герои или поне трима от тях продължават да работят в медиите?

Йоан не крие, че го движи любовта към добре написания текст, но още повече и страхът, че ако той не разкаже темата, някой друг ще я пропилее. За него редакцията на „Капитал“ събира наистина интелигентни хора, където качеството на работа и знанията на авторите са незаменими: „Никъде не съм работил с по-умни хора“

Кристиан Юлзари заедно с правните съветници в АКФ София Желева и Лора Георгиева разкриха злоупотреби за милиони за „безплатната“ пътна помощ. След месеци ровене в документи и десетки обаждания благодарността на гражданите е неговият реален хонорар. „Благодарим ви, че не

се отказвате! Благодарим ви, че разказахте тази история“ — тези думи чува Крис от представителите на транспортния бранш на протест малко след публикуване на разобличената несъществуваща услуга. Към общественото признание на работата си той добавя като плюс и динамиката: „Всеки един ден е различен. Попадаме в различни ситуации с различни хора и това ме обогатява адски много. Това са ситуации, в които аз не бих могъл да попадна и неща, които не бих могъл да чуя и науча, ако не работех това, което работя“

В света на спортната журналистика пък Константин преследва едно конкретно чувство — еуфорията, която изпитва с всеки един атлет. Още в първите си месеци в телевизията той дебютира като коментатор, не на кое да е събитие, а на Зимните олимпийските игри и по-конкретно надпреварата в северната комбинация.

„Понякога имаш чувство, че си там на място и че успяваш да го изживееш изцяло този момент. За мен беше огромна чест дебютният ми коментар да е на такъв форум и фактът, че се доверяват на колега, който по това време е работил само 2-3 месеца в телевизията, говори сам по себе си за доверието, което имат към мен, което не може да ме кара да се чувствам по-горд“, признава Константин.

Поли, която в момента е далеч от нюзрума, също намира своето „защо?“ в професията – това е моментът, при който темата я завладява изцяло. Постоянното чувство на удовлетворение от това да освети нещо, което иначе би останало скрито за обществото, е нейното основно изискване, за да остане в сектора – тя иска това да бъде „постоянно състояние на духа“, а не рядкост.

Поли е честна за нещата, които биха я отказали. Основният проблем за нея е постоянната ангажираност, която прави пълноценната почивка невъзможна, тъй като мислите ѝ постоянно са заети с материали, нови и нови теми и събеседници. Тя добавя и финансовите трудности, които правят бъдещето в професията несигурно, както и стресът от силно конкурентната среда. Малко преди да завърши дипломната си работа, Поли ежедневно си задава въпроса дали е готова да направи тези жертви в името на професията.

Срещнахме ви с младите журналисти, видели много от медиите – както красивото, така и не толкова лицеприватното зад стените на редакцията. Те разказаха горчивата истина, а пред нас стои същият въпрос – Готови ли сме да направим тези жертви и струва ли си?

Това е работа като никоя друга — тя преобръща живота ти на 180 градуса, поглъща те изцяло и не те оставя дори в съня ти. И макар често да я критикуваме, накрая остават само „лудите“, на които се сещаме да благодарим след някоя голяма реформа. За тях, днешните неуморни герои в нюзрума, Вазовата мисъл важи с пълна сила: „Лудите, лудите — те да са живи!“ Тези „луди“ утре пак ще са на линия — недоспали, с кафе в ръка и готови да чуят „само още една задача и приключваме“, което никога не е вярно. ■

Мирослава Георгиева

Теренът е за всички, които имат какво да дадат

Жените в спортната журналистика променят правилата на играта

Кой каза, че спортът се отразява само от мъже? Спортната журналистика при дамите не е само блян, а постепенно постигната реалност. От стереотипа „мъжка територия“, жените днес стигат до коментирателното на мачове. В следващите редове ще се запознаете с две от най-изявените журналистки в тази сфера и с едно младо момиче, мечтаещо да бъде част от тази магия.

В световен мащаб спортната журналистика е била мъжка професия. Жените рядко успявали да пробият и били подценявани. През втората половина на XX век започват наченките на женска сила в тази професия. Причината за пречупване на тези разбирания може би е в желанието за равнопоставеност и по-широк достъп на жените до висше образование и професионално развитие. Именно по това време започват да се появяват жените емблеми на спортната журналистика.

Образование и първи стъпки

Във Факултета по Журналистика и масови комуникации по време на образованието си всеки студент стажува в медия по избор. Ирина Русева главен редактор в спортната редакция на „Дарик радио“ споделя, че докато разбере призива си е минала през неуспехи и почти се е отказала. Но във втори курс, водена от любовта си към спорта, е започнала стаж във вестник „Старт“. Сподели, че по онези времена (90-те години) спортът е бил институция. А какво разказа за стажа си:

“Стажът съвпадна с великото американско лято, когато България завърши на четвърто място на световното първенство по футбол. Задачите, които ни даваха, бяха свързани с това. Правихме анкети по улиците, отразявахме шествията и радостта на народа. Прекрасни времена, един фантастичен стаж. Всъщност след този стаж вече бях твърдо убедена, че мястото ми е в спортната журналистика и казвам довиждане на културата.”

Ралица Караджова е завършила спортното училище на „Локомотив“ в паралелка футбол с 30 момчета. През 2004г. става част от „Спортно шоу Гонг“, по препоръка от приятел за участие в конкурса пуснат от Дарик радио. Ралица е жена около 155 см висока, с детско гласче, която коментира мачове наред с мъжете до ден днешен. Тя е до-

Ирина Русева, главен редактор в спортната редакция на „Дарик радио“

Ралица Караджова е изцяло отдадена на професията си на спортен журналист

Вера Маринова е любим спортен коментатор на няколко поколения българи

казателство, че всеки може да бъде толкова голям, колкото са и неговите мечти.

Ирина споделя, че не е срещала погледи и различно отношение, защото е жена и иска да се занимава с професията. Казва още, че когато тя стажува вече е изгряла звездата на Вера Маринова. Ирина я нарича легенда и свои идол.

Пионерската роля на Вера Маринова

Вера Маринова има значими спортни успехи като художествена гимнастичка, но най-големият ѝ успех вече като журналист е налагането на художествената гимнастика със заслуженото ефирно време и внимание. Освен, че е първата жена коментатор, тя е и пионер на емоционалния коментар. През 1983 г. на Световното първенство по художествена гимнастика в Страсбург тя отразява за БНТ триумфалното представяне на българските

„Всеки коментатор трябва да притежава чувство за мярка, да уважава съперника и да приема, когато нашите спортисти загубят“

Вяра Маринова

гимнастички и се поддава на еуфорията. Тодор Живков я поздравява и признава, че дори се е разплакал по време на нейния коментар.

Друг запомнящ се случай е емблематичната фраза „България има своята Екатерина Велика“, посветен на олимпийската титла в биатлона на Екатерина Дафковска през 1998 г. в Нагано.

Чертите, които я правят толкова специална са постоянната ѝ самокритичност, допълвана от ясно формулираната ѝ етична позиция, според която всеки коментатор трябва да притежава чувство за мярка, да уважава съперника и да приема, когато нашите спортисти загубят. Според нея независимо от случващото се е нужно да се запазят добрият тон и професионалното отношение към състезателите.

Какви са трудностите?

Ирина споделя, че най-голямото предизвикателство на жените в професията всъщност е да успяват да съчетават много дейности едновременно - да бъдат и майки, и домакини, и съпруги, и всъщност денонощно да бъдат отдадени на професията. Познавайки я лично, тя наистина е отдадена изцяло на своята професия. Ежедневно заспива в късните часове, за да успее да отрази всичко, което трябва от спортния свят, тъй като тя няма свой екип за спортните новини извън футбола.

Другата дама с призвание спортна журналистика, Ралица Караджова, момичето, израснало с футбол пред блока с момчетата, споделя:

“Винаги има едно недооценяване. Пращат те в кухнята да си гледаш манджите. Но когато не се връзваш на тези подмятания, когато си подготвен и си вършиш работата добре, това постепенно спира да има значение. Все още обществото не е узряло в тази професия да няма деление. Имам много истории с гласа ми в радио ефира като много пъти хора, които ме чуват за първи път си мислят, че коментира детенце.”

Налагане и доказване в професията

И двете дами споделят, че за да успееш да изградиш името си и

„В началото не беше лесно, но всяка възможност беше шанс да покажа какво мога. Най-важното е да си последователен и честен в работата си“

Виктория Грозданова

да се наложиш трябва постоянство, много работа и търпение. Няма кратък път - трябва да си подготвен, да знаеш повече от другите и да си винаги на мястото.

“В началото не беше лесно, но всяка възможност беше шанс да покажа какво мога. С времето хората започват да те разпознават не по това какъв си, а по това какво правиш и как го правиш. Най-важното е да си последователен и честен в работата си.”, споделя Ралица Караджова.

Gen Z гамите в професията

Виктория Грозданова е студентка втори курс и споделя за удоволствието да може да сбъдва мечтата си в спортната журналистика под формата на стаж. До ден днешен тя прави материали за Спортното шоу в аванс на Дарик радио под формата на интервюта и репортажи. Тя каза как се чувства там и какво научава:

“От започването на стажа ми досега съм коренно различен човек. Бях много срамежлива и притеснителна, а днес говоря с най-големите ни спортисти без проблем и успявам да запазя траен контакт. Спортната журналистика е призвание за мен. Чувството да отразиш успех на спортист и да успееш да влезеш в неговия свят е неопишуемо. Друго любимо нещо за мен са анкетите по стадионите - разговорите с фенове за любимия им отбор и атмосферата.”

Ирина Русева съветва младите дами, които искат да поемат по нейния път да вървят смело напред, да не позволяват трудностите да ги спират и да бъдат търпеливи. Всяко нещо, което научат, след това ще им бъде полезно в професията.

Спортната журналистика се развива успоредно със спорта. В момента в най-популярния мъжки спорт - футболът, виждаме все повече жени съдии. Женският футбол също се развива все повече и повече. Спортният дух и вдъхновение са ключът да бъдеш успешен не само на терена, но и в спортната журналистика, където все повече дами се утвърждават като водещи журналисти. ■

Емилия Петрова

Няма кратък път - трябва да си подготвен, да знаеш повече от другите и да си винаги на място.

Неочаквани академични завои към спортното студио

Колко важно е да си завършил журналистика, за да станеш добър спортен журналист?

Право, медицина, актьорско майсторство и журналистика. Коя е свързващата линия между тези четири специалности? Отговорът е - спортната редакция на Нова телевизия. Там са събрани не само много интересни личности, но и професионалисти, за които спортната журналистика надхвърля границите на учебните заведения и академичните специалности.

Традиционният академичен път

Журналистиката е все по-търсена специалност през последните години. В България има няколко учебни заведения, които предлагат изучаването ѝ. Най-известните, разбира се, са в София. Най-предпочитаното място е Факултетът по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Специалностите, преподавани там, получиха най-високата оценка при последната акредитация на Професионално направление „3.5 Обществени комуникации и информационни науки“. Значително по-ниско оценени по това направление са УНСС и НБУ, които също предлагат специалности, свързани с медии и комуникации са УНСС и НБУ. Извън София обучение по специалността се предлага и от университетите в Шумен и Велико Търново.

Не малко студенти са привлечени от специалността, защото искат да се занимават със спортна журналистика. Причината е същата, която привлича и спортните фенове - любовта към даден спорт и силните емоции на терена.

Спортната редакция на Нова телевизия

За желаещите да се посветят на спортната журналистика Нова телевизия Броудкастинг груп дава голямо поле за развитие, тъй като освен Нова телевизия притежава спортните канали на Diema sport, както и NOVA Sport. Освен това телевизията има партньорство с каналите на Max Sport.

Любопитно е колко много журналисти в спортната редакция на НОВА всъщност не са завършили специалността, но се въпреки това вършат работата си на високо професионално ниво. Това естествено провокира въпроса дали журналистическото образование е необходимо, за да си спортен

журналист - и какви са предизвикателствата при липсата му. По темата поговорихме с четирима от работещите в Нова

Томас Конов – водещ на спортно студио и коментатор

Томас е родом от град Монтана, а студентските си години изкарва в София, учейки право в УНСС. „Като се замисля, правото и журналистиката не се срещат никъде“, споделя той. Въпреки това, с годините работата Томас е забелязал, че двете специалности всъщност имат няколко допирни точки - и при двете трябва да се интересуваш и да четеш много, защото иначе изоставаш и не си на нужното ниво. Затова, гледайки назад, той твърди, че би предпочел да беше завършил журналистика. Причината е, че в новинарските смени той не се чувства достатъчно уверен: „Усещам, че нямам голяма част от уменията на колегите, което ме кара да се чувствам непълноценен. Журналистиката те учи на много неща - като критично и последователно мислене. Журналистите, завършили специалността се възползват от научени умения, които аз нямам.“

Според Томас всъщност неговата работа не е типично журналистическа. „В това, с което се занимавам в работата си обаче, спортната журналистика не е задължителна. Коментиране на мачове, водене на студия и озвучаване на предавания може да се прави и без специално образование.“

Желян Цанков - спортен коментатор

Желян също не е учил журналистика в университета. Дипломата му за висше образование е по фармация, която е завършил в МУ София. Страстта към спорта и желанието му да се занимава с нещо, което му носи удоволствие, обаче го довеждат до Диема спорт, където е част от коментаторите. Желян споделя, че известна доза късмет му е помогнала да се озове там, където е. „Образованието ми няма нищо общо със спортната журналистика, освен ако не ми се наложи да обясня какво е ДНК полимераза в някой коментар.“ сподели той.

Желян не се възприема като журналист. „За да се справи човек с коментирането е нужно да има достатъчно богат речник, добър изказ и желание“, смята той. В същото време, по

Водещият Томас Конов е завършил „Право“ в УНСС

Иван Попов

Спортният водещ Иван Станчев е завършил НАТФИЗ

Спортният коментатор Желян Цанков е завършил фармация

подобие на Томас, новинарските смени не са му много на сърце. „Смятам, че ако пишеш новини, вземаш интервюта и се занимаваш с по-журналистически дейности, би било от полза, ако имаш съответното образование.“

Иван Станчев – актьор, спортен водещ и коментатор

Между 2009 г. и 2017 г. Иван завършва два пъти висше образование - като и двата пъти няма нищо общо с журналистиката: първо „Актьорско майсторство за драматичен театър“ в НАТФИЗ, а след това и „Предприемачество“ в УНСС. За него журналистиката е много широко понятие. „Искам да се разгранича от понятието „спортна журналистика“. Това, което правя, е много малка част от мащаба на спортната журналистика. За конкретната дейност, която изпълнявам, водещ и коментатор с профил футбол, не мисля, че е нужно да си завършил спортна журналистика.“ Всъщност Иван Станчев е добър пример за човек, чието различно образование се е оказало ключово в развитието му като спортен журналист. Той е сигурен, че актьорското майсторство върви ръка за ръка с журналистиката. „Дори мисля, че образованието, което имам, ми дава предимство заради работата със словото и опита пред камера. В НАТФИЗ четири години работихме върху развитието на гласа, звукоизвличане, поставяне на смислови ударения и работа с текст. Работата с драматургия обогатява речника ти, а всички тези предимства придават повече увереност в работата като коментар. Да бъда водещ също не е кой знае каква новост. През годините в актьорската професия се натрупва значителен опит пред камера.“

Иван Попов – журналист и по диплома

В спортната редакция на Нова телевизия разбира се има и хора, които са завършили журналистика. Сред тях е Иван Попов, който е завършил във ФЖМК. „Образованието ми е помогнало много“, казва той, но добавя, че не всички изучавани в университета учебни предмети след това са му били от полза. „Хубаво е да учиш основите на журналистиката, но журналист се става не с теория, а с практика.“ - добавя той ■

Валентин Стоянов

Програмна акредитация на професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки

1. СУ "Св. Климент Охридски"	9,52
2. УНСС	8,68
3. ЮЗУ "Неофит Рилски"	8,66
4. НБУ	8,57
5. УниБИТ	8,54
6. ВТУ "СВ. СВ. Кирил и Методий"	8,40
7. ШУ "Епископ Константин Преславски"	8,22
8. Американски университет в България	отказана акредитация

Дата на дадена акредитация 31.07.2025 г.

Източник: Акредитационният съвет на НАОА

Игра на тронове, а не на голове

Как политиката и милиардите откраднаха футбола от феновете

След броени дни започва Световното първенство по футбол. Турнирът, който по принцип трябва да бъде празник за милиарди хора. Най-голямото спортно събитие в света, провеждащо се в САЩ, Канада и Мексико, трябваше да покаже силата на футбола да обединява континенти, култури и общества. Вместо това стартът му идва под сянката на политика, скандали, визови ограничения и усещането, че играта все по-малко принадлежи на феновете.

Футболът отдавна не е просто игра. Или поне не и в света, в който живеем днес. Стадионите, които някога бяха убежище от ежедневните конфликти, все по-често се превръщат в тяхно продължение. И ако това ви звучи преувеличено, последните месеци около FIFA и Доналд Тръмп показват колко конкретен може да стане този процес. През декември миналата година федерацията връчи награда „Pease Prize” на американския президент. В контекста на предстоящото световно и огромното значение на американския пазар за развитието на футбола, решението изглеждаше като внимателно изчислен PR ход. Не толкова знак на признание, колкото опит отношенията с най-влиятелната политическа фигура в страната домакин, да бъдат предварително „стоплени”.

Грандоманска проява или сериозна задкулисна игра?

Реакциите бяха остри. Редица медии и фенски платформи обвиниха FIFA, че заменя принципа на политическа неутралност с удобство. Силно впечатление направи страницата VERSUS в инстаграм, която определи наградата като „историческо унижение на една от най-великите сцени на играта” и че те за пореден път показват „никакъв интерес към ценностите, които твърдят, че защитават”. Срамът бе толкова голям, че етичната комисия на футболната федерация призова за разследване на президента Джани Инфантино, поради твърдения, че е нарушил правилата на организацията за политическа неутралност във връзка с президента на САЩ.

Проблемът не спира до символиката на една награда. Тръмп започна активно да коментира и чисто спортни теми. Най-фрапиращият пример - изказванията му за участието на Иран на световното първенство. Той постави под съмнение дали изобщо е подходящо страната да вземе участие, използвайки като аргумент „сигурността”

Учудването на играчите на Челси, когато Доналд Тръмп остана заедно с тях да вдигнат трофея от Световното клубно първенство

Когато трибуните се превърнат във VIP зона за милионери и инфлуенсъри, най-великата игра престава да принадлежи на хората.

на играчите. Това не е просто някакво си мнение - това е директен опит политическа фигура да влияе върху решения, които по правило принадлежат на FIFA. И съвсем резонно, отговорът на иранската футболна федерация не закъсня. Те напомниха, че футболът не се управлява от президенти на държави, а си има организация, която да отговаря за тези въпроси. Но ние защо въобще говорим за евентуално участие на Иран, при условие че Тръмп „ще унищожава” страната им.

Още по-важно е как тези процеси променят самото възприятие за спорта. Когато един политик използва спортната сцена, за да затвърждава имиджа си и да се харесва повече на спортните почитатели - чрез появи на мачове, чрез асоцииране със спортисти - спортът започва да губи своите най-ва-

жни ценности. В САЩ традицията повелява шампионите във всеки един спорт да ходят на посещение в Белия дом, без значение кой е президентът. Безпрецедентен случай в целия свят. А когато изказванията са скандални като това с евентуалното участие на Иран, това се превръща не просто в политическа позиция, а в натиск върху самия турнир. Един отбор започва да бъде разглеждан не заради играта си, а заради геополитиката зад него. По този начин футболистите се превръщат в представители на конфликти, които нямат нищо общо с терена.

Световно за милионери -

И докато политиката влиза през официалния вход, обикновеният фен остава навън. За мнозина това световно изглежда почти недостижимо. Билетите за мачовете са на цени, които са непосилни за обикновения човек. Самолетните билети и хотелите в градове като Маями, Лос Анджелис и Ню Йорк поскупнаха рязко. За един европейски или южноамерикански фен посещението на няколко мача вече означава бюджет от

над десетки хиляди долари. Към това се добавя и визовата несигурност. Кандидатстване, интервюта, такси, дълго чакане и реална възможност за отказ. По информация от началото на годината, за граждани на държави като Сенегал, Тунис и Кот д'Ивоар, могат да бъдат изисквани сериозни гаранционни депозити при кандидатстване за виза. Формално - мярка срещу нелегалната миграция. Реално - бариера пред феновете.

И да се върнем към темата за отношенията на ФИФА и Тръмп. Притеснителна стана и темата за ICE. Международни медии съобщиха, че вътре във FIFA е обсъждана възможността Джани Инфантино лично да поиска от Тръмп временно спиране на акциите на ICE по време на турнира, за да няма страх сред чуждестранните посетители. Самият факт, че футболна организация трябва да обсъжда подобен сценарий е показателен.

Спортът губи своята идентичност

Как стигнахме до Мондиал, в който феновете мислят повече за визи, гранични проверки и разходи, отколкото за любо-

вта към играта? До турнир, в който въпросите са не „кой ще стане шампион”, а „кой ще бъде допуснат”, „кой може да си позволи да присъства” и „кой ще бъде спряан на границата”. Това променя самата същност на играта. Когато политиците използват футболната сцена за влияние, а нормалният запалняк не може да си позволи да бъде част от нея, спортът губи най-важните си ценности. Вместо празник за хората, той започва да изглежда като продукт за избрани. И това е положението в САЩ от много време. Спортни събития от Формула 1, баскетбола и по-специално НБА, Супербоул са превърнати в луксозни спектакли. На първите редове виждаш актьори, музиканти, инфлуенсъри, корпоративни гости и милионери, а не хората, които реално следят отбора или спорта от години. Това не означава, че известните личности „развалят” спорта. Проблемът е друг, когато достъпът до големите събития започне да зависи повече от статус и пари, отколкото от фенска принадлежност. Тогава атмосферата също се променя. Част от трибуните се превръщат във VIP зона, а не в място за страст, шум и емоция. А когато политиците използват футболната сцена за своите собствени цели, а нормалният фен не може да си позволи да бъде част от нея, спортът губи най-важните си ценности. Вместо празник за хората, той започва да изглежда като продукт за избрани.

Ако тази тенденция продължи, Световното първенство по футбол 2026 може да бъде запомнено не с великите си мачове, а с бариерите около тях - политически, финансови и административни. И когато феновете останат отвън, футболът престава да бъде играта, която светът обича. ■

Мартин Русев

Джани Инфантино връчва наградата „Fifa Peace Prize” на американския президент Доналд Тръмп

Влиянието на парите в спорта

Бизнесът помага на най-популярния спорт, но и убива романтиката му

Когато блясъкът на милиардите заслепи романтиката, границата между триумфа и бизнес проекта изчезва. Въпросът днес е дали победата на всяка цена си заслужава, ако по пътя към нея изгубим самата душа на играта.

Спортът винаги е бил символ на борба, чест и мечти. Днес обаче все по-често парите диктуват кой ще бъде победителят на терена. В свят, в който едни клубове харчат милиарди за трансфери, а други едва оцеляват, въпросът вече не е кой е по-добър, а кой може да си позволи да бъде такъв.

И въпреки това футболът и спортът като цяло продължават да доказват, че парите не винаги гарантират успех. Малки клубове като норвежкия Бодьо/Глимт, който направи фурор в Шампионска лига и успя да шокира Европа въпреки по-малкия си бюджет на фона на големите европейски отбори, с добра организация и правилна стратегия норвежкият тим победи далеч по-именити съперници и показа, че дисциплината и колективът понякога струват повече от милионните селекции. Подобни истории напомнят защо хората все още обичат спорта - защото той трябва да дава шанс на всички, а не само на богатите.

Когато спортът се превърне в бизнес

Въпреки красотата и емоцията, които спортът носи, през последните години той все повече се превръща в огромна индустрия. Днес става дума не само за талант и красива игра, а за телевизионни права, спонсори, рекламни договори и инвестиции за милиарди. Зад големите клубове стоят корпорации, държавни фондове и бизнесмени, които превръщат спорта в бизнес проект. Това кара много хора да вярват, че истинският дух на спорта постепенно изчезва и се заменя от алчност, финансови интереси и задкулисие.

Феновете на Манчестър Юнайтед протестирали дни след представянето на проекта „Суперлига“

Това се вижда най-ясно в огромните заплати и договори на съвременните футболни звезди. Игралите вече не са просто спортисти, а глобални марки, които носят милиони от реклама, продажба на фланелки и телевизионни права. Футболисти като Кристиано Роналдо, Килиан Мбапе, Ерлинг Халанд печелят десетки милиони не само от играта си, но и от влиянието си извън терена.

Особено показателен е случаят с Лео Меси. Той отказа оферта от близо 2 милиарда долара от Ал Хилал и избра американския Интер Маями, където освен заплаща получава приходи от партньорства с Apple и Adidas. Това показва как футболът вече е не само спорт, а огромен бизнес.

Същото се вижда и при клубовете. Манчестър Сити и Париж Сен Жермен се превърнаха в европейски грандове благодарение на милиардните инвестиции на своите собственици. Огромните финансови възможности им позволиха да привлекат най-добрите играчи и да доминират във футбола. Това обаче увеличава разликата между богатите и малките клубове, които трудно могат да се конкурират на същото ниво.

Финансово неравенство в спорта

Огромните приходи от телевизионни права, реклама и трансфери позволяват на клубовете да се развиват още повече. Но точно тук се появява и проблемът - финансовото неравенство. Богатите стават още по-богати, а малките клубове все по-трудно се догонват. Най-ясният пример за това е Манчестър Сити и скандалът около предполагаемите 115 финансови нарушения, свързани с финансовия феърплей. Клубът е обвиняван, че в продължение на години е нарушавал финансовите правила на английския футбол. От друга страна, Челси предизвика сериозни дискусии с необичайно дългите договори на играчите си, чрез които клубът опитва да заобикаля финансовите ограничения. Самият финансов феърплей беше създаден, за да осигури баланс и честна конкуренция, но мнозина смятат, че богатите клубове винаги намират начин да заобиколят правилата. Така успехът все по-често зависи не от школата, талантите и развитието на даден клуб, а от това колко пари стоят зад него.

Новите футболни проекти

През последните години все по-често се появяват клубове, които благодарение на огромни инвестиции успяват бързо да се изкачат във футболната йерархия. Такъв пример е Рексъм, който беше закупен от американските актьори Раян Рейнолдс и Роб Маккелъхи. След сериозните финансови инвестиции в играчи, база и организация, клубът успя в последователни години да се изкачи до Чемпиъншип и се превърна в един от най-популярните футболни проекти в света. Тази година клубът беше на път да играе плейоф за влизането във Висшата лига, завършвайки на една позиция от право на участие.

Подобен, но далеч по-противоречив пример е „Ред Бул Лайпциг“. Клубът се разви изключително бързо благодарение на милионите на Red Bull и само за няколко години стигна до върха на германския футбол. Именно това обаче поражда огромна омраза сред феновете в Германия. Причината е в т.нар. правило „50+1“, според което феновете трябва да притежават основната власт в клубовете, за да не бъдат те изцяло контролирани от богати компании и инвеститори. Много хора смятат, че „Лайпциг“ заобикаля тази традиция и е по-скоро корпоративен проект, отколкото истински футболен клуб. Голяма част от германските фенове „Ред Бул Лайпциг“ изпитват омраза към отбора, защото парите постепенно изместват традициите.

Проектът „Суперлига“

Проблемите във футбола се засилиха още повече с идеята за „Суперлига“ - проект, който трябваше да обедини най-богатите клубове в затворен елитен турнир с гарантирани приходи и постоянни участия. Основните лица зад идеята бяха Флорентино Перес и Жоан Лапорта, които вярваха, че футболът има нужда от нов формат, носещ много повече приходи на големите клубове.

Проектът обаче предизвика огромно недоволство, особено в Англия. Феновете на двата манчестърски отбора, Челси, Арсенал и останалите клубове от Висшата лига организираха масови протести пред стадионите, защото смятаха, че Суперлигата ще унищожи традиционния футбол и ще превърне спорта в затворен бизнес само за богатите. Някои привърженици дори нахлуха на „Олд Трафорд“, което доведе до отлагане на мач на Манчестър Юнайтед срещу Ливърпул.

Реакцията на UEFA също беше много остра. Организацията за-

Спортът все повече започва да се свързва не със страстта към играта, а с печалбата и коефициентите. Това е опасна тенденция, защото превръща спорта от емоция и вдъхновение в средство за печелене на пари.

Влиянието на бетинг компаниите

Все по-голямо влияние върху спорта имат и букмейкърските компании. Логата на бетинг фирми вече присъстват навсякъде - върху екипи, стадиони и телевизионни реклами. В България името на професионалния ни елит е Efbet лига. Вторият ешелон се води MrBit лига. Купата на България е Sesame Купа на България. Ако бетинг компаниите бъдат забранени, спортът у нас е под огромния риск да изчезне и това не е просто спекулация, а факт. Тези компании носят огромни приходи на клубовете, но и сериозни рискове.

Хазартът започва да се нормализира сред младите, които всекидневно са заобиколени от реклами за залози. Спортът все повече започва да се свързва не със страстта към играта, а с печалбата и коефициентите. Това е опасна тенденция, защото превръща спорта от емоция и вдъхновение в средство за печелене на пари.

Спортът е на кръстопът между традицията и нарастващото влияние на парите. Днес те са в основата на спортните успехи и без тяхна помощ би било немислимо да станеш успешен спортист. Но дали действително е така? Категорично не - един спортист е успешен толкова, колкото е дал, за да бъде там, където е. Лишенията, неуморният труд и желанието за победа, не могат да бъдат заменени от чувал с пари и празни обещания. ■

Кристиан Кошкиков

Собственикът на ПСЖ - Насер Ел-Келайфи, заедно с Килиан Мбапе след трансфера за 180 млн. евро от Монако.

Съдията, съдията...

Футболният съдия между натиска, агресията и несправедливостта

Футболното съдийство е едно от най-важните елементи на съвременния футбол. Именно от него зависи целия развой на футболния двубой, а понякога то играе и огромна роля в съдбата на цели първенства. Точно затова съдиите стават обект на внимание след всеки един изминал мач. В последните години разликата между нивото на съдийството по българските терени и това в Европа и големите първенства става все по-осезаемо. Често в България фигурата на футболния съдия се свързва със скандали и съмнения за корупция. Огромната негативност от феновете над реферите допълнително разрушава радостта от спорта.

Къде се крият разликите?

Огромната разлика се дължи на структурата, която в България е драстично по-слабо организирана. В Европа от друга страна длъжността на футболния съдия се разглежда като една много сериозна професия. Именно затова се обръща голямо внимание на професионалната подготовка на съдиите. Изисква се огромна дисциплина и тренировки. В държави като Англия, Германия и Испания, които са водещи сили на футболната карта на света обучението преминава през дълъг път. Той преминава през курсове на обучение, в които се изучават правилата на играта. Както знаем тези правила се изменят ежедневно. Точно затова един футболен рефер трябва винаги да следи за изменения и да преминава през различни нови курсове. В

страна като тези средствата за подготовка чрез видео анализи и физическа подготовка, а дори и за познаване на спортната наука, са драстично по-високи от тези в България. Това са основи при започването на кариерата на един футболен съдия, която както и у нас стартира често от тийнейджърските години. Първите стъпки на рефера са на детски или аматьорски мачове. В Европа това се случва под сериозното наблюдение от специалисти и инструктори, които могат да контролират и да анализират футболните решения. В тези мачове най-важна е реакцията под напрежение. Често напрежението и конфликтите, които се разиграват по време на двубоите, са най-трудните моменти за един рефер. В такива случаи физическата подготовка остава далеч по-назад от психологическата и уменията за контрол над конфликтните ситуации. Съдията не е само човек, който познава правилата. Той трябва да умее да взема своите решения мигновено, да издържа на натиска на публиката и на медиите, които често увеличават напрежението върху арбитрите.

Агресията в българската футболна реалност

Както знаем агресията над футболните съдии по българските терени се наблюдава вече от доста години. Това е една много сериозна тема, която за съжаление се вижда не само по аматьорските терени, но и на професионално ниво в страната. Родните съдии биват обсипани с обиди, заплахи, а често се стига и до физическо насилие. Всичко това създава изключително тя-

гостна и трудна среда за работа на футболните арбитри в България. Докато по европейските терени има строги наказания и защита на съдията, то в България често контролът липсва. Поради липсата на уважение към ръководителите на мачовете развитието на професията у нас изостава. Защо един млад съдия, сблъскал се с насилие още в първите си мачове, където трябва да се докаже и натрупа толкова нужния опит, би продължил своето развитие?

Примери за агресия над млад рефер се случват постоянно. Изключително известен в цяла Европа стана случай в Костинброд. В двубой между „Костинброд“ и „Торнадо Брежден“ от софийската областна група се разигра изключително срамно явление за българския футбол. Съдията, водещ мача, бе бит и ритан от футболистите на единия отбор. Това се случи поради показването на жълт картон на футболист на гостите още в 21-та минута на мача. Случилото се стигна и до различни медии по целия свят, които определиха сцените като шокираща демонстрация на неспортсменско поведение, което няма място в спорта. Побоят над съдията очаквано сложи край на този двубой, но липсваха сериозни мерки, които могат да предотвратят повтаряне на такива случаи. Типичната гледка за родния аматьорски футбол е огромен срам за нашата държава. Всичко това се разигра заради жълт картон. Тук може да се замислим какво би станало ако съдията покаже червен картон. Трябва ли да има страх у съдиите, от това какво следва след всяко взето решение?

Скандали и спорни решения водят към възприемането на съдията като символ на проблемите в системата, отколкото на морал и честност.

Българският съдия - символ на професионализъм или обратното?

Образът на българския футболен съдия се е превърнал в последните години в доста противоречив. За повечето любители на футбола у нас съдийството по терените на българските футболни първенства е пример за корупция и липса на всякаква справедливост. Това мнение разбира се не е случайно. През годините са се разигрвали множество скандали около фигурите на футболните съдии. В България дълго се наблюдава „бутане“ на по-големите отбори. Особено през последните 14 години, в които абсолютен хегемон бе отборът на „Лудогорец“, се създаде усещането у цялата общност, че правилата и законите не са еднакви за всички. Натрупването на спорни отсъждания в полза на отбор, който превъзхожда останалите в първенството, както финансово, така и игрово, допълнително увеличава съмненията за корупция и някакво влияние над арбитрите. Скандали и спорни решения водят към възприемането на съдията като символ на проблемите в системата, отколкото на морал и честност.

В България ситуацията с българските топ-арбитри също е много объркана. Георги Кабаков - един от най-добрите и познати български съдии, е един от главните виновници за негативизма у футболната ни общност. През изминалата есен същият бе изваден за близо един месец от българските терени, заради огромна грешка в двубой от българската Първа лига между „Славия“ и „Локомотив София“.

Тогава той бе част от ВАР-стаята за мача, когато призна гол след чиста и лесно видима игра с ръка от футболист на „Славия“. През април месец тази година след серия от нови сериозни грешки на Кабаков президентът на българския футболен съюз Георги Иванов дори призова да бъде преразгледано участието му в останалите двубои от сезона. Не трябва да забравяме, че Георги Кабаков е Категория 1 на УЕФА и често води мачове от европейските турнири, а няколко пъти вече бива канен в лигата на Саудитска Арабия.

Има ли лъч надежда с новото поколение?

Въпреки всички скандали и съмнения около ролята на съдиите в България, на моменти се появява лъч светлина. Сигурно е, че в страната има арбитри, които работят честно и професионално. Започват и да се появява новата вълна от млади български и талантлив съдии, което показва амбиция и желание за промяна. Последният пример за това е Антонио Антонов, който направи своя дебют като главен съдия в Първа лига в двубой между „Локомотив София“ и „Ботев Враца“. Предстои да разберем дали той ще бъде в ранглистата на Първа лига за сезон 2026/2027г. Антонов показва, че може би трябва да се изместят тотално познатите ни претенденти за водещите мачове в най-високото ниво на футбола ни.

В заключение може да се каже, че разликата между съдийството в България и Европа е резултат от дългогодишни проблеми в организацията и развитието на футбола у нас. За да се доближи до европейските стандарти, България трябва да инвестира повече в подготовката на съдиите, в контрола върху тяхната работа и в изграждането на по-честна и професионална футболна среда. Освен подготовката на съдиите, у нас трябва да се промени и мисленето на обществото. Трябва да знаем, че арбитрите са хора. Те могат да допуснат грешки. Агресията срещу футболните съдии е сериозен проблем за бъдещето на българския футбол. Ако младите хора виждат, че професията е свързана с постоянен натиск, обиди и опасност, все по-малко ще искат да стават съдии. ■

Божидар Стоянов

Георги Кабаков получи ново наказание след скандални съдийски решения на двубоя между „Славия“ и „Локомотив София“

Германският рефер Даниел Зиберт ще ръководи финалния мач от Шампионската лига между „ПСЖ“ и „Арсенал“

Футболен талант срещу реален потенциал

Къде се губи връзката между двете във футбола?

Факт е, че има много таланти деца, но това стига ли, за да успеят като футболисти? Талантът ли е по-важен или потенциалът? В българския футбол талант никога не е липсвал. Липсвал е пътът, по който този талант да се превърне в кариера. Години наред чуваме за „следващата голяма надежда“, за момчета с техника, скорост и усет към играта, но твърде често тези имена изчезват още преди да са стигнали до някъде. Така талантът остава само обещание, а потенциалът - пропусната възможност.

Разликата между талант и потенциал

За да разберем каква е разликата между двете понятия, трябва да ги разгледаме поотделно:

Талантът е вродено предимство. Забелязва се от ранна възраст, когато детето започне да се занимава с нещо и усвоява материята по-бързо от останалите. Започва да изпъква в очите на треньори, ментори и другите деца. До каква степен може да се развие талантът, зависи от потенциала.

Потенциалът е следващата стъпка. В него влизат фактори като: амбиция, воля, среда, родители, треньори, приятели, пари и дори държавата, в която живеем.

Талантът и потенциалът са различни понятия, но във футбола трябва да вървят ръка за ръка. Бил съм свидетел на огромни таланти с лоша психика, ниска дисциплина или грешна среда. Някои от тях играеха превъзходно, отбелязваха почти всеки мач, открояваха се от останалите, бяха следени от скаути, дори имаха мачове за мъжкия отбор. Но всички тези качества рано или късно губят стойност, ако талантът не бъде подкрепен от характер, труд и правилна посока.

След 16-годишна възраст разликите започват да се виждат още по-ясно. Тогава вече не е достатъчно просто да си „по-добър от другите“. Започва истинската борба - за място в мъжкия футбол, за доверие от треньорите, за

Някои юноши губят посоката си, защото твърде рано избират живота извън футбола

постоянство, за физическа подготовка и за правилни решения извън терена. Много футболисти, които са били звезди в юношеските формации, се сблъскват с реалността, че талантът сам по себе си не гарантира нищо.

Проведох разговори с мои бивши съотборници, от времето когато играех футбол. Някои от тях вече бяха стигнали до елитния футбол в Първа лига на България. Именно техните истории показват колко тънка е границата между това да бъдеш обещаващ талант и това наистина да се превърнеш в професионалист.

Школите гледат числа, а не реални качества на терена

Стилиан, който беше мой съотборник, ми припомни ситуация от края на престоя ни в една от Топ 5 футболните школи. Тогава почти целият ни отбор беше освободен. Причината, която ни беше посочена, беше ниският ни InStat - статистически показател, чрез който се оценява представянето на играчите по време на мачове. Всички титуляри завършвахме с по-нисък InStat от резервите, защото сме действали повече, съответно правехме повече грешки от резервите, които влизаха за по 15 минути.

Този момент показва един от проблемите в развитието на младите футболисти - когато оценката за един играч започне да се свежда основно до числа. Статистиката безспорно има своето място в модерния футбол, но при децата и юношите тя не винаги разказва цялата история. Това е проблем в школите, който

влие много на младите таланти, някои от съотборниците ни преминаха в други школи, други изгубиха стимул и се отказаха, а на трети това не им попречи и успеха да пробият в мъжкия футбол, но до там. Успяха само да „пробият“, защото нито един от бившите ми съотборници не се задържа в Първа лига, което води до следващия проблем - желанието и жаждата да си професионален футболист, какво коства и колко.

Преходът от юноши към мъже - какво се променя?

Много български футболисти изглеждат таланти до 15-16 години. Те изпъкват в школите, играят силно срещу връстници и често получават етикета „голяма надежда“. Но след това идва най-трудният момент - преходът към мъжкия футбол. Именно тук талантът започва да се отделя от потенциала. Един играч може да има качества, но ако няма дисциплина, той трудно

стига до следващото ниво и ако стигне не се задържа дълго..

Първата голяма промяна е физическата разлика. При юношите много играчи изпъкват с техника, скорост или по-добро разбиране на играта. При мъжете обаче срещу тях вече стоят футболисти с повече сила, опит и агресия. Единоборствата са по-тежки, темпото е по-високо, а времето за реакция е много по-малко. Това кара много млади играчи да изглеждат по-несигурни, въпреки че преди това са били водещи футболисти в школата.

Втората пречка е психическото напрежение. В юношеския футбол грешката често може да бъде простена, защото играчът още се развива. В мъжкия футбол всяка грешка може да струва точки, място в състава или доверие от треньора. Това променя начина, по който младият футболист мисли. Вместо да играе своята игра, той започва да играе предпазливо. Страхът да не

Футболисти, изпъкващи в юношеските формации, се сблъскват с реалността, че талантът сам по себе си не гарантира нищо

Мисълта за играта не трябва да излиза от главата ти - трябва да живееш с нея, да се събуждаш с нея и да си готов да се лишиш от много неща в личния си живот.

сбърка понякога става по-силен от желанието да покаже качества си.

Третият проблем е липсата на търпение. Младите футболисти често имат нужда от време, за да свикнат с нивото. Но в много клубове резултатът е по-важен от развитието. Така юношата може да попадне в ситуация, в която тренира с мъжете, но не играе достатъчно. А без игрово време развитието спира.

Талантът никога не стига

Друг футболист, който познавам от юношеските години - Виктор, ми разказа защо според него не е успял да пробие в А група. Неговата история потвърждава нещо, което често чуваме от известните футболисти, играещи в Топ 5 първенствата в Европа: за да успееш на високо ниво, са нужни жертви. И тук вече не говорим просто за талант, а за начин на живот.

Професионалният футбол изисква пълна отдаденост. Мисълта за играта не трябва да излиза от главата ти - трябва да живееш с нея, да се събуждаш с нея и да си готов да се лишиш от много неща в личния си живот. Нужно е да бъдеш вгълбен в идеята, че това вече не е просто мечта, а целият ти живот.

Виктор ми сподели, че след мачове част от съотборниците му в школата са излизали по партита, лягали са си късно, разказвали са си кой колко е пил и понякога са закъснявали за тренировки. Същевременно е бил повикван да играе мачове за мъжкия отбор в А група. Най-интересното в думите му беше, че той не обвиняваше треньори, клубове или липса на шанс. Обвиняваше собствените си решения. „Бях един от тях“, призна той. Не е осъзнавал, че средата около него постепенно го дърпала назад. Бил е заобиколен от таланти, които имат качества, но нямат навиците, нужни за следващото ниво.

В момента Виктор играе футбол веднъж седмично, вече само като хоби. Талантът е останал, но потенциалът - попилян. ■

Пламен Хараланов

Диагноза „Промяна“

Когато ни липсва сладост в живота, организмът се опитва да компенсира

на живот, тя успява да овладее инсулиновата резистентност и днес помага на други хора да намерят своя път към по-добро здраве.

При нея всичко започва след раждането на второто ѝ дете през 2009 година. За разлика от типичните симптоми като силен глад и покачване на тегло, при Лъчезара първите оплаквания са респираторни проблеми.

Дълго време никой не успява да свърже тези симптоми с метаболитно нарушение. Едва години по-късно, по време на мамологичен преглед, лекар предполага, че причината може да е инсулинова резистентност. Този разговор се оказва повратен момент за нея. Следват консултации с диетолози и различни хранителни режими.

Лутане в търсене на баланса

Първоначално започва режима „Зоната“, а по-късно пробва и вегетарианство. Въпреки опитите ѝ нищо от това не помага. Съветвана е да си направи специален тест, който също да потвърди диагнозата. Тя обаче решава да не го прави, тъй като е твърде натоварващ за организма. Многократно е съветвана да започне и медикаментозно лечение, но категорично отказва. Решава да потърси друг начин.

Майката на две деца прави цялостна промяна в начина си на живот. Пробвала е различни видове тренировки докато не открие онзи тип упражнения, които да работят най-добре за нея. Балансирала е храненето си, като с времето е спряла да се ограничава толкова много, а вместо това е започнала да намира баланс във всичко.

Лъчезара признава, че в началото, когато е трябвало да

излиза с приятели или семейство и там е имало много храна, се е чувствала изолирана и не на място, защото е трябвало да спазва режими. Това я е накарало да търси повече подкрепа от лекарите, които са я лекували. И то защото е вече знаела какво да търси с тяхна помощ.

Накрая стига до извода, че универсално решение няма и най-важното е балансът – редовно и правилно хранене, без да се прекалява и качествена храна и достатъчно движение, което да отговаря на нуждите на собственото тяло. Редовната физическа активност е от изключителна важност, защото помага на организма да използва по-ефективно глюкозата и намалява натоварването върху панкреаса.

Редовната физическа активност е от изключителна важност, защото помага на организма да използва по-ефективно глюкозата и намалява натоварването върху панкреаса

„Важно е хората с инсулинова резистентност да ядат въглехидрати, но полезни въглехидрати като плодове и зеленчуци“, обяснява Лъчезара. И дава прост пример за това, че във всичко трябва да има умереност. Преди диагнозата си тя е можела да изяде парче шоколад и малко след това отново да изпитва глад. Това е така, защото сладкото не засища, а дава краткотрайна енергия.

Според Лъчезара инсулиновата резистентност не е само медицинска диагноза. По думите ѝ това здравословно със-

тояние има не само физическо, но и емоционално измерение. „Когато ни липсва сладост в живота, под формат на радост, щастие, организмът се опитва да компенсира и така се разболяваме от инсулинова резистентност или диабет“, обяснява тя.

Живей по-добре!

Докато търси решение за себе си, Лъчезара прочита десетки книги и научни публикации по темата. С течение на времето това се превръща в цяла здравна библиотека и решава да сподели наученото. Така се заражда фейсбук групата „Здравето е мой приятел“. Там хора със същата диагноза могат да обменят опит, да задават въпроси и да намират подкрепа. За нея тази група не е просто място за обсъждане на диети, а общност от хора, които искат да изградят цялостен по-добър начин на живот.

Днес Лъчезара се е излекувала от това заболяване и се чувства по-осъзната от всякога, въпреки че се е променила много като човек. Нейният съвет към хора, които току-що са чули същата диагноза, е да търсят надеждна информация, компетентни специалисти и подкрепа от други, преминали през същото.

„Разбира се, задължително да потърсят алтернативен метод за лечение, а да не прибегват до лекарства, защото те не решават проблема изцяло, а само го замаскират“, допълва тя.

Историята ѝ показва, че инсулиновата резистентност не е присъда. Тя е предупреждение, че тялото има нужда от промяна. А понякога именно една диагноза се превръща в началото на по-здравословен, по-осъзнат и по-балансиран живот. ■

Десислава Зеленова

Будилникът звъни в 7:00. Грабваш кафе на крак, пропускаш закуската и тичаш към университета или към работа. Между лекции, срокове и срещи набързо изяждаш шоколадов десерт или си взимаш нещичко от близкия автомат или лавка, за да презаредиш. За кратко се чувстваш по-бодър, но час по-късно отново си гладен, уморен и разсеян. Вечерта сядаш да учиш, а концентрацията ти изчезва почти толкова бързо, колкото и енергията ти.

За много от нас това е напълно обикновен ден. Но зад постоянната умора, честия глад и неудържимото желание за сладко понякога стои не просто напрегнато ежедневиe, а състояние, което все по-често засяга хора от всички възрасти – инсулиновата резистентност.

Какво представлява диагнозата и може ли да се из? Нека разберем заедно в следващите редове.

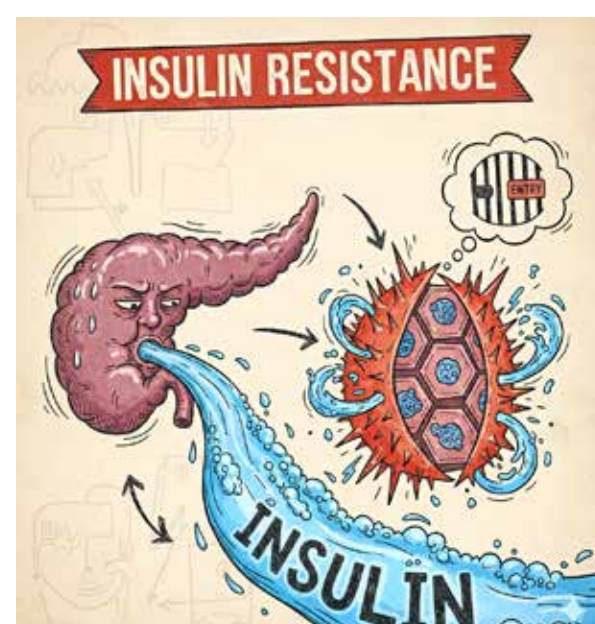
Представете си, че инсулинът е ключ. Чрез него клетките се отварят, за да може глюкозата да влезе в тях и да се превърне в енергия. При инсулиновата резистентност този ключ вече не работи достатъчно добре. Той не може да отвори вратата към клетките и захарта остава в кръвта, вместо да се използва от организма. В отговор панкреасът започва да произвежда все повече инсулин, за да компенсира. С времето това натоварва организма и така може да се стигне до предиабет, диабет тип 2, качване на тегло и други метаболитни проблеми. Добрата новина е, че при навременни промени в храненето, движението и съня това състояние често може да бъде подобрено и дори излекувано.

Диагнозата

Именно с такава диагноза се сблъсква и Лъчезара Прунарова. След години на лутане, различни хранителни режими и сериозни промени в начина си

Лъчезара със синовете си.

Инсулиновата резистентност затруднява нормалното усвояване на глюкозата от клетките.

„Умна“ гроза или защо добавките за памет стават все по-популярни?

Можем ли да излъжем
мозъка си да помни и
създава повече,
отколкото може
в действителност?

“Умните
лекарства” са
като всички
други лекарства.
Употребата
им е оправдана
само когато
има клинична
необходимост
при заболявания.
Всяко друго тяхно
приложение би било
риск, който не си
заслужава да бъде
поеман.

Когато през 2011г. на голям екран излезе американският филм „Високо напрежение“ (Limitless) обществото започна да се пита: „Наистина ли може едно хапче да увеличи потенциала на мозъка ни?“. Разбира се, до голяма степен художествена измислица, филмът разказва за млад мъж в творчески и житейски блокж, който след употребата на експериментален медикамент успява да подобри значително умствените си възможности. На пръв поглед идеята граничи с фантастиката, но фармацевтичната индустрия постепенно започва да се приближава до реализирането ѝ.

Създаването и бързото разпространение на т.нар. ноотропици поставят въпроса докъде могат да стигнат възможностите на човешкия мозък? Медикаментите са все по-популярни и все по-често са използвани от здрави хора с цел подобряване на когнитивните процеси. Въпреки че обичайното им предназначение е за хора със заболявания като Алцхаймер, склероза, след прекаран инсулт или друго състояние, свързано с нарушението на нормална мозъчна функция, ноотропиците бързо се разпространяват сред работещи и студенти, с цел повишаване на концентрацията, интелигентността и паметта.

Растящ пазар и лесен достъп

В последните години търсенето на когнитивни подобрители се увеличава, което от своя страна стимулира и производствата. Според статистиката около 30% от глобалния пазар е в Европа, с тенденцията да се увеличава.

В България търсенето на подобни медикаменти също не липсва. Според Вероника Никифорова, помощник-фармацевт в голяма ве-

рига аптеки у нас, все повече фармацевтични компании добавят към портфолиото си добавки за памет и подобряване на функциите на нервната система: „Природните добавки включват в състава си най-често гинко билоба и можете да се сдобите с тях без рецепта. Те могат да достигнат желания от вас ефект, но в дълъг срок от време. За разлика от химично създадените.“

Как да „излъжем“ мозъка си да помни повече?

Ноотропиците, известни още като „умни лекарства“ са медикаменти, които предимно активират когнитивните функции, особено когато те биват нарушени. Заради потенциала им за подобряване на паметта и мисленето, както и все по-лесната им достъпност, те биват често употребявани от студенти или хора с академични професии.

Съединенията на „умниците“ биват естествени и лабораторно създадени, като ефикасността на първите изисква по-продължителна употреба.

Изкуственото разработените ефективно и бързо водят до силна мозъчна стимулация. При тях резултатът идва почти веднага-концентрацията е на

лице, а паметта изглежда никога няма да ви изневери.

Каква е цената на това да помним по- добре?

Употребата на ноотропици от здрави хора е притеснително, тъй като няма клинични доказателства относно тяхната безопасност при дългосрочен прием. Описаните странични реакции в много от лекарствата биха били актуални при прием от индивиди с мозъчни нарушения.

Сред най-разпространените медикаменти в световен мащаб са Адерал (ADHD), Риталин и Провиджил, а на българския пазар Ноотропил и Пирацетам. Според закона всички те се отпускат с рецепта, но все повече здрави хора успяват да се сдобият с тях по незаконен начин. В ценово отношение също не представляват проблем за масовата общественост. Цената на предлаганите у нас достига около 10-15 евро за опаковка.

Всички те действат почти незабавно, но рискът за здравето не бива да бъде подценяван. Като всяка медикаментозна формула, така и при ноотропиците, страничните реакции могат да бъдат сериозни. Повечето от тях включват силно замайване, главоболие, без-

съние и силна раздразнителност. Често „пациентът“ първоначално не може да разбере дали това се дължи на външен фактор, или е по паднал в т.н. „bad trip“.

“Възможно е здрави хора употребяващи трудно намиращия се у нас Адерал, да получат сърдечни аритмии, паник атаки и дори да развият зависимост към амфетамин”, предупреждава Вероника Никифорова.

Психологическият риск

Не е за подценяване и психологическият ефект, който голяма част от мозъчните стимуланти притежават. Пристрастяването към нови умения, към лесно запаметяване и справяне безпогрешно с различни мисловни дейности, би довело до психологическа зависимост към ноотропиците. В тези случаи, мозъкът ще отказва да се справя сам с предизвикателствата и е възможно в даден момент да функционира нормално само след прием на „умно лекарство“. Не са изключени депресии и невъзможност за производство на „нова“ мисъл без употребата на ноотропик при неправомерна употреба.

Проучване в страните от Европейския съюз от 2024 г. обяснява, че макар потребителите да твърдят, че дейст-

ват, ползите може да са временни и дори да причинят дългосрочен когнитивен спад, намалена способност за учене или пристрастяване. Често „облечени“ като хранителни добавки, ноотропиците крият сериозни рискове за здравето и не бива да се използват безразборно от здрави индивиди, а винаги по лекарско предписание.

За съжаление, достъпността на тези „умни лекарства“ е ключова за тяхната неконтролирана употреба. Много аптеки у нас правят компромиси като продават без рецепта мозъчни стимуланти, а онлайн пласиранията не могат да бъдат контролирани.

Безопасни алтернативи

В даден момент всички искаме да бъдем умни и бързи в мисълта си, но понякога е добре да оставим организмът ни сам да взема решенията. Ако все пак искате да подобрите мозъчната си мозъчната си функция, много специалисти препоръчват следните ежедневни дейности, помагачи ви да разгърнете капацитета си: да спите достатъчно, да спортувате редовно, да се храните балансирано и да управлявате стреса. ■

Анелия Никифорова

Все повече фармацевтични компании произвеждат добавки за памет и подобряване функциите на нервната система

Редовният сън и спорт, доброто хранене и управлението на стреса помагат на мозъчната дейност без да влизате в аптека

Винтидж модата и бунтът срещу сивия свят

Как новите поколения преосмислиха пазаруването втора употреба?

Да носиш дрехи втора ръка отдавна не е срамно. Предишните поколения може и да са останали с разбирането, че втората употреба е само за тези, които не могат да си позволят нови дрехи. По-младите обаче придават друг смисъл на second-hand пазаруването. Сега това е начин да се откриеш от тълпата, облечена с дрехи от Zara или Shein. Начин да покажеш, че те е грижа за природата, страдаща от бързата мода и свръхконсумацията. И не на последно място – начин поне за малко да избягаш от реалността и да се върнеш назад във времето.

В опит да разберем по-добре трифтинг културата и необикновения интерес към нея се срещаме с Мария Георгиева – стилист и създател на онлайн магазина за second-hand и винтидж находки Station 2 Vintage Shop.

Портал към миналото

Щом влезеш в страницата на Station 2 Vintage Shop в Инстаграм, веднага те залива вълна от различни цветове, текстури и форми. Трудно е да определиш точно в кое десетилетие си попаднал – една до друга са наредени визии в стил 80-те и такива, които сякаш са изпаднали от модно списание от 20-те години на миналия век.

„Най-силно ме привличат 70-те и 80-те години. В 70-те откривам бохемски дух, артистичност и богати текстури, а 80-те ги свързвам със смелостта да бъдеш различен чрез игра на цветове, обем и бунтарско кино усещане. Винаги съм имала слабост и към естетиката на бо-те, изпълнена с нежна елегантност и изчистена женственост“, споделя Мария. Освен като пътуване във времето тя често усеща винтидж модата и като бягство от ежедневието, та дори и терапия. „За мен винтидж модата също така е начин да покажеш кой си, без да казваш нищо. Малък бунт срещу еднообразието и света, който все повече губи своя характер“, допълва Мария.

Тя създава Station 2 Vintage Shop през лятото на 2021 г., но признава, че винаги си е мечтала за винтидж пространство, което да свързва хората, споделящи страстта към дрехите с характер. „Имах толкова много идеи и огромно желание да покажа дрехите по един по-жив и различен начин така, че хората да оценят тяхната уни-

калност и да ги предпочетат пред тези в мола. Малка битка с огромна стойност, която продължавам и до днес“, разказва Мария. В началото средствата от продажбите отивали изцяло за благотворителност. Много хора подкрепили каузата на Мария, като й поверили старите си дрехи, без да искат нищо в замяна. „Това ми показва, че около страницата постепенно се създава общност от хора със сходно усещане за красота и устойчивост. Предавахме доброто помежду си“, припомня си Мария.

Когато втората употреба не беше модерна

Мария е разказвач на истории, но не в типичния смисъл. Тя умее да създава светове чрез визиите, които изгражда. За нея това е изключително вълнуващ процес, който отнема време. „Често попадам на различни находки в различно време и постепенно започвам да ги сглобявам като пъзел. Никога не си поставям за цел да намеря „перфектната“ дреха, защото това сякаш разваля магията. Понякога една дреха се превръща в отправна точка и около нея се ражда цялата история – палитра, настроение, текстури и усещане. Друг път някоя находка стои дълго време непоказана, докато не се появи точният момент“, разказва Мария.

Тя се влюбва във винтидж модата още когато е дете, а основните „виновници“ за това се оказват три забележителни жени. „И до днес вдъхновение за мен си остават моята баба и баба Мария – съседката от четвъртия етаж. Това е най-стилната жена, която съм срещала някога – абсолютен феномен. Винаги ме впечатляваха начинът, по който съчетаваше дрехи, аксесоари и дори парфюм, както и увереността, с която носеше всичко това. С каква гордост само споделяше, че гардеробът ѝ е изцяло от втора употреба“, разказва Мария и с радост си спомня как двете баби са я взимали на лов за находки из магазините за втора употреба в родния ѝ град Стара Загора.

„В началото на 2000-те години магазините втора употреба се брояха на пръстите на едната ръка, но бабите ми знаеха всички добри места. Най-любимото ми беше при леля Тотка – червенокока жена с огромна усмивка, която имаше супер силата да помогне на всеки от нас да

открие своето. Тогава дрехите не бяха сортирани и презентирани на закачалки, а се ровеше в чували, което правеше намирането на хубава находка още по-вълнуващо“.

Защо младите избират винтидж

В момента повечето магазини за втора употреба нямат нищо общо с описаното от Мария. Дрехите са чисти, подредени и стилно аранжирани по лъскавите витрини. Масово се появиха second-hand и винтидж бутици с отбрани артикули, които понякога дори са по-скъпи от тези, предлагани в магазините първа употреба. Хитови станаха и сайтове като Vinted, в които можеш да продадеш старите си дрехи. Макар и да се определя по-скоро като милениъл, Мария ежедневно работи с хора от поколението Z и от първо лице наблюдава огромния интерес, който те изпитват към винтидж модата.

„Младите хора все по-често търсят начин да се отличат и покажат себе си, вместо да изглеждат еднакво. Усеща се и по-голяма осъзнатост към вредите от бързата мода, ниското качество, микротрендовете и свръхконсумацията“, казва Мария. „Винтидж модата сякаш ни кара да забавим темпото и да погледнем на света по различен начин. В нея има романтика и едно по-човешко усещане за красота, което често се губи в днешното динамично ежедневието“.

Мария допълва, че носталгията също има значителна роля в това да продължаваме да се връщаме към стилове и дрехи от миналото. Много млади хора изпитват носталгия дори и по време на, когато не са били родени, защото се влюбват в атмосферата, която виждат във филмите и социалните мрежи.

Повече от тенденция

Днес модните тенденции обикновено не издържат повече от няколко месеца. Няма как да не се запитаме дали и еуфорията около винтидж модата също няма да затихне с времето. Мария обаче е на мнение, че това е много повече от тренд. „Винаги ще има хора, които търсят по-качествени, различни и устойчиви дрехи извън бързата мода. Затова вярвам, че винтидж модата ще продължи да намира своето място, макар и по различен начин“, категорична е тя. ■

Александра Славова

През 2021 г. Мария Георгиева решава да се отдаде изцяло на детската си страст към винтидж модата и създава страницата Station 2 Vintage Shop в социалните мрежи.

За Мария винтидж модата е начин да покажеш кой си, без да казваш нищо

Леля Тотка е сред личностите, вдъхновили Мария да се занимава с винтидж мода. Наскоро двете се срещат съвсем случайно за първи път от години.

Живот на колела

Историята на Цвети и семейството ѝ за свободата и завръщането към бавния ритъм на природата

Да носиш дрехи втора ръка отдавна не е срамно. Предишните поколения може и да са останали с разбирането, че втората употреба е само за тези, които не могат да си позволят нови дрехи. По-младите обаче придават друг смисъл на second-hand пазаруването. Сега това е начин да се откриеш от тълпата, облечена с дрехи от Zara или Shein. Начин да покажеш, че те е грижа за природата, страдаща от бързата мода и свръхконсумацията. И не на последно място – начин поне за малко да избягаш от реалността и да се върнеш назад във времето.

През последните десетилетия светът се промени изцяло. Сякаш Земята увеличи оборотите си на въртене, а ние хората се превърнахме в хартиени самолетчета, носени от бурните ветрове. Объркани от неясния маршрут се опитваме да летим колкото се може по-бързо, нетърпеливи да стигнем до крайната дестинация, където най-накрая да си поемем въздух. И преди да се усетим, се оказва, че сме изпуснали цялото пътешествие, наречено живот.

Колкото по-рано разберем, че се носим по течението, толкова по-бързо можем да изберем своите посока и темпо. Преди близо десет години Цвети Митова и партньорът ѝ Иван осъзнават, че искат да живеят свободно – по-близо до природата и далеч от шума на града. Купуват си палатка и две шалтета, а пътеките на живота ги отвеждат до раждането на сина им Борис, купуването на каравана, след това и до преместването в настоящия им дом – кемпера. Двамата работят онлайн, което им позволява да бъдат във всяка точка на света, където има достъп до интернет.

Междувременно, споделяйки красиви моменти от пътуванията им, Цвети събира над 19 хиля-

ди последователи в Инстаграм. Профилът ѝ не е поредното място, където се трупат съдържание, а е една сбъдната мечта, която цели да помага на всички останали мечтатели.

В началото бе палатката...

Приключението им започва през есента на 2014 г., когато Цвети се съгласява да изкачи връх Ком с група приятели. Тогава за първи път среща своята сродна душа. Няколко месеца по-късно се зачитат отново на преход до Черни връх. В този момент усещат, че ще покоряват всеки следващ връх заедно.

Двамата копнеят да бъдат колкото се може по-близо до природата, затова ръка за ръка и с палатка на гръб започват да обикалят България и Европа. Няколко години по-късно, през 2017 г., се ражда синът им Борис, но това не спира желанието им за къмпингуване в дивото, дори напротив. Малкият Борис става част от преходите още като бебе, носен първо с кенгуру, а после със специална раница. Инвестират в нова по-голяма палатка и пътешествията продължават.

„За мен пътуването е завръщане към себе си. Когато си постоянно сред природата, оставаши насаме с мислите си и започваш да се чуваш по-ясно, осъзнаваш кое има значение и кое не. Пътуването не решава проблемите ни магически, но ни помага да се свържем по-дълбоко със себе си. И мисля, че точно там започва истинската промяна“, споделя Цвети.

В сърцата им се заражда чувството, че имат нуждата от точно този начин на живот – спокоен, осъзнат и истински. Лишени от удобствата, с които повечето хора са свикнали, но изгълнени с лекота, Цвети и половинката ѝ продължават да вървят по своя път.

Старата каравана Дъртанянка

В края на 2019 г. семейството решава да стартира нов етап в приключенията. Те купуват и реновират изцяло сама стара каравана, на която дават името Дъртанянка. Започва ковид пандемията и тогава, сякаш естествено, караваната се превръща в техния основен дом. Избират да останат в родния Северозапад и през повечето време я позиционират над язовир Огоста, където изграждат дървена платформа. Това им позволява да бъдат близо до природата и града едновременно.

В началото Цвети споделя в Инстаграм личните си преживявания, дестинациите, които посещават, и уроците, на които ги учи животът на колела, без да очаква да достигнат до толкова широка аудитория. С времето обаче все повече хора са пленени от идеята, че въпреки хаоса, в който е въвлечен целият свят, всеки може да създаде вътрешната си хармония. Профилът дава началото на една нова общност, жадна за свобода. „Ние не започнахме с много, но винаги сме били благодарни и

сме вярвали в пътя си. И ако докосваме хората, мисля, че е именно с посланието, че всичко е възможно, когато вярваш в себе си и следваш това, което усещаш отвътре“.

Простотата, спокойствието и близостта през петте години, които прекарват с Дъртанянка, им показват колко малко всъщност е нужно, за да се чувстваш добре. С времето представата им за дом се променя. Разбират, че домът не е конкретно място, а усещане. Той е там, където са заедно, където има любов и хармония – понякога на красиво място сред природата, друг път просто в мига, когато сутринният кафе и гледат изгрева: „Когато човек се чувства добре и живее в мир с вътрешния си свят, той започва да носи дома в себе си“.

Идва момент, в който трябва да вземат важно решение – да вложат спестените си средства за ремонт на апартамент в града или да купят кемпер, с който да бъдат изцяло мобилни и да сбъднат мечтата за постоянен живот на колела.

Camper life

Животът в караваната им показва, че са готови да се отдадат изцяло на пътешествията, но още по-осъзнато от преди. Лятото на 2024 г. купуват 20-годишния Кемперчо – новият им дом на колела. Реновират го сами, като отново влагат сърце и душа във всеки детайл. Оборудват го със слънчеви панели и мощна хранителна система, които им подсигуряват абсолютна автономност.

С него започват още по-смелите им приключения. За разлика от караваната, кемперът позволява пътуването през студените месеци и минаването през повече маршрути. С това свободата става още по-голяма. Това дава още повече енергия на Цвети и тя създава цели поредици със съвети и вдъхновяващи мисли в социалните мрежи.

Първото по-дълго приключение се случва именно през

„Когато човек се чувства добре и живее в мир с вътрешния си свят, той започва да носи дома в себе си.“

Цвети Митова

зимата, когато организират 10-дневна обиколка на Черноморието. Следват още десетки пътувания до забележителности и уединени местности, които организират и преживяват заедно. А споделяйки ги в онлайн пространството, успяват да пренесат виртуално мнозината, които искат да се докоснат до красивите гледки.

Въпреки че начинът им на живот може да изглежда като една вечна ваканция от страни, всъщност трудностите не са изключение. Дните с лошо време, липсата на удобства, техническите проблеми, умората и малкото пространство са условия, към които се адаптират постоянно.

„Честно казано, точно тези трудности ни научиха на най-много неща: на търпение, на благодарност, на това да бъдем екип. Когато живееш по този начин, започваш да цениш малките неща – топлото кафе, красивата гледка, спокойствието и времето заедно. Така сякаш животът става по-истински.“

Тук и сега

Цвети, Иван и Борис не обичат да планират живота си твърде строго – стараят се да живеят тук и сега. Когато попиташ Цвети как си представя живота им в следващите няколко години, отговорът ѝ не беше насочен към определена цел, а към чувство. Тя си пожела да живеят все така осъзнато и свободно, да продължават да откриват нови места, да вдъхновяват и най-вече да запазят усещането за благодарност. Защото за тях успехът не е просто в това къде прекарват живота си, а как се чувстват, докато го живеят.

И може би точно това е ключът за бягство от скоростния поток на времето. Да се наслаждаваш на всяка крачка от житейския си път, вместо да съжаляваш за минала спънка или да бленуваш за бъдещ скок. Просто да поемеш въздух, да благодариш за настоящия момент и да бъдеш. ■

Албена Николова

Според Цвети, когато живееш по този начин, започваш да цениш малките неща – топлото кафе, красивата гледка, спокойствието и времето заедно.

Улицата говори - въпросът е дали я слушаме

Пакети, кашета и кражби са добре познатите аспекти от уличния живот, които възпрепятстват бъдещето и добрите възможности за реализация на разочаровани, гневни, изгубени хора с липси в себе си. Бързите пари са товар, който тежи на съвестта повече от болките в кръста, появили се вследствие от честен труд. Всеки попаднал в неподходяща среда, има избор да се отдели, да освободи пространство в разума си и да осъзнае, че улицата не създава само проблеми - тя ражда култура, в която преживяното се превръща във вдъхновение.

Уличната култура е навсякъде около нас и е наситена с автентичност и усещане за принадлежност - не само на активните творци, които са част от нея, но и на външните лица. Тя успява да докосне, независимо от индивидуалния вкус на всеки човек. Една привидно обикновена разходка по малките улички в града е своеобразна обиколка на музей на открито, чиито творби са достъпни за всички. Масовото убеждение, че графитите са вандалска проява, която няма място по стените, не разглежда перспективата цялостно, защото графит, направен с идея, стил и послание непременно кара улицата да започне да диша и внася цялостна жизненост в града. Именно посланията по стените, носят духа на градската среда.

Основен аспект от уличната култура е музиката. Рап музиката в ядрото си се появява поради неудовлетвореност, а събирателното средство на емоционалното натоварване е словото. Самото наименование на жанра "Rap" е популярно в хип-хоп средите като съкращение от думите "Rhythm And Poetry". Така, афектът от обществено значими проблеми е предаван

Улицата позволява на всеки, който не се чувства чул, да разкаже своята история

Уличната култура е дуална - в нея има арогантност, но и лоялност, има гняв, но и екстаз

неведнъж в класически хип-хоп парчета, наситени с информация, засягаща обществото, чрез многословие и мелодичност, базирани на гнева, канализиран по правилен начин. Гневът е гориво и поддържа заряда в рап музиката, дори в тракове, които са по-лирични. Да бъдеш гневен не е задължително ниска проява на емоция. Когато гневната емоция се трансформира в изкуство, тя е и вдъхновение, а изкуството е начин на здравословно преминаване през нея.

Хората, които са част от уличната среда са разглеждани като опасни и неперспективни, поради лесното подхлъзване по изобилието от пороци, които предлагат. Без нея обаче, улична култура не може да има. Улицата позволява на всеки, който не се чувства чул от обществото, да разкаже своята история и да го ангажира без извинения,

рамки и цензура, което често се интерпретира като арогантност (а и често е). Предразсъдъците са изградени с причина, което е и ценното в тази култура - неподправеното човешко любопитство към живота на ръба и бунтът срещу онова, което отричаме. Днешните социални норми настояват да обличаме отвращението си в захарен памук, да омекотяваме изразяването си на възмущение и да заглушаваме порива си за поемане на риск, за да не бъдем източник на смут за околните. Това стерилно поведение не е добре дошло на улицата, просто защото не е искрено. Уличната култура е дуална - в нея има арогантност, но и лоялност, има гняв, но и екстаз. Необходимо е да я обикнем, защото неща, родени на улицата, днес са част от музиката, модата и езика на цяло поколение. ■

Александра Георгиева

Улицата като държавата ни

Днес човек лесно може да придобие повърхностна, но напълно достатъчна представа за състоянието на България. За тази задача няма да са ни нужни нито емпирични методи, нито не кой знае какви умения. Съвсем достатъчна ще ни е една улица, например столична. Аз си избрах павирана такава, но всеки има правото си на избор. Все пак предметът ни на анализ е държава, управлявана според принципите на демокрацията. Стига вече толкова специфика, че ще вземем да губим ценно време. Нали казват, че времето е пари, а не ми се иска да задавам въпроса какъв е размерът на това, което изгубихме и продължаваме да губим от 36 години насам. Не сме дошли да се натъжаваме, а да анализираме, да работим.

Нахлузваме удобни обувки и потегляме с бодр крачка, тананикайки си тихичко един шедьовър на Фридрих Шилер. Или пък на Цветан Радославов, отново въпрос на личен избор.

Отпадъци от всякакъв произход, липсващи обозначителни табели и номерация, полимерни капаци на шахти, наподобяващи вулканични

Улицата е нашата реалност и наша любима. Обещава ни любов, а усещаме само тревога.

кратери - стъпиш ли, не знаеш точно те очаква.

Кръпки, фасове, още фасове и пак фасове. Не за друго, а за да си личи, че ние държим не кое да е, а първо място в ЕС по тютюнопушене. Негативна или позитивна статистика, няма значение - първото място си е първо място.

Една екосистема не може да съществува без своите живи обитатели. И тук, естествено, такива не липсват. Кралят на джунглата или по-точно кралят на улицата в нашия случай, отново е от семейство Коткови (Felidae), но от по-дребните представители. Защо само Инстанбул се славят с уличните си котки? И ние тук си имаме.

Добре в България наскоро един анонимен екоактивист или просто любител на екзотичните животни, на когото

Двойната експозиция на една реалност

явно му е дожаляло за домашната му черна пантера, я пусна на свобода да си обикаля добруджанските полета. После пак ще се намери някой да каже, че у нас не се интересуваме от животинските видове и тяхното опазване. Е, хубава работа...

Точно защото обичаме животните и тяхното разнообразие, по улиците ни бродят още няколко вида, понякога на глутници, понякога единаци. Бити, гладни и жадни, но свободни!

Тази улица е нашата реалност и наша любима. Обещава ни любов, а усещаме само тревога. Вървим по нея, държим я за ръка в парка и ежедневно, мърморейки, ѝ напомняме как всъщност не я обичаме истински. Тя е нас и ние сме тя. Освен, когато седнали мирно на по чаша отрова не ни се договори за промяна и бързо не превключим на предавка „революция“. Само тогава сме бясно недостижими, нависоко с полилея, обръщайки гръб на нашата възлюбена, ала тя не изчезва. Плътното до нас досущ като сянка, дори във времена на мрак. Избягалият от нея съществува, но само извън граница.

Тук, където се срещат патриарх и мюфтия, така сме свикнали. Щом ни се взима, значи ни се взима. Ако ни се даде - ни се дава. А на някои наистина им се дава, но те от своя страна предимно взимат. ■

Елена Спирова

Брой 22 на вестник „Алма матер“ е курсов проект на студентите от II курс журналистика, профил „Преса и онлайн журналистика“, подготвен в занятията по „Учебна редакция – майсторски клас 2“, с преподавател гл.ас. д-р Кирил Хавезов, катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ във ФЖМК на СУ.

Екип на редакцията:

Албена Николова
Александра Георгиева
Александра Славова
Анелия Никифорова
Ангел Гяуров
Аниса Терзия
Божидар Стоянов
Валентин Стоянов
Виктор Вигев
Десислава Зеленова
Елизавета Святенко
Емилия Петрова
Ивайло Триов
Калина Чехларова
Кристиан Кошкиков
Магдалена Стоянова
Маргарита Генчева
Мария Димитрова
Мария Иванова
Мартин Русев
Мирослава Георгиева
Наско Фомев
Невена Георгиева
Ния Гозушева
Пламен Хараланов
Ралица Нончева
Рая Добрева
София Грозданова
Филип Марков
Ханна Тодорова
Яна Тодорова

В броя са включени и авторски материали на следните студенти от II курс журналистика, задочно обучение, подготвени в занятията по „Учебна редакция – майсторски клас 2“:

Анелия Никифорова
Елена Спирова
Яна Тодорова

Графичен дизайн:
гл.ас. д-р Кирил Хавезов

Брой 22, юни 2026
Вестник от студентите и за студентите

Броят е завършен
редакционно
на 5 юни 2026 г.

Издание на
Софийския университет
„Св. Климент Охридски“

Заг щорите на Sunblinds

Младежки тревоги, инди рок и пътят към успеха на младата българска група

Как рефлектират младежките тревоги в музиката, в какво се състои инди рок жанрът и как се стига до международната сцена. По тези и други теми си поговорихме с Петър Тодоров и Калоян Стоянов от група Sunblinds, заедно с техния мениджър Боян Бояджиев.

Петър Тодоров е вокалист, текстописец и китарист в групата. Влечението му към музиката започва още от съвсем ранна възраст, първоначално насочено към метъл групи „Върху музикалният ми вкус основно влияние има от страна на баща ми. Когато бях малък, в колата се слушаше Metallica и други power metal банди.“, споделя Петър.

Калоян Стоянов пише песните заедно с Петър, свири на китара и създава аранжиментите. Началото на неговото любопитство към музиката се припокрива с това на Петър – „Моето музикално приключение започна също със слушане и свирене на Metallica“. Той допълва, че винаги е бил привлечен от по-суровия звук в музиката и обича да експериментира, като влага своя почерк в песните. Калоян не ограничава музиката на групата до един жанр, защото я смята за силно характерна, но ако трябва да бъде рамкирана, може да се определи като инди рок.

В началото Калоян и Петър създават музика в домашни условия с оскъдна техника, но с голям ентузиазъм – „Преди да се сформира групата, аз свирех сам въщи и предимно се занимавах с това да компенсирам липсата на други инструменти с повече пеене. Излязоха няколко песни от мен, а когато решихме да опитаме заедно

Sunblinds вече работят по втория си албум (снимки: instagram - @ sunblinds.band)

с Калата, веднага ми светна, че има огромен талант и искам да свира с хора, които имат подобни идеи на моите и, разбира се, усет към музиката. Постепенно започнахме да развиваме музиката и ни се прииска да разширим още повече звученето си като направим група“. Това води до присъединяването на Йордан Чипев – техния басист, и Благовест Захариев – барабанист. Започват да свирят заедно в репетиционно студио, като началото им протича гладко. Те споделят идеи, вкусът им се припокрива и са единомисленици, че каквато и музика да правят, най-важното е тя да бъде качествена.

Името на групата – Sunblinds (в превод „щори“) – се появява като естествен избор за момчетата – „Това беше най-трудната част, не как ще се облечем на сцената, не какво ще кажем между песните, не писането на текстове, а как ще се казваме. Дори преди първия ни концерт, след половин година

свирене заедно, все още нямахме име, докато „Sunblinds не дойде сякаш с късмет“. За Петър смисълът зад името носи усещане за комфорт и усамотение. Калоян влага различен нюанс – светлина, уют и топлина. За тях името няма универсално, фиксирано значение, а по-скоро индивидуално усещане – такова, каквото цялата група да предават и чрез музиката си.

Sunblinds издават дебютния си албум Chasing Ghosts, който официално е пуснат в стрийминг платформите през юни 2025 г. Албумът включва песни като Cigarettes, Nobody, If Only и Some Love (Laying Around) и представя съвременен звучен в рамките на инди/алтернативния рок.

Калоян разказва за създаването на част от първите им песни и за трудностите при намирането на точните сътрудници в процеса на запис – „В албума има едни от първите песни, които сме писали заедно. Отне доста време, докато се чувстваме

готови да го запишем и се доверим на екип, който да ни съдейства. Албумът капсулира личните им преживявания през последните години и бележи развитие в звученето – по-завършено като колектив, с повече смели музикални решения. „Песните символизират най-буквално живота ни през последните пет години. Поставихме добро начало с албума. Ясно се откроява как се променя звученето ни и смятам, че отразява израстването на всички нас.“, споделя Петър. Описва албума още като „сборник от спомени“.

Групата участва в големи международни формати, включително като изпълнител на американския фестивал Summerfest – един от най-големите музикални фестивали в Съединените щати. Мениджърът им, Боян, споделя: „Исках да видя как ще се отрази на групата това пътуване. Аз не бях с тях напълно, за да видя дали онова сплотяване, което трябва да се случи на път, ще се случи“.

Sunblinds издават дебютния си албум Chasing Ghosts, който официално е пуснат в стрийминг платформите през юни 2025 г.

Калоян споделя наблюдения за дефицита на ъндърграунд музикални колективи в по-малките градове, ниската посещаемост на участия на новоизгряващи групи и по-общия занижен интерес към откриването на нова музика.

Групата вече работи по следващия си албум. Петър открехва, че темите в текстовете ще имат акцент върху любовта, липсата ѝ, както и върху вълнуващите емоции от пътуването до Америка и преживяванията там. „Мисля, че всяка песен, която излиза от нас, е фокусирана върху идеята в писането какво ни води, кое е нашият център. Не само аз и другите клонят в тази посока – че трябва да се издава автентична музика.“

Sunblinds подготвят музикален видеоклип към песента „Some Love (Laying Around)“ и планират да отбележат издаването му с концерт, на който да отпразнуват резултата и да се свържат още по-силно с публиката. ■

Александра Георгиева

Sunblinds на концерт в бар „Петък“, където бяха номинирани в категория „Новоизлюпено пате 2026“

Sunblinds участва на Sofar Sounds Sofia, където впечатли публиката с акустичното изпълнение на песните си

Видеоклип без бюджет: мисията възможна

Какво ни е необходимо за заснемане на музикален клип без средства и как всеки може да го направи

Големият бюджет не е желан само на политическата сцена, а и на културната. Това стана ясно от последния скандал, в който Национален фонд „Култура“ се заплете, но също така е информация, която всеки артист би потвърдил. Главният въпрос обаче е как да го направим, когато финансирането е трудно достъпно, а фонд „Култура“ - напълно недостъпен. Истината е, че можем да го направим и с ограничени средства. Нужни са ни креативна идея, познаване на техниката и добри приятели.

Ако се занимавате с кино, рано или късно в живота ви ще дойде момент, в който някой ще ви се обади в понеделник сутрин и ще ви попита дали искате ли да снимате новия му проект, който няма бюджет? Предполагам, че всеки би отговорил според своите разбирания, но много от хората, които познавам, биха се съгласили. Това направих и аз, когато в една понеделнишка сутрин ми се обади с въпроса „искате ли да снимаме музикален клип, нямаме средства, включвах ли се?“

Историята на киното има немалко примери, в които световноизвестни днес кино дейци са снимали първите си филми с ограничен бюджет, самофинансиране или с помощта на приятели. Такъв е режисьорът на „Син Сити“ Робърт Родригез, който прекарва един месец в лаборатория в Тексас за извършване на тестове на лекарства, за да спечели средства за заснемането на първия си филм „Ел Мариачи“. Кристофър Нолан е друг пример, който създава първия си филм „Следенето“ без голям бюджет. Режисьор-

Най-важното при такъв проект е да работиш с ограниченията и да мислиш рационално

ът изцяло го самофинансира, като снима в продължение на една година и единствено през уикендите. Актьорите в него са приятелите му, декорите са личните им къщи, а осветлението е само слънцето. Други големи имена като Роджър Дикенс, Грег Фрейзър и Шон Бейкър също не започват кариерите си с големи средства. Всичките имат нещо общо - талант, идея и приятели.

Без да смятам, че името ми може да се нареди до това на Нолан или Дикенс, за целите на статията ще използвам проект, който заснех единствено с идея и приятели, и ще разкажа как всеки може да го направи.

Нещата, които биха накарали човек да работи без да му се плати, са няколко - интересен проект, в който открива себе си, възможност да използва крайния резултат за лични цели или за да направи услуга. Причините при мен бяха първите две и главната мотивация да направя нещо, което досега не

съм правила. Стъпките, през които мина подготовката за снимачния ден, бяха няколко - запознанство с артистите и обсъждане на тяхната идея, изготвяне на график, избор на костюми и предмети, с които да допълним разказа, избор на подходящо осветление - и след като вече знаехме коя ще бъде локацията, трябваше да решим как да я използваме максимално в наша полза.

Една от стъпките, които трябва да следваш, за да направиш качествен продукт с малък бюджет, е да напишеш сценария според това, което имаш. Затова, след първия разговор с двамата автори на песента, решихме да променим първоначалната идея, спрямо възможностите, които имаме.

Локация, локация, локация

Заснехме проекта в „Art Club Sofia“- заведение на приятели, което се оказа много подходящо за нашите цели. Разпола-

гахме с шест часа за снимане преди мястото да отвори за работа с клиенти. Решихме да снимаме в два различни ъгъла, които да допълнят разказа ни. В единия ъгъл, където човек може да се усамоти, заснехме кадрите, в които главните ни герои са сами, а на другото място, което изглежда повече като уютен хол, отколкото заведение, снимашме кадрите от припевите, когато песента става по-бърза и весела. В нашия „хол“ снимашме с всички музиканти, които свирят в песента - басист, барабанист, флейтист, пианист и двамата певци. Така разграничихме двете места в заведението не само визуално, но и с промяна на хората, които се снимат в кадрите.

Екипът ни се състоеше от девет човека, като шест от тях бяха изпълнителите. Останалите длъжности бяха на оператор и режисьор, човек, който да следи дали са заснети всички кадри и пуска и спира музиката, и човек, който да помага с всичко необходимо. Плюсът на това да работиш с малък екип е това, че напрежението липсва, всеки знае точната си задача и няма хаос. И като професионалист с опит на проекти с екип от над 150 човека, в които напрежението често взима превес, в нашия малък екип работата вървеше последователно и без хаос.

Технически предизвикателства

Техническата част на музикалния клип изискваше изображение да изглежда светлинно интересно без възможността да наемем ARRI HMI или Dino-Light, които без друго се пренасят от поне трима човека едновременно. Затова решихме да използваме много на брой мал-

ки нощни или настолни лампи, които всеки донесе от къщи. Така допринесохме за уютната атмосфера и със светлината. Използвахме и хейз машина, за да създаде лека мъгла и да направи повече дълбочина в изображението. Трябва да се внимава с многото на брой малки светлинни източници, както и с машина за дим, защото и двете понижават контраста, особено когато са в комбинация. Ако контрастът падне много, изображението може да стане измито като черна тениска, която е стояла прекалено дълго на слънце.

По отношение на снимачна техника използвахме малък фотоапарат за влогинг и два варио обектива, с които да можем бързо да сменяме крупности, така че да не губим излишно време. За да изглеждат кадрите по-интересно и да не са статични, снимашме с гимбал, който ни помогна и да бъдем по-подвижни из локацията. Цялата снимачна техника, която използвахме, беше лична, така че да не се налага да заплатим наем на осветление или камера.

Неочаквано за нас, най-трудното от целия проект дойде, след като вече го бяхме заснели - с монтажа. Финалният етап отне около два месеца, като това е един от минусите да работиш без бюджет - всеки следващ проект, в който има бюджет и хонорар, ще бъде на първо място и така другият ще изостане.

Перфектните условия не идват

На въпроса всеки ли може да го направи без финансиране - да, но не всеки може да мине през целия процес. Не е необходимо човек да има скъпа техника или голям екип, а ясна идея, добро техническо познание и приятели, които са готови да отделят от личното си време. Това, което не е необходимо, е човек да чака перфектния момент, големия бюджет или екип, защото всичко идва с времето си. Най-важното за осъществяването на такъв тип проект е да работиш с ограниченията и да мислиш рационално. Решенията се раждат в движение, а липсата на бюджет води до креативно справяне с всяка ситуация. Най-важното от всичко е човек да използва наличните неща в негова полза, да пише сценария според това, което има, да работи с приятели и да не чака перфектния момент, а да го създаде. ■

Яна Тодорова

Малкият екип компенсира ограничения бюджет с подготовка, импровизация и внимателно подбрана локация.

Обрулените адаптации на 2026 година

Страст и омраза към новите екранизации на стари класици пълнят залите

Отваряш някоя книга. Чешеш. Смейш се, плачеш. Тези на пръв поглед не-реални герои стават истински за теб. В съзнанието всичко изглежда толкова красиво и тогава идва обричащата мисъл: „От това ще стане страхотен филм!“

Да, книгите дават пълната свобода да си представиш каквото пожелаеш, но е съвсем различно да видиш любимата си история на големия екран. Принципът е „колкото повече, толкова по-добре“. Тази емоционална привързаност играе ключова роля в „бума“ на адаптации и продължения през последните години.

Да адаптираш една история от един формат в друг е сложна задача. На практика непосилна. Изисква уникално умение: да вземеш нещо, което съществува само на страниците на книгата, и да го накараш да оживее на екрана. Макар и невъзможността на този подвиг, опитите не просто не спират, а дори се засилват. Хората ги обожават. Обичат ги, а по-важното - обичат да ги мразят. И ето: сигурна печалба. Винаги ще се намери поне един ентузиасиран фен, който, без значение от качеството, ще отиде да види любимите си герои. А пък ако излезе и нещо хубаво... Е, какво повече да иска човек?

Изкуството на добрата адаптация

Не е достатъчно да вземеш диалога от книгата и да го превърнеш в сценарий. Първо - това, че работи в романа, не означава непременно, че ще проработи и на екрана. Второ - нима е необходимо да се пресъздаде дословно съдържанието? Нима когато превеждате от един език на друг, го правите буквално? Естествено, че не. Трябва да се съобразите с особеностите, да придадете естественост, но в същото време да предадете оригиналното значение. Една истинска адаптация прави следното: взима есенцията на романа и я обогатява чрез визуалните възможности на екрана.

Тази година излезе научнофантастичният филм „Проектът „Аве Мария“ по едноименния роман на Анди Уеър. Филмът не беше просто бокс офис успех, а и добра адаптация. Той постига крехкия баланс между хумор и екзистенциален терор, който доминира в книгата (все пак говорим за края на света...). В романа навлизаме в съзнанието на доктор Грейс, с всичките негови разсъждения, тревоги и странности. Обикновено това е трудна задача за екрана, но филмът успява да покаже характера му отлично. Заслугата е на феноменалната актьорска игра на Райън Гослинг и неговите ми-

Лъжливата красота на кинематографията се опитва да прикрие не особено задълбочената история

кроизражения, жестове, монолози, както и на костюмния дизайн с тениските с надписи, реквизит като огромното цветно одеяло. Дори Роки, извънземното, е толкова емоционално изиграно от кукловода (макар да няма лице), че можеш да забравиш, че такова същество изобщо не съществува.

Сцените от филма се припокриват до голяма степен с тези от книгата. Една от тях обаче съществува само в адаптацията за големия екран и показва какъв е смисълът на това изкуство. Ева Страт, строгият ръководител на мисията, излиза на сцената по време на партито за сбогуване с астронавтите и изпява песента „Sign of the Times“. Този момент има няколко функции - придава емоционална дълбочина на Ева отвъд строгостта, същевременно е перфектно тематично обвързване с цялостното ядро на филма.

Затова е ключово сценаристи-

те, режисьорите и актьорите да разбират оригиналния източник. За да може да се направи реална преценка - какво да бъде изрязано, какво да бъде добавено, как да се подсилят определени моменти. Точно това знание прави една адаптация добра, когато се изисква толкова много - балансът между иновацията и уважението към източника. Не винаги обаче се получава такава синхронизация. Какво се случва, ако оригиналният материал остане неразбран? Ами...

Обрулиха ги тия хълмове...

В ерата, когато романтизмът бушува с пълни сили, не кой и да е, а една жена си позволява да напише история, в която любовта е унищожителна сила. Идеята, че „Брулен хълмове“ е любовна история, е напълно погрешна. Това е разказ за цикличността на отмъщението.

На омразата. И това става очевидно във втората част на книгата, когато второто поколение започва да повтаря грешките на предците си. Но тук идва и вдъхновяващата сила - поне част от наследниците успяват да превъзмогнат жестокостта и да продължат живота си по нормален начин.

Тук идва иронията: „Най-великата любовна история някога разказвана“, гласи трейлърът за филма на Емералд Фенел. И до какво се свежда тази... интерпретация? Много секс. Както може да се досетите, това напълно отсъства в оригинала. Всъщност до голяма степен читателите не са свидетели на взаимоотношенията на Кати и Хийтклиф, те са по-скоро загатнати. Филмът ги преекспонира.

Тормозената Изабела се превръща в доброволен участник в плана на Хийтклиф и пълзи като куче по пода с каишка около врата

си. Следващото поколение не съществува. Хийтклиф не е толкова лош - той прави всичко от любов. Всички тези идеи се обединяват и създават напълно противоположната идея на тази, която романът се опитва да предаде. На мястото на история за травма, която се предава от поколение на поколение, откриваме едно евтино клиширано подобие на забранена любов от типа на Ромео и Жулиета.

Тази забранена любов се изразява чрез типичната разлика в класите. Хийтклиф е беден, а Кати е богата (...не точно). В книгата ситуацията, естествено, е по-сложна. Една сюжетна линия, която политкоректният Холивуд учудващо отказва да развие, е произходът на Хийтклиф. В романа той е от ромски произход и това малко или много се заплита във всичките предразсъдъци, които останалите герои имат срещу него. Това не е първият път, в който е изигран от бял актьор. Няма и да е последният. Но тук има нещо поляризиращо - Едгар Линтън, русокосият и синеок враг на Хийтклиф и съпругът на Кати, е изигран от актьор от пакистански произход - Шазад Латиф.

Този факт събира масовото недоволство на феновете на оригиналния роман. Но филмът става хит - защо? Създава „outrage“. Нито една друга емоция не води толкова хора в киното, колкото гневът. Разгневени фенове? Интерес. Интерес? Пълни зали. И накрая? Печалба.

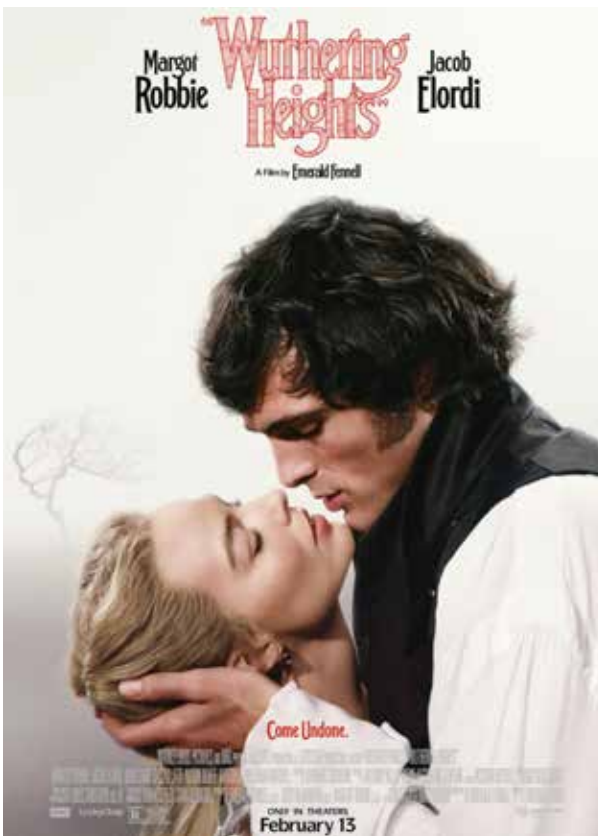
Докоса?

В тази циклична ера, в която идеите се рециклират отново и отново, се разчита все повече и повече на това, че аудиторията е вече запозната с героите. И няма как да изпусне завръщането на любимците си. Особено когато се включи и нещо по-скандално. Снежанка, която не е бяла като сняг. Протагонистът, който от мъж става жена в сериала „Фондацията“. Липса на каквато и да е акуратност в „Пръстените на силата“. Примерите не се изчерпват дотук.

Всичко се свежда до един факт: оригиналността е рискова. Нямаш гаранция, че този „продукт“ ще пожъне успех. По-лесно е да вземеш една книга, да прочетеш половин страница от нея (колкото да разбереш имената на героите) или дори да не си правиш труда с това, а да гледаш някой филм и да му направиш римейк кадър по кадър. Какъв по-сигурен начин да събереш една огромна гневна аудитория с пари в джобовете?

Както казах - хората обичат да мразят. ■

Мария Иванова

Две адаптации, два подхода, резултатът е един: хит

Треска за шопинг

Големите брандове не искат да знаете това

На пръв поглед шопингът е физическо действие, но реалната му движеща сила е нашата психология

Случвало ли ви се е да си купите артикул заради външния му вид, а не защото реално ви трябва? А някога отивали ли сте в магазин с мисълта да вземете конкретен продукт, но да си тръгнете с още неща, които не сте планирали? Ако отговорът е „да“, добре дошли в света на маркетинговите трикове! Ако отговорът е „не“, продължете да четете - все някога може би сте се хващали на въдицата...

Големите известни брандове са толкова успешни, защото зад тях стои екип от маркетингози, изучавали с години как да ви „манипулират“ и да ви подтикнат да оставите в магазина поредната „тлъста“ банкнота. Вие сте щастливи заради новата придобивка, а те са доволни, защото имат още една оплетена мушичка в паяжината. Ситуацията е „win-win“, нали така? Но когато пазаруването се превърне в пристрастяване, кой е губещият? Дори и да не сте шопинг маниаци, бихте се учудили колко логични са техниките, които брандовете прилагат върху вас, без да се усетите.

ZARA – изкуството да се „нуждаеш“ от нещо, което не ти трябва

Социалните мрежи са изпълнени с поредното „ZARA haul“ видео, в което натокани мацки показват какво са си купили днес. Почти всеки ден заглавието гласи: „New in ZARA“ (Ново в ZARA) и показва различни модели дрехи. Точно заради това брандът влага минимални средства в реклама - социалните мрежи и желанието „да се похваля“ го правят вместо маркетинговия екип. Решавате да отидете до магазина, просто да разгледате и да пробвате - никой не е казал, че ще го купите днес. Но изведнъж си тръгвате с една торба по-тежки и 100 евро по-леки. Къде по трасето останаха парите ви? Отговорът е много прост. Всеки път, когато отидете, магазинът е пренареден. Мозъкът обича новостите, обича да изследва и да търси „непредвидими находки“. Следователно никога не знаеш какво можеш да намериш. Ако откриете „нещо невероятно“, не чакате до следващото ви посещение, когато вече ще сте обмислили покупката или пък няма да я има... Точно на това разчита брандът - пуска артикули, които стоят в магазина между 2 и 4

седмици - след това ги маха без „last chance“ (последен шанс), без „restock“ (презареждане). Техниката е или взимаш дрехата сега, или няма да я имаш. Маркетингът разчита на паниката.

Магията на магазина – огледала, светлина и емоция

Сигурно сте забелязали, че магазините на ZARA са минималистични с широки пътеки и предлагат продукти без големи лога и дрехи в неутралната цветова гама, която е перфектна за създаването на много визии. Всичко това, съчетано, кара магазинът да изглежда като дизайнерски бутик, който предлага качество на цена, която е ниска в сравнение с известните марки. Чувствате се много добре - „изглеждам скъпо облечен, без да съм дал една торба пари“. А трикът с огледалото? Това е класика в жанра. Съблекалните са просторни, светлината е топла, а огледалата издължават тялото, карайки го да изглежда по-слабо. В проучване, проведено за тази статия, 64% от анкетираниите посочват, че им се е случвало да пробват дреха в съблекалнята на магазин и да я вземат, а когато се приберат, да чувстват, че вече не стои така добре.

IKEA – лабиринт, който те кара да купуваш

От моден гигант се пренасяме във верига магазини за мебели. Всеки, който е посещавал IKEA, знае за „стрелките“. Те водят към изхода, само че този „ориентир“ прекарва клиентите през целия магазин. Ситуацията е: или раз-

глеждате всички дизайни на бани, всекидневни и стаи, или се губите в мебелната джунгла. Разбира се, има и пряк път, но той е скрит и се ползва от служителите. Следователно става така: идвате с идеята да купите тиган, а минавате покрай всички интериорни произведения. Все пак окото ви хваща тук-там някой красив сет в стил „мечтаният уютен дом“. Всяка стая е декорирана перфектно, светлината е топла, има цветя, а малко симпатично бюро като от списание изпълва пространството. Започвате да се замисляте. Но защо го правите, след като сте дошли само за тиган? Истината е, че не ви трябва бюрото. Вие желаете усещането за комфорт, което ви носи тази красива стая. Но вие вярвате, че бюрото го прави, затова вземате и него, и лампата, и вазата за цветя. 68% от изследваните лица за този материал споделят, че им се е случвало да си купят артикул заради външния му вид, а не защото реално им трябва.

Ако предположим, че някакси сте „оцелели“ след естетиката на мечтания дом и носите само тигана със себе си, честито! Добре дошли на касите, където ви чакат ароматни свещи по 3 €, плюшени играчки по 5 € и всякакви джунджурийки за 1-2 €. Вече сте изморени от обикаляне, освен това спестихте 100 € за бюро. Редно е да се наградите с нещо малко и хоп - тръгвате си с ключодържател, бъркалка и закачалка, сложени във вашия тиган, за който всъщност дойдохте. Невероятно, но факт - 100% от анкетираниите отбелязват, че им се е случвало да отидат в магазин за конкретен

артикул, но да си тръгнат с още продукти, които не са планирали да купят.

Разбира се, не бива да забравяме небезизвестната шведска кухня на IKEA, която понякога е причината хората да се отбиват в магазина. По средата на обиколката минавате през ресторанта за бърз обяд. Изморени сте от разхождането из складовете, седате, хапвате и си почивате. По този начин прекарвате още повече време в магазина. Да си тръгнете с празни ръце изглежда като загуба на време. Затова правите тази „непредвидена“ покупка. 25% от изследваните в анкетата споделят, че ще вземат нещо, за да не е „напразно“ ходенето им, а 32% не могат да преценят.

Крал Артур неслучайно е имал кръгла маса...

След изморителното обикаляне из IKEA е време да се наградите с едно кафе в Starbucks. Влизате в заведението и виждате колко хора са дошли сами за чаша лате, докато устрдно работят на лаптопа си. Причината Starbucks и други подобни кафенета да са толкова привлекателни за единичните клиенти са кръглите маси. Хората, които идват сами, са по-склонни да си тръгнат по-бързо. Празният стол, който седи срещу вас, служи като напомняне: „някой трябва да седи тук“. Затова изпивате кафето набързо и си тръгвате. И тук идват кръглите маси. Те нямат „празно място“. По този начин хората, дошли сами, се чувстват по-малко изолирани, което прави преживяването им по-комфортно. Те остават по-дълго време, което

води до повече поръчки. 43% от анкетираниите споделят, че биха се чувствали по-комфортно на кръгла маса, ако отидат в заведение сами. Освен това острите ъгли са предпоставка за дискомфорт, защото мозъкът може да ги тълкува като опасност. Кръглите форми, от своя страна, се определят като „по-безопасни“, следователно мозъкът се успокоява. Спокойните хора седят повече. От друга страна, правоъгълните маси, имат къса и дълга страна. В миналото на късата страна обикновено е седял „главата“ на семейството или на сбирката. Затова в настоящето, който седне на това място, се чувства от другите като „главния“ или „шефа“. Кръглите маси нямат такава позиция. Всички седят наравно, групата се чувства по-свързана, защото никой не доминира на подсъзнателно ниво.

Кой управлява избора ни?

Има ли още хванати рибки на въдицата? Дори и да не пазарувате в някоя от тези вериги, описаните маркетингови техники са приложими дори и в кварталния магазин. На пръв поглед шопингът е физическо действие, но реалната му движеща сила е нашата психология. След като прочетохте това е ясно, че няма да се спрете да пазарувате от тези брандове. Просто вече ще знаете тънкостите на търговското изкуство. Сега ви пожелавам приятен ден, докато нося новите си дънки от ZARA и пия второ капучино от Starbucks. А, и лаптопът, на който пиша, е върху новото ми бюро от IKEA. ■

София Грозданова

На кръглите маси хората се чувстват по-свързани, защото никой не доминира на подсъзнателно ниво.

Истината е, че това бюро не ви трябва. Вие желаете усещането, което то ви носи.

Знаеш ли откъде идва дрехата на гърба ти?

Проследимостта е лакмус за устойчивостта на модната индустрия

Проследимостта в модата е способността да проучиш „живота“ на една дреха от нишката до завършения продукт. Тя отговаря на въпроси като: „Откъде идва този плат?“, „Кой го произвежда?“, „Кой шие тази дреха и при какви условия?“, „Как дрехата стига до мен?“

От години насам практиките за устойчивост са „гореща“ тема – не само в модната индустрия. Проследимостта, обаче, се явява като един от малкото инструменти, с които действително имаме поглед върху процеса, а не само върху рекламното послание. Отключва се достъпът до веригата на доставките, влиянието върху околната среда, социалните и етични стандарти при производство. Поставят се под въпрос посланията за прозрачност, етика и екологичност. С три думи: проследимостта е отговорност.

Без законови регулации, проследимостта е просто документирано бездействие от страна на институциите и бизнеса

Как да проследя?

Механизмът зад проследимостта е комплексен. На пресечната точка между човешки отношения и технологична иновация, усилията за създаване на проследима мода започват от фермите и завършват с клиентското изживяване – на етикета.

Да вземем за пример един най-обикновен вълнен пуловер. За начало трябва да се сдобиеш с вълната. За тази цел трябва да откриеш ферма, която е готова да произведе необходимото за теб количество. След това трябва да откриеш кой да я срещне, изпере и изсуши. После трябва да я дадеш на някого, който да я изпреде. С изпредената вълна отиваш при някого, който може да изплете пуловера и да го превърне в завършен продукт. И чак тогава започва целият процес около дистрибуция, доставка, маркетинг и продажби.

За да може, обаче, брандът ти да се определи като истински устойчив, етичен и най-вече проследим, трябва да можеш да кредитираш всеки един по веригата по-горе. Така клиентът има възможността да разбере откъде произвежда пуловерът на гърба му – обикновено от около поне пет различни държави – и само с няколко допълнителни клика да провери

дали фабриките, в които е обработена вълната или зашито копчето плащат добре на работниците си и следват етични стандарти на труд.

Не е сложно да се досетим, че това е информация, която по-голямата част от марките не желаят и/или не могат да предоставят. Защото просто не разполагат с нея и проследимостта е последен приоритет зад печалбата, бързината и разнообразието. Или пък защото знаят, че устойчивостта може да бъде интегрирана в бранд идентичността достатъчно ефективно само с малко повече пари, инвестирани в добре познатия greenwashing.

Тереза Восканян е моден и културен редактор в българското издание на Elle и творчески консултант на свободна практика. Нейното мнение относно проследимостта е следното: „Проследимостта е супер и е безспорен триумф на технологичната прозрачност, осигуряващ пълен поглед върху продукта – от суровината до крайния потребител (в някои случаи дори до края на „жизнения цикъл“ на продукта), но тя не е и не трябва да бъде заместител на етичната регулация.“

Има добри примери

Въпреки всички трудности около изграждането на успе-

шен и проследим моден бизнес, има немалко примери, които демонстрират, че е възможно.

Колаборацията на американския бранд за деним Reformation и платформата за проследяване на текстили FiberTrace още през 2021 г. доказа, че с достатъчно желание и съмишленици може да се създаде цяла колекция с напълно проследим текстил.

Впоследствие брандове като Stella McCartney, Patagonia и Everlane също насочиха усилия към създаването на проследими линии в колекциите си. Ако не напълно, то поне частично – с набор от няколко проследими материали, интегрирани навсякъде в производството им.

Tod's, от своя страна, създадоха т.нар. Tod's Passport за всичките си продукти, представляващ гаранция за прозрачността и качеството на използваните материали. В него е посочена информация не само за веригата на доставки, но и броя на социални и екологични одити от външни лаборатории за изминалите две години. Всичко това, като отговор на нарастващите потребителски изисквания за проследимост и социална отговорност.

Не е (само) твоя работа

Важно е да се подчертае, че проследимостта в модната индустрия би следвало да има и законово измерение. Регулатори, които да следят поне за „необходимия минимум“ в старанието към по-устойчива модна индустрия. Такива, разбира се, съществуват – Fashion Transparency Index например – но често ролята им остава само аналитична.

И докато по-мощни законодателни инициативи като Ecodesign (регулация на ЕС) се опитват да прецизират и оптимизират принципите си, за да достигнат до ядрото на повече индустрии, отговорността се прехвърля основно върху потребителите.

„Разбира се, потребителят е „царят“ на пазара,“ – споделя Восканян – „но неговата роля е да избира спрямо своите нужди и дотам, а не постоянно да е нащрек и да изпълнява функциите на морален одитор или държавен контролор.“

Етичните работни условия са фундаментални за устойчивостта на модната индустрия

Ако една практика е лоша, тя трябва да бъде забранена от закона, а не оставена на преценката на купувача пред рафта. Тук мога да дам и примери с Тему – имаме официална информация за токсични съставки в много от продуктите им, излезе и доклад за Lululemon, но това не спира потребителите да купуват от тези магазини/брандове.

Проследимостта е нищо друго освен прозрачност и информация. Без законови регулации, тя е просто документирано бездействие от страна на институциите и бизнеса.”

От действие към въздействие

Проследимостта не трябва да се бърка с влиянието. Тя е само едно от действията, необходими за постигане на въздействие върху цялостната устойчивост на индустрията.

Идеята несъмнено среща предизвикателства. Брандовете – без значение големи или малки – срещат предизвикателства в създаването на отделни сегменти от екипите и бюджетите си, насочени към конструирането на уверири и системи за проследяване. Регулаторите просто ги няма.

В заключение творческата консултантка казва: „Отговорността за чистотата на пазара не може да бъде прехвърлена от кабинетите на регулаторите (които получават заплати за това) върху плещите на обикновения човек, тъй като информираността за едно нарушение не е равностойна на неговото прекратяване.“

Проследимостта в модната индустрия все още изглежда като утопична представа за това какво може и трябва да се случи. Това, разбира се, не следва да ограничава опитите ни да създаваме по-благоприятни условия както за самите нас и това, което носим на гърбовете си, така и за хората, които го създават.

Наско Фотев

Схема за проследимост на женски боти и вълнена жилетка

Любов или сценарий?

Какво всъщност се крие зад финалната роза?

Любовта винаги е била онова тихо, почти свещено привличане между двама души, което се ражда в погледи и споделени мълчания. Днес обаче сме свидетели на една странна метаморфоза: романтиката е извадена на показ, осветена от мощни прожектори и монтирана така, че да се впише в 90-минутен епизод с драматична музика. Предавания като „Ергенът“ превърнаха търсенето на „сродната душа“ в зрелище, където финалната роза често се оказва не начало на приказка, а просто край на един добре платен договор. Но дали зад целия този блясък и изкуствени мигли не се крие нещо истинско?

Когато погледнем към Даниела и Мартин, чиято история стана обект на хиляди коментари в онлайн пространството, виждаме как границата между реалност и шоу се размива. В социалните мрежи и жълтите сайтове постоянно излизат заглавия, които ни карат да се питаем: „Това емоция ли беше или стратегия за трупане на последователи?“. В изолацията на имението, лишени от телефони и приятели, участниците попадат в психологически капан. Там всеки жест е преувеличен, а всяка усмивка на Ергена към „другата“ се превръща в лична трагедия. Форматът по дефиниция е пречка за автентичността, защото в една конкурентна среда любовта често отстъпва място на оцеляването. Трудно е да бъдеш уязвим, когато знаеш, че в апаратната дузина монтажисти чакат да превърнат сълзите в „шок и бомба“.

Има и друга страна, обаче. Ако погледнем към световната практика, факти от американските и австралийски-

те продукции показват, че магията понякога се случва. Шон Лоу и Катрин от американския „The Bachelor“ са доказателство, че след финалните надписи може да последва истинско семейство с три деца. Те често споделят в интервюта, че шоуто е било просто „нестандартен начин да се срещнат“. Положителната гледна точка тук е, че интензивността на предаването действа като катализатор - за два месеца пред камерите хората преживяват емоции, за които в реалния живот са нужни години. Това е като ускорен курс по опознаване, при който маските падат под натиска на стреса.

В интервю главната редакторка на „Ергенът“ сподели интересни подробности, които хвърлят светлина върху процеса на създаването на последния сезон на реалити формата. На въпроса дали всичко е нагласено, тя отговори с усмивка: „Ние не сме кукловоди, ние сме просто наблюдатели на хаоса на човешките емоции. Не можем да накараме някого да се влюби, но можем да го поставим на върха на планината по залез с чаша шампанско и човек срещу него.“ Тя подчерта, че подборът на участници не е случаен, търсят се хора с „интересни характери и различни истории, имали различен опит в любовта но вярващи в приключенията“, защото именно те са най-искрени в

В социалните мрежи и жълтите сайтове постоянно излизат заглавия, които ни карат да се питаем: „Това емоция ли беше или стратегия за трупане на последователи?“

търсенето си. Според нея целта на формата е баланс между телевизионния рейтинг и човешката надежда, че дори и в най-изкуствената среда може да покълне нещо истинско.

Може ли реалити шоуто да доведе до истинска любов?

Отговорът вероятно се крие някъде между онлайн статиите за скандали и тихите моменти, които камерите понякога пропускат. Даниела и Мартин, както и много други преди тях, ни напомнят, че най-трудната част не е да получиш последната роза под фойерверките. Истинското изпитание започва, когато камерите изгаснат, екипът си тръгне и двама души трябва да решат дали се харесват и в обикновен вторник, без грим и без сценарий. Може би любовта в предаването е възможна, но тя не се ражда заради формата, а по-скоро въпреки него. Истинската връзка е онази, която оцелява тогава, когато балонът на лукса се спуска и остане само голата реалност.

Но тук идва големият въпрос, ако всичко е само суета и рейтинг, защо все още милиони хора пред екрана затайват дъх при всяко подаване на роза? Може би защото вярваме в контрапункта на целия този цинизъм. Възможно ли е, въпреки изкуствените мигли и режисирани срещи, искрите да са съвсем истински? Ако се вгледаме в историите на успешните двойки от световните формати, ще видим, че любовта има странен навик да оцелява и в най-неприятелските условия, и на места, които според мнозина са неподходящи за любов. Емоцията не пита, тя просто поразява...

Главната редакторка сподели още една интересна мисъл в своето интервю, която сякаш

Някои влизат с идеята да бъдат „злодеят“ или „принцесата“, но седмица по-късно откриват неподозирани пластове от своя характер

обобщава този феномен: „Знаете ли, любовта няма собствен адрес. Тя не се интересува дали сте в библиотеката, в супермаркета или в риалити формат под палмите. Тя просто се случва. Нашата работа е да подредим сцената, но актьорите в нея често забравят сценария, защото сърцето не слуша инструкциите в слушалката на режисьора, а действат така както сърцето ги води.“ Тези думи ни напомнят, че надеждата е по-силна от всеки монтажнен софтуер.

Почивка на аванта или житейски урок?

Освен търсенето на партньор, тези формати често се превръщат и в неочаквано огледало, в което участниците за първи път виждат истинското си лице. В социалната изолация на имението, далеч от подкрепата на семейството и рутината на работата, човек остава сам със своите стракове, несигурности и его. Много от статиите, анализиращи поведението на момичетата, отбелязват, че за тях това не е просто състезание за мъж, а интензивен курс по себеопознаване. Под натиска на камерите и в сблъсъка с коренно различни характери, участниците са принудени да разберат къде свършва техният публичен образ и откъде започва същността им. Както каза главната редакторка: „Често виждаме как някой влиза с идеята да бъде „злодеят“ или „принцесата“, но

седмица по-късно психиката му се пречупва и той открива неподозирани пластове от своя характер.“ В крайна сметка, дори да не си тръгнат с пръстен или роза, мнозина напускат шоуто с нещо много по-ценно: яснота за това кои са всъщност и какво наистина търсят в живота, което е най-важната победа над сценария.

В онлайн пространството често се коментира дали „Ергенът“ е панаир на суетата, но ако погледнем отвъд заглавията в статиите, ще открием, че за някои участници това е било най-трансформиращото преживяване в живота им. Защото любовта е способна да се появи и там, където най-малко я очакваме, между два дубъла, под светлината на прожекторите, докато 20 други жени наблюдават от страни.

Можем ли тогава да намерим любовта в риалити предаване? Отговорът е по-скоро „да“, но с едно голямо уточнение. Това се случва не благодарение на телевизионната рамка, а по-скоро въпреки нея. Самият формат е просто декор – луксозен, понякога кичозен, но все пак само фон. Истинската, сурова и неподправена връзка започва едва тогава, когато червената лампа на камерата изгасне, екипът прибере кабелите и последният самолет от екзотичната дестинация кацне в София. Едва тогава, когато двама души останат съвсем сами със своята тишина и своята нова реалност, разбираме дали розата е била началото на един нов живот, или просто красив спомен от едно лятно приключение. Защото в края на краищата магията не е в предаването, а в смелостта да останеш себе си, дори когато целият свят те гледа. ■

Невена Георгиева